

ΚΡΙΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ὁ κ. Emile Legrand ἐν τῷ Annuaire de l' Association pour l' Encouragement des Etudes Grecques en France, (ἔτ. 1888) λέγει τὰ ἑξῆς.

«Τὰ δύο δημοσιευθέντα ἐσχάτως ποιήματα ὑπὸ τοῦ κ. Ἐμμανουὴλ Βαρδίδη εἶναι συμβολὴ τοσοῦτον μᾶλλον πολυτιμος διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης κατὰ τὸ τελευταῖον τρίτον τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, καθ' ὅσον ἐπὶ τοῦ παρόντος μόνον τὰ ἀύθεντικά ταῦτα γράμματα κατέχομεν ὡς πρὸς τὴν περίοδον ταύτην. Προσθετέον δὲ καὶ ὅτι, ὑπὸ τε τὴν γλωσσολογικὴν καὶ φιλολογικὴν ἐποψίν, εἶνε πολλῆς προσοχῆς ἕξις, καθὼς καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ἔργα. Τὸ μὲν πρῶτον τῶν ποιημάτων τούτων συνετάχθη ὑπὸ ἀγραμμάτου χωρικοῦ, τυροκόμου τινὸς Μπατζελιοῦ καλουμένου, αὐτόπτου μάρτυρος τῶν ἐξιστορουμένων συμβάντων, ὑπαγορεύσαντος αὐτὸ εἰς ἓνα συμπατριώτην του (Ἀναγνώστην, υἱὸν τοῦ Παπαῦ Σήφης Σκορδύλη) καὶ εἶναι λεπτομερῆς ἀφήγησις τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Σφακιωτῶν κατὰ τῶν Τούρκων τῷ 1779, ὑποκινηθείσης ὑπὸ τῆς Ρωσσίας καὶ διευθυνθείσης ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Βλάχου, νοήμονος καὶ πλουσίου προὔχοντος, γνωστοτέρου ὑπὸ τὸ ὄνομα Δασκαλογιάννης. Καὶ ἡμεῖς εἶχομεν ἤδη δημοσιεύσει δις τὸ ποίημα τοῦτο (ἔτος 1879 καὶ 1880) κατ' ἀντίγραφον περιλαμβάνον ὡς καὶ τοῦ κ. Β. 1032 στίχους καὶ εὐμενῶς παραχωρηθὲν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωσήφ Μανουσogiαννάκη ἐκ Σφακιῶν. Κατὰ τὸν κ. Βαρδίδην, τὸ δημοσιευό-

μενον ὑπ' αὐτοῦ κείμενον παρουσιάζει περίπου διακοσίας παραλλαγὰς πρὸς τὸ ἡμέτερον, τῶν ὁποίων αἱ πλείσται περιστρέφονται εἰς τὸν ῥυθμὸν καὶ τὴν ὀρθογραφίαν, οὐδεμίαν ὁμως ἔχουν καὶ πραγματικὴν τινα σπουδαιότητα. Ὁ κ. Βαρδίδης αἰνίττεται ὡσαύτως (σελ. 5) δύο χρονολογικὰς διαφορὰς, ἀλλ' ὁμως, ἐπειδὴ δὲν ὑποδεικνύει ταύτας, ἐνομίσαμεν ἀναγκαῖον νὰ τὰς ἀνεύρωμεν, ἂν καὶ ἡ μία ἐξ αὐτῶν εἶνε καὶ τὸ φαινόμενον μόνον τοιαύτη. Κατὰ τὴν πρώτην διαφορὰν ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Βαρδίδη δημοσιευθεῖσα ἔκδοσις ὀρίζει τὴν χρονολογίαν γεγονότος τινος τὴν 26ην Ἀπριλίου (ὄρα στίχον 239), ἐν ᾧ ἡ ἡμετέρα τὴν 25ην τοῦ αὐτοῦ μηνός· Ἐὰν ὁμως ἡ 26 εἶναι ἡ ἀληθὴς χρονολογία, ὡς ὑπονοεῖ ὁ κ. Βαρδίδης, ὄφειλε καὶ νὰ εἴπῃ εἰς τί στηρίζει τὸν ἰσχυρισμὸν του. Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν διαφορὰν οἱ στίχοι 1015—1016 ἐν τῷ ἐκδοθέντι κειμένῳ ὑπὸ τοῦ κ. Β. ἔχουσιν οὕτω,

«Στὰ χίλια ἑπτακόσια ἑβδομηταεξέ ἔτος
«'ποῦ τοῦ Δασκάλου τὸ γκαῖρό, δεκάξε χρόν' ὀφέτος.

ἦτοι, ἐν τῷ παράπτῳ χιλιοστῷ ἑπτακοσιοστῷ ὀγδοηκοστῷ ἔκτῳ ἔτει, παρῆλθον δέκα ἐξ ἔτη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Δασκαλογιάννη.

Ἐν δὲ τῇ ὑφ' ἡμῶν δημοσιευθείσῃ ἔκδοσει:

«Τὰ χίλια ὀχτακόσια δὲν ἑπταξέ τὸ ἔτος,
«ἐκ τοῦ Δασκάλου τὸν καῖρό δεκάξε χρόν' ὀφέτος.

ἦτοι, δὲν ἐφθάσαμεν εἰσεῖτι εἰς χιλιοστὸν ὀχτακοσιοστὸν ἔτος· μόνον δὲ δέκα ἐξ ἔτη παρῆλθον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Δασκαλογιάννη.

Ὅστε, ὡς βλέπει ἕκαστος, ἡ τοῦ κ. Βαρδίδου ἔκδοσις ἔχει μόνον πλεονέκτημα ἀπὸ τῆς ἡμετέρας τὸ ὅτι δεικνύει ἀκριβέστερον, ὅτι τὰ συμβάντα ἐγένοντο κατὰ τὸ 1770, ἀλλ' ὅμως δὲν δύναται νὰ ἐπανορθώσῃ σφάλμα χρονολογικόν, ἀφ' οὗ τοιοῦτόν τι οὐδόλως ὑπάρχει.

Τὸ δεύτερον ποίημα, τὸ «Τραγοῦδι τοῦ Ἀληθάκη» διηγεῖται διὰ βραχείων τὴν ὑπὸ τῶν τούρκων προσβολὴν τῶν Σφακιῶν, τῷ 1770, καὶ ἀναγράφει μάλλον ἐμπεριστατωμένως τὰς ἐπελθούσας ἐρίδας ὀλίγῳ ὕστερον μετὰ τῶν Σφακιωτῶν καὶ μεγάλου τινος τιμαριούχου ὠθωμανοῦ, ὀνομαζομένου Ἀληθάκη, καταληξάσας εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ὁ περιηγητὴς ἄγγλος Πάσγλει, ὅστις ἀφιέρωσε γραμμάς τινάς εἰς τὴν ἐπανάστασιν ταύτην ἐν τινὶ τῶν σπουδαίων αὐτοῦ συγγραφῶν περὶ Κρήτης (Cambridge, 1837, 8), ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ, σελ. 169, παριστᾷ δι' εἰκόνας ἐν τῷ αὐτῷ τόμῳ (σελ. 159) τὸν πύργον ἢ τὸ φρούριον, ὅπερ ἐχρησίμευεν ὡς διαμονὴ τοῦ Ἀληθάκη καὶ ὅπου ἐπολιορκήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, τὸ δὲ ποίημα τοῦτο δὲν ἦτο ἀνέκδοτον, ὡς ὑποθέτει ὁ κ. Βαρδίδης, ἐπειδὴ ἡμεῖς τὸ ἔχομεν ἤδη δημοσιεύσει προδωδεκα ἐτῶν, συνοδευόμενον ὑπὸ γαλλικῆς μεταφράσεως, ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Συλλογῇ ἱστορικῶν ποιημάτων εἰς τὴν δημῶδη Ἑλληνικὴν γλῶσσαν (Παρίσιος, 187, 80ν) σελ. 259 καὶ ἐφεξῆς, κατ' ἀντίγραφον εὑρεθὲν μετὰ τῶν χαρτίων τοῦ Ἀναγνώστου Παπαπολίδου ἐξ Ἀνωπόλεως τῶν Σφακιῶν καὶ διακοινωθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωσήφ Μανουσογιαννάκη τὸ ἡμέτερον μάλιστα ποίημα ὑπερέχει κατὰ ὀκτώ στίχους ἀπὸ τοῦ κ. Βαρδίδου· ἀλλ' ὅμως μετὰ τῶν δύο ἐνδόσεων παραλλαγὰι δὲν εἶναι ὀλίγαι, ἂν καὶ παραδοξῶς ἐν τέλει ἕκαστου ἀντιγράφου ἀναγινώσκεται ὑπογραφή βεβαιούσα, ὅτι ἕκαστη ἐξ αὐτῶν ἐλήφθη ἐκ τοῦ πρωτοτύπου (ἐκ τῆς πρώτης κόπιας τοῦ ριμαδόρου)· αἱ δὲ διαφοραὶ ἀνάγονται μόνον εἰς τὸ λεξιλόγιον, διότι ἡ εὐλαβὴς ἀκρίβεια μεθ' ἧς συνετάχθη τὸ ποίημα τοῦτο ἀνευρίσκεται ἐν ἀμφοτέροις τοῖς κειμένοις.

Ὁ κ. Βαρδίδης ὁμολογεῖ ἐν τῷ προλόγῳ αὐτοῦ (σελ. 6.) ὅτι: οὐδεμίαν ἔχει φιλολογικὴν ἀξίωσιν, ἀλλ' ὅτι μόνον ἀν-

τιγράψας τὰ δύο ταῦτα ποιήματα παρέδωκεν εἰς τὸν τύπον ὅπως εἶχον ὥστε ἀδίκως, μετὰ τὴν δήλωσιν ταύτην θὰ ἐμμεψιμοιροῦμεν κατ' αὐτοῦ, ὅτι περιέπεσεν εἰς ὀρθογραφικὰς τινὰς ἀνακολουθίας. γράφων ἐνίοτε κατὰ τρεῖς τρόπους τὴν αὐτὴν λέξιν, ἀρκοῦμεθα δὲ μόνον εἰς τὸ νὰ ὑποβάλωμεν αὐτῷ παρατηρήσεις τινὰς σχετικῶς πρὸς τὸ ἐν τέλει τοῦ δημοσιεύματός του μικρὸν λεξιλόγιον. Καὶ πρῶτον μὲν παρατηρεῖται ἐν αὐτῷ τὸ σχεδὸν εἰς πάντα τὰ ὑπὸ ἑλλήνων ἐκδιδόμενα τοιαῦτα λεξιλόγια κοινὸν ἐλάττωμα, ὅτι, ἐνῶ γέμουσι τῶν γνωστῶν εἰς ἅπαντας λέξεων, οὐδεμίαν ἐκ τῶν μὴ εὐρισκομένων ἐν τοῖς λεξικοῖς ἀναφέρουσι, δεῦτερον δέ, πρὸς τί, λόγου χάριν, πρὸς ἐρμήνευσιν τοῦ **βορδονάρης** (ὅπερ ἄλλως τε εὐρίσκεται καὶ ἐν τῷ θησαυρῷ τοῦ Σουαθέρα) , ἐκθάπτεται λέξις λίαν ἀπηργημένη τὸ **ἀστραβηλάτης** ;

Μὴ δὲν ἤρκει πρὸς τοῦτο ἡ κοινὴ Ἑλληνικὴ λέξις μουλαρᾶς; Νομίζει δὲ ὁ κ. Β. ὅτι μᾶς πληροφορεῖ περὶ τοῦ οἰκιακοῦ σκεύους, ὅπερ οἱ Κρήτες ὀνομάζουσι **κουλουκουτερό**, μεταφράζων τὴν λέξιν διὰ τοῦ ἀορίστου **ῥῶπος** ; Ἐὰν ὁ ὅρος οὗτος, ὡς εἶναι πιθανόν, δὲν ἔχη ταυτόσημον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ ἢ ἐν τῇ σημερινῇ, ἦτο προτιμώτερον νὰ ἐξηγηθῆ διὰ περιφράσεως ἢ φύσιν τοῦ οὕτως ὀνομαζομένου πράγματος. Ὁ κ. Βαρδίδης νομίζει ὅτι **Κόκκινη Μηληνᾶ** εἶναι μεταφορικὴ τις ἐκφρασις δηλοῦσα τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας εἰς Μέλκκην, ἀλλὰ σφάλλεται· διότι ἡ Κόκκινη Μηληνᾶ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ Μονοδένδριον τῶν Βυζαντινῶν καὶ σημαίνει, κατὰ τὰς δημῶδεις δοξασίας, τὸ κατὰ φαντασίαν μέρος, μέχρι τοῦ ὁποίου οἱ Ἕλληνες θὰ καταδιώξωσι τοὺς Τούρκους καθ' ἣν ἡμέραν θὰ ἐξώσωσιν αὐτοὺς ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν λέξιν **οἰάκα**, ἣτις εἶναι τὸ κρητικὸν ὄνομα τῆς ροδοδάφνης καὶ ἦν ὁ κ. Βαρδίδης μεταφράζει διὰ τοῦ πικροδάφνη, ἐπιτραπήτω νὰ ἀναφέρω χωρίον τι ἐκ τοῦ ἀνεκδότου βοτανικοῦ Γλωσσαρίου τοῦ περιεχομένου ἐντὸς ἑλληνικοῦ τινος χειρογράφου τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ὁ «Παρτινός» ἀρ. 2294, ἐνθα ἀναγινώσκωμεν (φυλλ. 99 ὀπισθεν τῆς σε-

Ὀθωμανῶν, ἐπὶ τῆς μεγάλης Αἰκατερίνης. Ἐκ τοῦ ποιήματος δὲ τούτου καὶ μόνου κατέστη γνωστὴ ἡ ἐπανάστασις αὕτη, δι' ἧς ὁ Δασκαλογιάννης, ὅστις διέπρεπεν ἐπὶ νοημοσύνη καὶ μαθήσει, ἐξ ἧς καὶ ἡ προσωνομία Δάσκαλος, ἤθελε τὴν Κρήτην νὰ καταστήσῃ ἐλευθέραν ἑλληνικὴν χώραν (βρα στίχον 10),

«μὲ τὴν καρδίαν του ἤθελε τὴν Κρήτην Ρωμηοσύνη.»

Περὶ τοῦ Δασκαλογιάννη τούτου ἔγραψεν ἱκανὰ ὁ κ. G Perrot L' ile de Crète, σελ. 190, ὁ κ. Emile Legrand ἐν τῷ Annuaire de l'association pour l'encouragement des études grecques en France, (Ἔτ. 1879) ἔνθα δημοσιεύει καὶ τὸ ποίημα τοῦ Δασκαλογιάννη ἐξ ἀντιγράφου ἀλλοίου τοῦ ἡμετέρου.

Τὸ ποίημα δὲ τοῦ Ἀληθάκη ἀναφέρεται εἰς τὸν διαβόητον ἐπὶ ὠμότητι Τοῦρκον Ἀληθάκην, τὸν ἐν χωρίῳ Μπρόσνερω τῶν Ἀποκορώνων κατοικήσαντα ἐν ὄχυρῳ πύργῳ, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς παντελοῦς τῶν Σραχιῶν καταστροφῆς.

Ἐκ τῶν ποιημάτων τούτων, τὸ τοῦ Ἀληθάκη τὸ πρῶτον ἤδη δημοσιεύεται· τὸ τοῦ Δασκαλογιάννη δ' ἐδημοσιεύθη μέχρι τοῦδε, ἀλλὰ κεκολοβωμένον καὶ κατὰ τεμάχια ἐξ ὀλίγων στίχων ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Κρητικῶν ἀσμάτων, ἧτις ἐξεδόθη τῷ 1876 ὑπὸ τοῦ κ. Γιανναράκη, καὶ ἐν τῷ ἡμερολογίῳ Βρετοῦ 1865, σελ. 48, πλήρες δὲ ἐν τῷ Annuaire τοῦ 1879 οὗ ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν. Ἄλλ' οὐδεμίαν τῶν γενομένων δημοσιεύσεων ἐγένετο κατὰ τὸ γνήσιον καὶ ἀκριβὲς κείμενον, εἰς πάσας παρεῖσφρησαν σφάλματα περὶ τε τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν γραφὴν τῆς γνησίας προφορᾶς τῶν λέξεων, καὶ περὶ τὴν ἱστορίαν καὶ χρονολογίαν.

Ἐνταῦθα δὲ παρατηροῦμεν ὅτι ὁ κ. Γιανναράκης, ἐν τῇ

Συλλογῇ τῶν ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευθέντων «Κρητικῶν ἄσμάτων» περιέπεσεν, ἴσως ἀκουσίως, εἰς σφάλμα μέγα, σημειώσας ἐν τοῖς κανόσιν, οὓς παραθέτει τῆς προφορᾶς τῶν γραμμάτων, ὅτι οἱ Σφακιῶται τὸ λ προφέρουσιν ὡς ρ πρὸ τοῦ α, ο, καὶ ου, λέγοντες γάρ α ἀντὶ γάλα, καπέρο ἀντὶ καπέλλο, καροῦ ἀντὶ καλοῦ, καρῶς ἀντὶ καλῶς, κτλ. οὕτως ἔγραψε δὲ καὶ τὰς περιεχούσας ρ λέξεις ἐν τοῖς δημοσιευθεῖσι παρ' αὐτοῦ ὀλίγοις στίχοις τοῦ ποιήματος τοῦ Δασκαλογιάννη. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε ἀκριβές. Ἡ προφορὰ τοῦ λ. παρὰ τοῖς Σφακιώταις εἶνε ἡ αὐτὴ, οἷα εἰς ὅλην τὴν Κρήτην καὶ τὴν λοιπὴν νησιωτικὴν καὶ ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα· μόνον οἱ Σφακιῶται προφέρουσι τὸ λ ὑγρότερον καὶ μᾶλλον οὐρανισκόφωνον, ἀλλ' ἐν οὐδενὶ χωρίῳ προφέρουσιν ὡς ρ, καὶ διαρρήδην ἀποκρούω τὸν κανόνα τοῦ κ. Γιανναράκη ὡς Σφακιώτης, γνωρίζων καλῶς τὴν τε προφορὰν καὶ τὴν διάλεκτον τῆς πατρίδος μου, τὴν ὁποίαν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων γινώσκω. Ἄνευ δ' ἐξελέγξεως περὶ τὴν γραφὴν τῆς προφορᾶς παρέλαβε, καὶ ἐπὶ καλῇ τῇ πίστει, τὸ ποίημα τοῦτο ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Γιανναράκη ὁ κ. Γ. Ξενοῦδάκης ἐν τῷ ἐσχάτως ἀναδημοσιευθέντι φυλλάδιῳ αὐτοῦ, τῷ περιέχοντι τοὺς ἐν τῇ ἑλληνικῇ βουλῇ περὶ Κρήτης ἐκφωνηθέντας λόγους του.

Εἶπον ἀνωτέρῳ ὅτι μόνον ἐκ τῶν δημοσιευθέντων ἄχρι τοῦδε ποιημάτων τοῦ Δασκαλογιάννη τὸ ὑπὸ τοῦ κ, Λεγρὰνδ δημοσιευθὲν κατ' ἀντίγραφον δοθὲν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωσήφ Μανουσογιαννάκη εἶνε πλήρες· ἐννοῶ δὲ πλήρες κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν στίχων, διότι κατὰ τὰ ἄλλα ὑστερεῖ ἐν πολλοῖς τοῦ ἡμετέρου ὡς πρὸς τὴν ὀρθὴν γραφὴν πολλῶν λέξεων, ὡς πρὸς τὸν ρυθμὸν πλείστων στίχων, καὶ πολλαχοῦ ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν καὶ χρονολογίαν. Τὰς διαφορὰς ταύτας περὶ τὰς 200 τὸν ἀριθμὸν, ὧν γενικῶς ἐνταῦθα ἀναφέρομεν τὴν ὑπαρξίν, παρελίπομεν νὰ σημειώσωμεν ὑπὸ τὸ δημοσιευόμενον παρ' ἡμῶν κείμενον, διότι

ταύτας οἱ εὐάριθμοι ἀσχολούμενοι παρ' ἡμῖν περὶ τὰ γλωσσολογικά καὶ τὴν δημοτικὴν ποίησιν δύνανται ν' ἀνεύρωσιν εὐκόλως, γνωρίζοντες πάσας τὰς ἐκδόσεις τοῦ ποιήματος. Ἀντὶ τούτου δ' ἐθεωρήσαμεν λυσιτελὲς νὰ παραθέσωμεν ἐν τέλει ἀμφοτέρων τῶν ποιημάτων πίνακα ἐρμηνευτικὸν τῶν δυσνοήτων λέξεων διὰ τοὺς μὴ εἰδήμονας τῆς κρητικῆς διαλέκτου, ἰδιαίτερος δὲ τῆς τῶν Σφακιωτῶν. Ρητῶς δὲ δηλοῦμεν ὅτι ἐκ τῶν γνωστῶν μέχρι τοῦδε ἐκδόσεων, καὶ καθὰ ἡμεῖς κρίνομεν, καὶ παρὰ γερόντων Κρητῶν ἠκούσαμεν, εἰς οὓς ἀνεγνώσαμεν τὸ ποίημα τοῦ Δασκαλογιάννη, ἡ ἐκδοσις ἡμῶν εἶνε ἡ πληρεστέρα καὶ τελεοτέρα.

Σημειοῦμεν ἐν τέλει ὅτι τὸ ποίημα τοῦ Ἀληθάκη ἀνήκει εἰς τὸν κύκλον τῶν τοῦ Δασκαλογιάννη συμπληροῦν καὶ ἐπικυροῦν τοῦτο.

Ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν δύο τούτων ποιημάτων καὶ τοῦ λεξιλογίου οὐδεμίαν ἔχομεν ἀξίωσιν φιλολογικὴν, περιωρίσθημεν εἰς ὅ,τι καλῶς γινώσκομεν, οὐδένα ἕτερον ἔχοντες σκοπὸν ἢ τὴν δημοσίευσιν τοῦ κειμένου τῶν ποιημάτων, κατὰ τὴν γνησίαν αὐτῶν διάλεκτον καὶ προφράν, ἣν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι γινώσκομεν κάλλιον πάντῳ ἄλλῳ, ὅστις ἔμαθεν αὐτὴν φιλολογικῶς.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 5 Ἀπριλίου 1888.

Ὁ ἐκδότης

ΕΜΜ. ΒΑΡΔΙΔΗΣ

Κοῖν

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΣ

Ἀναδημοσιεύοντες ἀσμένως τὰς ὑπὸ τοῦ κ. Ἐμμανουὴλ Βαρδίδου ἐκδοθείσας καὶ πρὸ πολλοῦ ἐξαντληθείσας «**Κρητικὰς Ρίμας**», ἐλπίζομεν ὅτι θὰ παράσχωμεν εἰς τὸ Κοινὸν τερπνὸν ἀνάγνωσμα ἅμα δὲ καὶ πολύτιμον ὕλην τοῖς ἀσχολουμένοις εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Τόπου.

Ὁ κ. Ε. Βαρδίδης, ἐν τῇ ἀνὰ χεῖρας ἐκδόσει τουτῶν **Κρητικῶν ῥιμῶν**, ἀσχοληθεὶς ἐπὶ μακρὸν καὶ ἐνδελεχῶς ἐπὶ τῆς γνησίας Κρητικῆς διαλέκτου προύγαγεν εἰς εὐρύτερον κύκλον φῶτος τὰ ποιήματα ταῦτα, ἅτινα δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πρωτόλεια τῆς ποιητικῆς Μούσης τοῦ Κρητός· τὰς ἐπὶ τῶν ποιημάτων τούτων ἐκφερομένας εὐμενεῖς κρίσεις ὑπὸ ἀνδρῶν διαπρεπῶν καὶ τιμῶντων ἐπαξίως τὴν θέσιν, ἣν κατέχουσι, παραθέτομεν ὧδε, ὡς προσθήκην συμπληρωματικὴν τῆς ἐν λόγῳ ἐκδόσεως.

Ἐν Χαλκίδι τῇ 1 Ἰουνίου 1905

Ὁ ἐκδότης

ΣΤΑΥΡ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΑΚΗΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΙΣ ΑΝΑΚΟΙΤΑΙΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντων ποιημάτων Κρητῶν ποιητῶν δύο ἔπη, ἡ ῥίμα κρητικαὶ ὡς ὀνομάζουσι ταῦτα οἱ Κρηῖτες, ποιηθέντα περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, ἐνέχουσι πλὴν τῆς γλωσσικῆς καὶ ποιητικῆς αὐτῶν ἀξίας καὶ ἱστορικὴν, ὡς ἀναφερόμενα εἰδικῶς εἰς γεγονότα τῶν χρόνων καθ' οὓς ἐποιήθησαν, ἀποτελοῦντα δὲ καὶ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ τὴν μόνην ἱστορικὴν πηγὴν αὐτῶν. τὸ τραγοῦδι τοῦ Δασκαλογιάννη, καὶ τὸ τοῦ Ἀληδάκη, ὀνομαζόμενα οὕτως ἐκ τῶν προσώπων, ὧν τὰς πράξεις διὰ στίχων ἀναγράφουσι.

Ποιητῆς τοῦ πρώτου τῶν δημοσιευομένων ποιημάτων εἶνε τυροκόμος τις Μπατζελίδς (Παντελής) τὸ ὄνομα ἐκ τῶν καλουμένων ἐν Κρήτῃ ῥιμαδόρων, ὅστις αὐτόπτης μάρτυς γενόμενος τῶν ἀγῶνων τοῦ Δασκαλογιάννη ὑπηγόρευσε τὴν ὑπόθεσιν ἐν ποιήματι εἰς τὸν Ἀναγνώστην υἱὸν τοῦ πατρὸς Σήφη Σκορδύλη. ὅστις κατέγραψεν αὐτό, ὡς αὐτὸς οὗτος ὁμολογεῖ ἐν τέλει τοῦ ποιήματος ζητῶν καὶ συγγνώμην παρὰ τῶν ἀναγνωστῶν.

«ἂν εἴν' τὰ γράμματα σφακιά, τὰ λόγια μπερδεμμένα»

Περὶ τοῦ ἑτέρου δέ, τοῦ ποιήματος τοῦ Ἀληδάκη, γνωρίζομεν τὸ ὄνομα μόνον τοῦ ἀντιγράφου Γεωργίου Πάτερου, γράφοντος ὅτι ἀντέγραψεν ἀπὸ τοῦ πρώτου ἀντιγράφου τοῦ ριμαδόρου, ὃ ἐστὶ τοῦ ποιητοῦ.

Τὸ πρῶτον τῶν δημοσιευομένων ποιημάτων ἀφορᾷ τοὺς ἀγῶνας τοῦ Δασκαλογιάννη ἐξ Ἀνωπόλεως τῶν Σφακίων, ἀρχηγὸς τῆς κατὰ τὸ 1770 ἐπαναστάσεως τῶν Σφακίων κατὰ τῶν

ΚΡΗΤΙΚΑΙ ΡΙΜΑΙ

Be
BAR

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΔΑΣΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗ ΚΑΙ ΑΛΗΔΑΚΗ

ΥΠΟ
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΒΑΡΔΙΔΗ
Κρητός

ΕΚΔΟΣΙΣ Β΄.

Μετὰ βιβλιοκρισίας EMILE LEGRAND καὶ Π. ΠΑΝΑ

ΕΚΔΟΤΗΣ
ΣΤΑΥΡΟΣ Α. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΑΚΗΣ

ΕΝ ΧΑΝΙΟΙΣ

Τῆς ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ Α. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΑΚΗΣ

1905

1501

ΚΡΗΤΙΚΑΙ ΕΠΙΛΑΙ

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ
ΔΑΣΚΑΛΟΤΕΙΝΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΑΚΗ

ΥΠΟ
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΒΑΡΔΙΗ

ΚΟΖΟΙΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ Β.

Νέο βιβλίο εκδόσεως ΕΜΜ. ΒΑΡΔΙΗ ΚΑΙ Π. ΠΑΥΛ

ΕΚΔΟΣΗ
ΣΤΑΥΡΟΣ Α. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΑΚΗ

ΕΝ ΧΑΝΙΟΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ Α. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΑΚΗ

1905

ΚΡΗΤΙΚΑΙ ΡΙΜΑΙ

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΔΑΣΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗ ΚΑΙ ΑΛΗΔΑΚΗ

ΥΠΟ
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΒΑΡΔΙΔΗ
Κρητός

ΕΚΔΟΣ. Σ Β'.

Μετὰ βιβλιοκρισίας EMILE LEGRAND καὶ Π. ΠΑΝΑ

ΕΚΔΟΤΗΣ

ΣΤΑΥΡΟΣ Α. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΑΚΗΣ

ΕΝ ΧΑΝΙΟΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ Α. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΑΚΗ

1905

*Τὴν φροντὴν τῆς ἐπιμέλειας
ἐπιτελεῖ ὁ ἐπιγράφων
ἐν Χανίοις 8.7.05*

*6/1/1912
ὁ β. Βασιλειάνης*

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ
ΔΑΣΚΑΛΩΝ ΚΑΙ ΛΕΚΤΩΝ

ΕΚΔΟΣΗ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΕΚΔΟΣΗ

ΕΚΔΟΣΗ

ΕΚΔΟΣΗ

ΕΚΔΟΣΗ

λίθος), «Νήριον, ἡ ροδοδάφνη» ἐν δὲ τῷ περιθωρίῳ δι' ἄλλης χειρός), αὐτὸ τοῦτο εἶναι **σφάκα**.

Ἐκτὸς τῶν μικρῶν τούτων ἀνωτέρω δηλωθειῶν ἀτελειῶν καὶ τινῶν ἄλλων, ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ ἦτο περιττὸν νὰ ἐνδιατριψόμεν, τὸ ποιημάτιον τοῦ κ. Βαρδίδου εἶναι καθ' ὅλα ἄξιον ἐγκωμίων, εἶναι δὲ ὁ ἀνὴρ ἐξ ἐκείνων, τοὺς ὁποίους θὰ ἠύχετό τις νὰ ἴδῃ πολλαπλασιαζομένους ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐκ τῶν ὁποίων θὰ ἔβριθεν ἡ χώρα, ἐὰν ἐνεθαρρύνοντο ἐπαξίως αἱ ἀμερόληπτοι ἐρευναι τῶν μετριοφόνων λογίων ὡς ὁ κ. Βαρδίδης. Πόσα ὅμοια αὐθεντικὰ γράμματα κείνται εἰσέτι ἄγνωστα, ἀνευ τῆς βοήθειας τῶν ὁποίων δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γραφῆ ἡ ὀδυνηρὰ ἱστορία τῶν προδρόμων τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος καὶ τῶν ἀφανῶν ἐκείνων ἡρώων, ὡς ὁ ἐκ Σρακίων Δασκαλογιάννης, οἵτινες ἔχυσαν τὸ αἷμα αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς ἐθνικότητος, διὰ νὰ γίνῃ **ὄωμοσύνη** ! Εὐχόμεθα εἰλικρινῶς ἕνα τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Βαρδίδου δοθὲν παράδειγμα εὐρῆς πλείστους μιμητάς».

Παραθέτομεν δ' ἐπίσης καὶ τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1888 ἐν τῇ ἐφημερίδι «Ὁ Αἴων» ὑπὸ τοῦ δευτηρίου Π. Πανῶ δημοσιευθεῖσαν περὶ τῶν ποιημάτων τούτων Βιβλιοκρισίαν ἔχουσαν οὕτω :

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κρητικαὶ Ρίμαι.—Τὰ τραγούδια Δασκαλογιάννη καὶ Ἀληδάκη ὑπὸ Ἐ. Βαρδίδου

Ἀρίστην συμβολὴν προσήνεγκεν εἰς τὴν δημῶδη ἡμῶν φιλολογίαν ὁ κ. Ἐμμ. Βαρδίδης δημοσιεύσας ὑπὸ τὸν ἄνωθι τίτλον τὰ δύο ὠραῖα ποιήματα τοῦ Δασκαλογιάννη καὶ Ἀληδάκη, ὧν τὸ δεύτερον πρῶτην φοράν δημοσιεύεται νῦν.

Ἀμφότερα τὰ ποιήματα ταῦτα ἐπισημειώθησαν κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὑπ' ἀνδρῶν, οἵτινες ὑπῆρξαν αὐτόπται τῶν ἐν αὐτοῖς διεκτραγωδουμένων σκηνῶν,

Καὶ τοῦ μὲν πρώτου ποιητῆς εἶνε, ὡς ἐν αὐτῷ ἀναφέρεται, ὁ μπάριμπα Πατζελιδὸς (Παντελῆς) τυροκόμος, τοῦ δὲ δευτέρου ὁ ποιητῆς εἶναι ἄγνωστος καὶ μόνον ὁ ἀντιγραφεὺς Γεώργ. Πάτερος ἀναφέρεται ἐν αὐτῷ. Θὰ ἐκλίνε δὲ τις νὰ πιστεῦσῃ ὅτι εἶναι τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, καθ' ὅσον οὐ μόνον ὁμοίότης τις κατὰ τε τὸ ὕφος καὶ τὴν ποιητικὴν ἀξίαν παρατηρεῖται εἰς ἀμφοτέρω τὰ ποιήματα ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τινες στίχοι ἀπαντῶσι τὴν αὐτὴν ἰδέαν ἐμφράζοντες, οἷοι εἶνε οἱ περὶ τοῦ Δασκαλογιάννη, περὶ οὗ λέγεται ἐν μὲν τῷ πρώτῳ ποιήματι:

«Ὅπουτὸν ξεχωριστὸς 'σὲ πλούτη κι' ἀξίωσύνη.

»Μὲ τὴν καρδιά του ἤθελε τὴν Κρήτη ρωμηροσύνη.»

Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ:

«Ὅπουτο πλούσιος κι' ἄρχοντας φιλογραμματισμένος

»Κ' ἦτανε καὶ στὴν ξενηθείᾳ περισσὶα ξακουσμένος

»Κ' ἦτο καὶ πρῶτος τῶν Σφακιῶ μ' οὐλὴ τῆ δικηροσύνη

»Κι' οὐλὴ τὴν Κρήτη ἔλεγε νὰ κάμη ρωμηροσύνη...»

ἂν μὴ ἐκ τοῦ πρώτου φαίνεται ὅτι ὁ ποιητῆς αὐτοῦ ἦτο ὅλως ἀγράμματος καὶ ἄλλως ἔγραψεν αὐτὸ καθ' ὑπαγόρευσίν του, ἐκ δὲ τοῦ δευτέρου προσέκυπτεν ὅτι ὁ Πάτερος ἀντέγραψεν αὐτὸ «ἐκ πρώτης κόπιας τοῦ ριμαδόρου», ἐκτὸς ἂν διὰ τῶν λέξεων «πρώτης κόπιας» ἐννοεῖται τὸ γραφὴν καθ' ὑπαγόρευσιν αὐτοῦ τοῦ ριμαδόρου. Ἄλλ' εἴτε εἰς, εἴτε δύο διάφοροι εἶνε οἱ ποιηταὶ τοῦτο κατ' οὐδὲν ἐλαττώνει τὴν ἱστορικὴν καὶ φιλολογικὴν ἀξίαν τῶν ποιημάτων, ἥτις πράγματι εἶνε οὐ σμικρά.

Τὸ ποίημα τοῦ Δασκαλογιάννη, ἐκ 1032 στίχων ἀποτελούμενον, περιγράφει τὴν πρὸ ἑκατονταετίας γενομένην ἐπανάστασιν τῶν Σφακιῶν, τὰς καταστροφὰς, ἃς οἱ Τούρκοι ἐπῆνεγκον τότε ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐκεῖνη καὶ τὸν οἰκτρὸν θάνατον τοῦ ἀρχιγοῦ αὐτῆς Δασκαλογιάννη, ὅστις πεισθεὶς καὶ αὐτός, ὡς καὶ οἱ ἐν Πελοποννήσῳ, εἰς τὰς προτροπὰς καὶ ὑποσχέσεις τῆς Ρωσσίας ἀνεπέτασε τὴν σημαίαν τῆς ἐπανάστασις καὶ οὐ σμικρὰς καταστροφὰς ἐπῆνεγκεν εἰς τοὺς Τούρκους. Μετὰ τὴν οἰκτρὰν προδοσίαν τῆς ὁμοδόξου Δυνάμεως ἐγκαταλειφθεὶς εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεις καὶ μὴ δυνά-

μενος ν' ἀνθῆξῃ περισσότερο ἐν τοῖς πανταχόθεν προσβα-
λόντας αὐτὸν πολυαριθμούς ἐχθρούς, ἀπεδέξατο τὴν πρόσ-
κλησιν τοῦ Πασσᾶ, ὅπως μεταβῆ εἰς τὸ τουρκικὸν στρατόπε-
δον καὶ συνομολογήσῃ μετ' αὐτοῦ συνθήκην εἰρήνης. Ἐπραξε
δὲ τοῦτο ἐν γνώσει τῆς περιμενουσῆς αὐτὸν οἰκτρᾶς τύχης,
ὅπως θυσιαζόμενος αὐτὸς σώσῃ τὰ Σφακιά ἀπὸ μείζονος
καταστροφῆς. Ἡ ἔθελουσία αὕτη τοῦ Δασκαλογιάννη ἐξαί-
ρεται θαυμασίως ἐν τῇ ποιήματι, διὰ στίχων συγκινητικω-
τάτων.

«Ὁ ἴθακρός μου ἴτὰ Σφακιά πολὺ καλὸ θὰ φέρῃ,
»γιατὶ ὁ χειμῶνας ἔρχεται, πάει τὸ καλοκαίρι.
»Στὰ χιόνια ἴπάνω οἱ Σφακιανοὶ οὐλοὶ νὰ μὴ χαθοῦσι,
»πάλι θὲ ν' ἄρθῃ καὶ καιρὸς ὁποῦ θὰ δικηθῶσι.
»Ἐλάστε παληκάρια μου, ἐπᾶ νὰ φιληθῶμε,
»κ' ἢ γι' ἄδικη ὥρα πλάκωσε ποῦ θὰ ξεχωριστοῦμε.
»Ἐλάστ' ὄσ' ἀπομείνετε νὰ σᾶς σὲ παραγγείλω,
»τοῦ τούρκου μὴ πιστεύετε ἂν κἀνῆ καὶ τὸν φίλο.
»Κ' ἐσεῖς, παιδιὰ κ' ἐγγόνια σας, ἐχθροὶ στοὺς Μου-
[σουλμανοὺς,
»ὡς ἦσαν κ' οἱ κυροῦδὲς σας ἔστη Κρήτης τοὺς τυ-
[ράννοους.
»Ὡστε νὰ στέκουν τὰ Σφακιά καὶ Σφακινοὶ νὰ ζιοῦσι,
»τοὺς τούρκους νὰ τοὺς μάχωνται καὶ νὰ τοὺς πολε-
[μοῦσι»

Ἄλλ' οἱ συντροφοὶ του δὲν θέλουσι νὰ ἐγκαταλίπωσιν
αὐτὸν μόνον. Ἀποφασίζουσι ἂ θυσιασθῶσι μετ' αὐτοῦ ὑπὲρ
τῆς σωτηρίας τῶν Σφακιῶν.

«Καὶ τότες ὁ Πρωτόπαπας κ' ἄλλοι πολλοὶ τοῦ λέσι,
»Τὰ σωθικά τῶνε πονοῦν, τὰ μάτια τῶνε κλαῖσι,
»—Δάσκαλε Γιάννη, δάσκαλε, καὶ μεῖς θὰ σ' ἀκλου-
[θοῦμε,

»Γιὰ νὰ σὲ συντροφιᾶζομε, νὰ σὲ παρηγοροῦμε,
»Ἄν δὲ καὶ δὲν ἀφίσουσιν ὀπίσω γιὰ νὰρθοῦμε
»Μαζὺ σ' ἄς ἀποθάνωμε, μαζὺ σου νὰ πνιγοῦμε ... »

Οἱ στίχοι, ἐν οἷς ὁ Δασκαλογιάννης ἀναχωρῶν, ὅπως
μεταβῆ εἰς τοῦ Πασσᾶ, ἀποχαιρετίζων τὴν γυναῖκά του, φαί-

νονται ὡς μεμακρυσμένη τις ἀπήχησις τοῦ «ἀποχαιρετισμοῦ τοῦ Ἐκτορος», ἐν ᾧ τόσον θησαυρὸν αἰσθητικῆς ἀπεταμίευσεν ὁ θεὸς Ὁμηρος.

Ὁ Πασσᾶς κατ' ἀρχὰς ὑπεδέξατο τὸν Δασκαλογιάννην καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ φιλοφρόνως, νομίσας ὅτι οὕτω θὰ κατάρθου νὰ μᾶθῃ τὰ ὀνόματα τῶν ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδισυνωμοτῶν. Ἀπελπισθεὶς ὁμως, διέταξε νὰ ἐκδώσιν αὐτὸν ζῶντα.

«Γλήγορα πάρετέ τονε, νὰ φύγῃ ἀπὸ μπροστά μου, »
 »Νὰ τὸν ἰδῶ δίχως πετσί, νὰ δροισιθῇ ἡ καρδίᾳ μου,»
 ὅπερ καὶ οἱ Τούρκοι ἐξετέλεσαν μετὰ τῆς χαρακτηριστικῆς αὐτοῦς θηριωδίας, τουρκεύσαντες καὶ τὰς θυγατέρας του, ἅς εἶχον συλλάβει προηγουμένως αἰχμαλώτους.

Οἱ στίχοι, ἐν οἷς περιγράφονται ταῦτα πάντα, εἶναι παθητικώτατοι, ἀλλ' ἂν ἀπεφασίζαμεν ν' ἀναφέρωμεν λεπτομερῶς πάσας τὰς ποιητικὰς καλλόνους τοῦ ποιήματος τούτου, θὰ ἠναγκαζόμεθα ν' ἀναδημοσιεύσωμεν αὐτὸ ὁλόκληρον.

Τὸ ποίημα τοῦτο ἐδημοσιεύθη καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Λεγράνδ. ἀλλὰ καὶ τὸ χειρόγραφον φαίνεται, ἐξ οὗ ἐλήφθη δὲν ἦτο ἀκριβὲς καὶ πολλοὶ στίχοι ἐσφαλμένοι ἐν αὐτῷ παρεισέφρυσαν, κατὰστρέφοντες τὰς ὠραιότητας ἐν πολλοῖς τοῦ κειμένου.

Ὁ κύριος Βαρδίδης, καθάρως αὐτὸ τῶν σφαλμάτων καὶ διορθώσας, ἐξ ἄλλου χειρογράφου, παρέχει ἡμῖν, ἀκριβῶς τὸ ὠραῖον προῖόν τῆς μούσης τοῦ τυροκόμου Παντελῆ.

Τὸ «Τραγοῦδι τοῦ Ἀληδάκη» ἐκ 528 στίχων ἀποτελούμενον, πρώτην ἤδη φοράν δημοσιεύεται. Εἶνε δὲ οἰονεὶ συνέχεια τοῦ προηγουμένου καὶ περιγράφει τὴν ἐκδίκησιν τῶν Σφακιανῶν κατὰ τοῦ ἐπὶ ὠμότητι διαβοήτου Τούρκου Ἀληδάκη, ὃν προσβαλόντες εἰς τὸν ὄχυρώτατον αὐτοῦ πύργον ἐφόνευσαν.

Ἡ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ποιήματος τούτου ἀποστροφή εἰς τὴν Κρήτην :

«Κρήτη, τὸ ριόρε τῶν νησιῶν, κυρώνα τοῦ λεβάντε,
 »Π' ἀνάμεσα ἔς τὸ πέλαγος στέκεις ὡσὰ διαμάντε,
 »Ποῦ στῶν Ἑλλήνων τὸν καιρὸ πολὺ το τῶνομά σου,
 »Κ' ἔδᾶ σωρὸς καὶ γαλασῆς εἶναι τὰ λείψανά σου...»

δύναται νὰ περιποιήσῃ τιμὴν καὶ εἰς τὸν ἄριστον τῶν κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐποχὴν ποιητῶν.

Ἡ ἐν ὀλίγοις στίχοις περιγραφὴ τῆς καταστροφῆς τῶν Σφακιῶν εἶνε ζωηροτάτη.

- «Ὁ πόλεμος ἀδιάκοπα βαστᾷ τὸ καλοκαίρι,
 »Κ' οἱ Τούρκοι καίσι τὰ χωργιὰ γιγλιαῖς καὶ πάνω
 [μέρη,
 »Κ' οἱ Σφακινοὶ δὲ βγαγετοῦν νὰ κάνουναι γιουρούσια,
 »Μὰ μιὰ φορὰ 'πὸ τῆ πολλαῖς τοῖ ζώνουν εἰς τὰ
 [Κρούσιχ
 »Βάνουν τὸ Ἀράδενας φωτιά, καίσι τὸν Ἄϊ Γιάννη,
 »Καὶ παίρνουσι καὶ ζωντανὸ τὸ Δάσκαλον τὸ Γιάννη.
 »Ἐπῆρα κ' ἐσπλαθώσασιν οὐλοῦς, δσοὺς προφτάξα,
 »Καὶ τὸ ἄντρες ἐσκοτώσασι καὶ τὰ παιδιὰ ἐσφάξα.
 »Τσοὶ γέρους ἐτσουρούσασι, τῆ γραῖδες τῆ καυμέναις,
 »Κ' ἐπῆρασι τὸ ἀπάντρευταῖς κ' αὐταῖς τῆ παντρε-
 [μέναις».

Ἡ περιγραφὴ τῶν ὀπλιτῶν, ἡ ἐπιμὴν τῶν γυναικῶν, ὅπως συνεστρατεύσωσι καὶ αὐταὶ μετὰ τῶν συζύγων των καὶ συμμετάσχωσι τῶν κινδύνων, καὶ πολλὰ ἄλλα μέρη τοῦ ποιήματος, καθιστῶσιν αὐτὸ ἄξιον τοῦ προηγουμένου καὶ ἐκ τῶν πολυτιμωτέρων προϊόντων τῆς δημοτικῆς τῶν Κρητῶν μουσῆς.

Ὁ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωσ ἀναφαίνεται καὶ ἐν αὐτῷ θερμώτατος.

Πολὺ δὲ πρὶν ἢ ὁ Ρήγας εἶπῃ,

- «Καλήτερα μίαν ὥραν ἐλεύθερη ζωή,
 «παρὰ σαράντα χρόνια σκλαβιά καὶ φυλακή...

Ὁ ἄγνωστος ποιητὴς τῶν Σφακιῶν ἐτραγουδῆσε.

- «Μ' ἀποῦ τῆ ζῆσι τὴν κακὴν ὁ θάνατος καλλιὰ 'νε...

Καὶ τρυτὰ ἐν ὀλίγοις περὶ τῶν δύο τούτων ποιημάτων ἄτινα ἠποπνεύουσιν ὅλον τὸ ἄρωμα τῶν ὀρέων τῶν Σφακιῶν καὶ εἶναι ἡ πιστὴ ἀπεικόνισις ἐποχῆς θλιβεραῆς, ἀλλ' ἐνδόξου.

Ἄξιός δὲ παντὸς ἐπαίνου εἶναι ὁ κ. Βαρδιδῆς, ὅστις μὴ ἠποδειλιάσας ἀπέναντι τῶν δυσχερειῶν, καθ' ὧν εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ παλαίσωσιν οἱ παρ' ἡμῖν ἐκδόται, κατέστησεν αὐτὰ γνωστὰ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν δημόσιον, εὐχῆς ἔργον δὲ θὰ ἦτο ἂν ἐτύγχανεν, εἴτε παρὰ τοῦ κοινοῦ, εἴτε παρὰ τινος τῶν

δυναμένων τῆς δέουσης υποστηρίξεως, ὅπως προβῆ εἰς τὴν συλλογὴν καὶ δημοσίευσιν, καὶ ἄλλων ποιητικῶν τῆς πατρίδος του προτόντων, τὸ μὲν ἀγνώστῳ ἔτι, τὸ δὲ ἐσφαλμένως δημοσιευθέντων ὑπὸ ἀναρμοδίῳ ἐκδοτῶν.

Ἐπάρχει μέγας γλωσσικὸς πλοῦτος κατεσπαρμένος ἀνά τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ τίς φροντίζει περὶ αὐτοῦ; Πλουτίζομεν τὴν ἡτέραν φιλολογίαν δι' ὅλων τῶν ἐξαμβλωμάτων πολιτισμοῦ παρηγμακότος, καὶ περισφρονῶμεν τὰ ἔργα ἐκεῖνα, ἐν οἷς ἀπεικονίζονται ὅτε βίος καὶ τὰ παθήματα τοῦ ἡμετέρου γένους, περιμένοντες ὅπως οἱ ξένοι συλλέξωσι καὶ ἐκτιμήσωσιν αὐτά....

Καὶ ὁμως πόσα ἐξ αὐτῶν δὲν ἠδυνάμεθα νὰ διδαχθῶμεν!

II.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗ

- Θέ' μου, και δός μου φώτισι, καρδιά 'σαν τὸ καζάνι,
 νὰ κάτσω νὰ συλλογιστῶ τὸ' Δάσκαλο τὸ' Γιάννη,
 Θε' μου και δός μου λογισμό και 'μπόρεσι ν' ἀρχίζω
 τὸ' Δάσκαλο τὸ' ξακουστὸ' πρὶν νὰ τραγουδήσω,
 5 Θε' μου, και δός μ' ἀπομονή, και νοῦν εἰς τὸ κεφάλι,
 ν' ἀνθιβάλλω και νὰ πῶ και τῶ' Σφακιῶ' τὰ βάλη.
 'Ὁ Μπέης ἀπὸ τῆ' Βλαχιά, κι' ὁ Μπέης 'πού τῆ' Μάνη
 κρυφοκουβένταις εἶχασι μὲ τὸ' Δασκαλογιάννη,
 10 ἔπουτονε ξεχωριστός, σὲ πλούτη κι' ἀξιώσῃ,
 μὲ τὴν καρδιάν του ἤθελε τὴν Κρήτη 'Ρωμηροῦνη.
 Κάθε Λάμπρῃ και Κυριακῇ ἔβανε τὸ κάπελλο
 και τοῦ Πρωτόπαππά 'λεγε «τὸ' Μοσκοβο' θὰ φέρω,
 νὰ τὰ συνδράμῃ τὰ Σφακιῶ', τσοὶ Τούρκους νὰ ζιγώσω,
 15 και γιὰ τὴν Κοκκινῇ Μηλιά δρόμο νὰ τῶνε δώσω.
 Κι' ὅς' ἀπ' αὐτοὺς τὸ θέλουσι, 'ς τὴν Κρήτη ν' ἀπομείνου,
 σταυρὸ νὰ προσκυνήσουσι και χρισθιανοὶ νὰ γείνου.»
 Μὰ 'λεγε κι' ὁ Πρωτόπαππας, «Δάσκαλ' ἴντα λογιάζεις;
 θὰ τὰ σιλαβώσῃς τὰ Σφακιῶ', μ' αὐτὰ 'πού λογαριάζεις.
 20 κι' ἀνὲ τὸ μάθ' ὁ βασιλεῖας, Τουρκιῶ' θὰ μᾶς ἐφέρῃ,
 νὰ δίδωμε δασίματα, 'σαν κ' εἰς τὰ κάτω μέρη,
 νὰ δίδωμε δασίματα, νὰ δίδωμε χαράτσια,
 και θὰ μᾶς πέψῃ μονομιῆς τρῆχόσι μπαϊράκια,
 νὰ 'μπούμε' σ' τὰ δασίματα, χαράτσια κάθε χρόνο.
 25 Πχοὶ δὲ πλερώνου τζερεμιά; οἱ Σφακιανοὶ νιε μόνο.
 Δάσκαλε Γιάννη σώπασε, τὴν Κρήτη μὴ ξεβγάλλῃς,
 τὰ παλληκάκια τῶν Σφακιῶ' εἰς τὴ φουθῆ θὰ βάλῃς.»
 —Σώπαινε μπλεῖο, Πρωτοπαππα, μὰ ὕστερα γῆ πρώτα,
 ἐγὼ θὰ πάω τὸ' σταυρὸ' εἰς τῶ' Χανιώ' τὴ μπόρτα,
 ἐγὼ θὰ πάω τὸ σταυρὸ' 'ς τὴν πόρτα νὰ κολλήσω,
 30 και μὲ τῆ' λεμονόκουπες ὄζω νὰ τσοὶ πορίσω.
 Δὲ δίδω' γὼ δασίματα, δὲ δίδω' γὼ χαράτσια
 κι' ἄς μᾶς ἐπέψ' ὁ βασιλεῖας χιλιάδες μπαϊράκια,

- ἄς μᾶς ἐπέψ' ὁ βασιλεὺς ἀσκέρια καὶ πασάδες,
 ἔχουσιν ἄντρες τὰ Σφακιά ἄξιους πολεμιστάδες,
 35 ἔχουσιν ἄντρες τὰ σφακιά ἄξιους καὶ παλληκάρια,
 νὰ θαλασσώσουν τὴ Τουρκιὰ νὰ τήνε φᾶν τὰ ψάργια,
 οὐλῆς τῆ Κρήτης τὴ Τουρκιὰ 'ς τὴ θάλασσα νὰ ῥίξου,
 καὶ 'λίγους νὰ τσ' ἀφίσουσι, τῆ χώραις νὰ γυρίσου·
 40 καὶ μὲ σοὶ πρώτους τοῦ Μωριᾶ ἔχομε συμφωνίας.
 Μὲ τῆ Βλαχίας τὸν Πρίτζιπα ἔχομε 'μιλημένα
 Τοῦρκο νὰ μὴν ἀφίσωμε 'ς τὸν τόπο μὲς κινένοα,
 κι' ὁ Μόσκοβος ὀγλήγωρα καρᾶβια θὲ νὰ πέψη
 σοὶ δουλωμένους χρισθιανούς γιανιὰ νὰ ξεμιστέψη—
 45 Δείχνει του καὶ τὰ γράμματα 'πούχε πὸ τῆ 'Ρωσσίας
 κι' ἀποῦ τὸ Μπέη τοῦ Μωριᾶ καὶ Μπέη τῆ Βλαχίας,
 'πού μέσα 'κεὶ τοῦ λέγασι «Δάσκαλε, χαζιρευῆγου,
 καρᾶβια πὸ τὴ Μυσκοβιά κι' ἀσκέρια θὰ καταΐθου·
 50 καὶ σὰν ἀκούης πόλεμο σὲ τούτα δὲ τὰ μέρη,
 νὰ ξεκινήσης τὸ εὐτύς μὲ οὐλό σου τ' ἀσκέρι
 τὰ παλληκάρια τῶ Σφακιά 'ς σοὶ Τοῦρκους νὰ μολάρης,
 νὰ μὴ τῶνε γωστὴ κινεῖς πῆδος γῆ καθβαλλάρης·
 καὶ τὴν τουρκιὰ οὐλοῦ μαζί νὰ τήνε πολεμοῦμε
 'λευτερη τὴν πατρίδα μας ὀγλήγωρα νὰ 'δοῦμε.
 55 — Ἄκουσες δὲ Πρωτόπαπα, τὰ πράμματα πῶς πᾶσι;
 οὐλ' οἱ Ρωμηοὶ θὰ σηλωθοῦ καὶ τὴν Τουρκιὰ θὰ φᾶσι·
 μὰ θὲ νὰ περιμένωμε γιὰ νὰ χαζιρευτοῦσι
 τὰ κάτεργα τοῦ Μόσκοβου, κάτω νὰ κατεβοῦσι.
 60 Καίτις χαρὰ 'ς σοὶ Σφακιανούς εἰς τὸν καιρὸν ἐτοῦτο,
 γιὰτὶ θὰ 'λευτερώσι τὴν Κρήτ' ἀπὸ τὸν Τοῦρκο.
 Ἐτότες κι' ὁ Πρωτόπαπας κουνεῖ τὴν κεφαλή του,
 συλλογισμένος βρίσκεται καὶ θλίβει τὴ ψυχὴ του.
 — Δάσκαλε Γιάννη, λέει του, ἔλα 'ς τὸ λαιμό σου,
 οὐλῆς τῆ Κρήτης τὸ λαὸ θὰ πάρης 'ς τὸ λαιμό σου,
 65 καὶ θὲ νὰ βάλῃς τὰ Σφακιά ἐκεῖ ποῦ δὲ χωροῦσι,
 κι' οὐλ' οἱ πασάδες κι' ἡ Τουρκιὰ ἐπᾶ θὰ μαζωχοῦσι,
 κι' ὥστε νὰρθοῦν τὰ κάτεργα κι' ὁ Μόσκοβος νὰ φτάξῃ,
 δὲ θάχη σπῆτι Σφακιανός εἰς τὰ Σφακιά νὰ κάτση·

70 τὰ παλληκάρρια τῷ Σφακιῷ θὲ νὰ λιγολαῖσου
καὶ γῆραις κί ὄρφανὰ παιδιὰ πίσω τῶνε θ' ἀφίσου.
Τὰ παλικάρρια τῷ Σφακιῶν ἀδικὰ θὰ χασθοῦσι,
καὶ τὰ Σφακιὰ ἠωφέλεφτα θὰ πᾶ νὰ σκλαβωθοῦσι—
Καὶ πέρνει τὸ μπινίσιν του, πάει ἔς τὴν ἐκκλησίαν του
γιά νὰ διαβάσῃ τὸ ὄπερνὸ κί αὔριο τὴν λειτουργιὰ του.

75 Καὶ βάνει τὸ μπινίσιν του ἔπει εἰς τὴν ἐκκλησία,
παράκλησι γιά τοὺς Ρωμηοὺς κάνει ἔς τὴν Παναγία.

Μὰ ῥθασι πάλι γράμματα εἰς τοῦ Δασκαλογιάννη,
πῶς ἐσηκώθηκ' ἡ Βλαχιά κ' ἡ Ρούμελη κ' ἡ Μάνη,
πῶς ἔς τὸ Μωργιὰ Μοσκόβικαις ἀρμάδασι τριγυρίζου,
καὶ ἔς τὴ στεργιά σιμώνουσι τὰ κάστρα φοβερίζου.

80 κ' εἰς τὰ νησιὰ πηγιάνουσι τριγύρω σολατσάρου,
κί οὐλα τὰ κάστρα τῶν Τουρκῶ γλήγορα θὰ τὰ πάρου.

Καθίζει γράφει γράμματα μὲ πένα καὶ μελάνη
νὰ μαζωγοῦν οἱ γέροντες κί οὐλ' οἱ μεγαλουσιάνοι.

85 Γράφει σὲ οὐλα τὰ Σφακιὰ γιά νὰ πρεμζωγοῦσι,
νὰ τῶνε δείξῃ γράμματα, κί ἀπηλογιὰ νὰ ποῦσι,
νὰ τῶνε δείξῃ γράμματα πούρθην ἀπὸ Πάνω,
κ' εἰς τὸ Μωργιὰ σηκώσασι πολέμο τοῦ Σουλτάνου.

90 Μαζώνονται κ' οἱ γέροντες κί οὐλ' οἱ μεγαλουσιάνοι
κί ἀπ' ἧς ἐμαζωγήσασι, γυρίζει καὶ τῶν κάνει

— Ἀρχοντες, νὰ προικήσετε τὸ βλαστικὸ χαμπέρι,
ἐπλάκωσεν ὁ Μοσκόβος ἔπο τοῦ Μωργιὰ τὰ μέρη.

Ἀπὸ καιρὸ σὰς τὸ λέγα γιά νὰ χάζιρευτοῦμε
τὴν Κρήτη τὴν πατρίδα μας λεύθερη νὰ τὴν δοῦμε.

95 Κί ὄντιμως ὁ Πρωτόπαπας μὲ τὴ δικὴ του γνώσι.
ἐγύρισε καὶ λέει του ἀνὰ μὴν ἤθελε σώσει.

γιατ' ἀπὸ χρόνους ἡ Τουρκιά, λίγη φορμὴν τὴ θέλει
νὰ ἔγῃ νὰ κάμῃ τὰ Σφακιὰ ἐδέτσι πού τὰ θέλει.»

100 Μὰ κείνος βγάνει τὴ γραφὴ πού τοῦρθεν ἀπὸ Πάνω
πῶς ἐσηκώσαν οἱ Ρωμηοὶ πόλεμο τοῦ Σουλτάνου
καὶ ἔβάνει καὶ τὰ γράμματα πούχεν ἀπὸ τὴ Μάνη,
πῶς ἐκαταίβ' ὁ Μόσκόβος κάτω πού τὸ Ποτάμι,
κ' ἐφτῆσαν τὰ κράβια του κ' ἐπίασαν τὰ Μπουγάζια,
κί ἄλλὰ ῥθασιν εἰς τὸ Μωργιὰ γιά νὰ φυλάγου βάρδι

- 105 κι' ἀπ' ἧς τῶν τὰποδιάβασεν ὁ Δάσκαλος, ῥωτᾷ τσοι
νά 'ποῦν κι' αὐτοὶ τῇ γνώμῃν τῶ, κ' ἴντα βουλή νά πιάσῃ;
κ' ἐκεῖν' ἀποκριθήκασι πῶς θε νά τακλουθούσι,
τῷ Ῥωμιοσύνης τὸν ὄχθρὸ οὔλοι νά πολεμοῦσι.
- 110 — Δάσκαλε Γιάννη σπουδάζε καὶ κάμ' ὅ,τι σ' ἀρέσει,
πρίχου σηκῶσ' ὁ βασιλεῖας Τουρκιὰ νά μᾶς ἐπέψῃ.
μὰ 'μεῖς εἴμεσταν ἔτοιμοι 'ς τὸ 'μπόλεμο' νά 'μποῦμε,
τὴν Κρήτη χωρὶς βάσανα γλήγορα νά τὴν 'δοῦμε.
ἄρματα δὲ μᾶς λείπουνται καὶ μονεσιὰ νιε πλήσσια,
τὴν Παναγία θάχωμε καὶ τὸ 'Χριστὸ βοήθεια—
- 115 Λέει τῶνε κι' ὁ Δάσκαλος εὐτὺς νάρδινιαστοῦσι,
καὶ νά μονομερίσουσι κάτω νά καταιβούσι,
νάρχιζουσι τὸ 'πόλεμον γιὰτ' ὁ καιρὸς σπουδάζει,
κι' ὁ Μόσκοβος τὸ 'πάτησε τῷ Πόληστο Μπουγάζι.
Πιάνει βουλλῶνε μιά γραφή, πέμπει τὴν 'ς τὸν Σουλτάνο,
- 120 γιὰ νά σηκῶση τὴν Τουρκιὰ ἀπὸ τὴν Κρήτ' ἀπάνω.
γῆ νά σηκῶση τὴν Τουρκιὰ κι' ἀπὸ τὰ τρία κάστρη,
γῆ θὰ τοῦ κάμη πόλεμο κι' οὔλα θὰ τὰ χαλάση.
Μὰ ἔμαθὲν το κι' ὁ Πασάς ἀπ' ὦριζε τῷ χώραις,
πῶς 'ς τὰ Σφακιά σηκῶσαε πολεμικὲς μπαπιῶραις
- 125 'Σ τὸ Ρέθεμνος καὶ 'ς τὰ Χανιά τὸ μονοκάρμη φτάνει,
καὶ πέμπει κ' εἰς τοῦ βασιλεῖα 'ς τὴν Πόλι τὸ φερμάνι·
ἀνά ζῆς, ἀφέντη 'βασιλεῖα, καὶ πές μου πῶς νά διάξω,
γῆ νά τάφισω τὰ Σφακιά γῆ οὔλα νά τὰ κάψω ;
γιὰτ' ἐξεμμυστρίκασι νά πάρουν ἴσια κάτω,
- 130 κι' οὔλην τὴ Κρήτη γλήγορα θὰ κάμουν ἄνω κάτω·
πόλεμον ἐσηκῶσανε τσοὶ Τούρκους νά ζιγῶζου,
σταυρὸ νά προσκυνήσουνε γι' οὔλους νά τσοὶ σκοτώσου·
πόλεμον ἐσηκῶσασι, κεφάλι τσ' ἀφειδῆς σου,
νά πάρουσι τσοὶ τόπους σου, νά 'διώξουν τὰ παιδιὰ σου,
- 135 καὶ κάθε 'μέρα βιαστικὰ μᾶς πέμπουσι μαντάτα,
νά φύγωμεν ὀγλήγορα, νὰφίσωμε τὰ κάστρη,
νά τῶν ἐπαραιτήσωμε κλειδιὰ καὶ τοπκνάδαις.
λέσι μᾶς νά μισέψωμεν ἀσκέργια καὶ πασάδες·
Μὰ γράφει του κι' ὁ βασιλεῖας, ἀνήμενε λιγάκι,
140 κι' ἄς τσοι κι' ἄς ἐσηκῶσασι πολεμικὸ σαντζάκι·

- στέκα καὶ ἴμιλησέτωνε, νὰ δῆς τὴν ἀφορμὴν τω,
 μὴν ἐκουζουλαθήκασι νὰ φᾶν τὴν κεφαλὴν τω·
 πάλι καὶ δὲ ᾠ' ἀκούσουσι, νὰ κάτσουν εἰς τ' αὐγὰ τω,
 νὰ βγῆς μὲ οὐλὴν τὴν Τουρκιὰ νὰ κάψης τὰ χωριά τω·
 145 νὰ μάθου πῶς τῆ πέρουσι τοῦ βασιλιᾶ τῆ χώρας,
 γιὰτὶ πολλ' ἀνακεφαλιά τῶν ἔρχετ' ὄραις ὄραις.»
 Ἐ τῆ πρώταις ἡμέραις τ' Ἀπριλιοῦ, ἓνα κολατσιδάκι,
 οἱ Σφακιανοὶ σηκώνουσι ἔς τὴν Κράπη τὸ Σαντζάκι,
 τὴ συμβουλὴ τοῦ βασιλεῖα δὲν στέκου ν' ἀνημένου,
 150 μονημερὶς σηκώνονται. ἔς τὰ Κατωμέρια μπαζίνου·
 τοὶ Τούρκους διαγουμίζουσι, ἔς τὰ Κάστρα κουβαλιούονται,
 κ' ὅσοι πομείναν ἔς τὰ χωριά' εἰς τὰ κονάκια κλειούονται.
 κ' ὅσοι τῶν ἐχεντζώσασι καὶ μούρην ἐγυρίσα,
 ἴσα λούπηδες ἐπέσασι καὶ τοὶ ἔτζαμπαδίσασι.
 155 Ἐδιαγουμίσαν τὰ χωριά καὶ κἀνου κελεπίργια,
 πέρουσι βούργια, καὶ σφακτὰ, καὶ ρούχα, καὶ μπακίργια.
 ἐπὰ τ' ἀγάδες πολεμοῦ κ' ἐκεῖ τοὶ κωνηγούσι,
 ἴσα τὰ κοπάδια λαλητῶν ἔς τὴν χώρας τοὶ λαλοῦσι·
 Μὰ φτάξαν καὶ τὰ γράματα τοῦ Δάσκαλου τοῦ Γιάννη,
 160 τὴν ὥρα ποῦ ὁ βασιλεῖας ἦτονε ἔς τὸ ντιβάνι·
 κ' ὡς τ' ἀκουσε ἔξαγρίγεψε, τὰ γένεια του τανίζει,
 ἀρμάδαὶς νὰ κινήσουσι ντελόγως διορίζει,
 τ' ἀσκέργια νὰ χαζιρευτοῦ, νὰ καταιβοῦ ἔς τὴ Κρήτη,
 νὰ βγοῦ νὰ κάψου τὰ Σφακιά νὰ μὴν ἀφίσου σπῆτι·
 165 Πέντε ντελίγια ξεκινῶ καὶ τέσσερης φεργάδες,
 φορτώνουντ' οὔλα μογεσιὰ ἀσκέργια καὶ πασσαδες
 μὰ σέρνουσι κ' ἀλόγατα ποῦ κἀνου τὸ γουροῦσι,
 τοῦ Μισιριοῦ, τοῦ Ἰσεντεριοῦ καὶ τοῦ Ταραμπουλοῦσι,
 καὶ παραγγέρνει τοῦ πασᾶ ποῦτονε σερασκέρης,
 170 « οὔλους τοὶ πρώτους τῶ Σφακιῶ' δεμένους νὰ μοῦ φέρης,
 νὰ μοῦ τοὶ πιάσης ζωντανούς, κινιένα μὴ σκοτώσης,
 ἴμιστάγκωνα, κ' ὀρμαθιαστοὺς ἐπὰ νὰ τ' ἀποσώσης
 καὶ δευτέρῃ μου βασιλεῖα θὰ σέχω ἔς τὸ ντιβάνι,
 ἀνέ μου φέρης ζωντανὸ τὸν Δάσκαλον τὸ Γιάννη·
 175 νὰ τὰν ἰδῶ ἔς τὸ πρόσωπο ἔς τὸ μπόι, κ' ὁμοφιάν του,
 γιὰτὶ πολλοὶ μοῦ τὸ παίνοῦν περίσια τὸνομά του.»

- Καὶ τὰ καράβια ξεκινοῦν δὲ στέκουσι μιὰν ὥρα,
 ὁπάνου' ἀπόξω 'ς τὸ Λουτρό κ' εἰς τῷ Σφακιῶ τῆ χώρα.
 Πιάνου τὰ πόστ' οἱ Σφακιανοὶ 'ς οὐλα τὰ γυρογάβια,
 180 καὶ φεύγουσιν ἢ φαμελλιαὶς 'ς τὰ ὄρη, 'ς τὰ φαράγγια.
 Μάγραφε πάλ' ὁ βικουλιὰς καὶ τοῦ πασᾶ 'ς τὸ Κάστρο,
 νὰ βγῆ κι' αὐτὸς εἰς τὰ Σφακιὰ μ' οὐλον τοῦ τὸ φουσατο,
 γλίγορ' ἀπάνω 'ς τὰ Σφακιὰ τὰσέριν τοῦ νὰ βάλῃ
 νὰ μὴν ἀφίσ' ὀπίσω τοῦ πέτραν ἀπάν' εἰς ἄλλη.
- 185 Πορίζου ἀπὸ τὰ Χανιὰ σαράντα μπαϊράκια,
 νὰ πᾶσι νὰ τὰ κάψουσι τοῦ Γιάννη τὰ κονάκια·
 ἠβγήλασι κ' οἱ Καστρινοὶ, βγαίνου κ' οἱ Ρεθεμνιώτες,
 κ' ἐσιμίζασι 'ς τοῦ Μπαμπαλιῆ, ποῦρχοντα κ' οἱ Χανιωῖτες
- 190 Ἐπρεμαζώχτικ' ἢ Τουρκιὰ 'ς τοῦ Μπαμπαλιῆ τὸ Χάνι,
 'πάνω 'ς τὴν Κράπ' οἱ Σφακινοὶ μὲ τὸν Δασκαλογιάννη,
 καὶ τὰ καράβια 'ς τὸ Λουτρό ἀπόξω σολατσάρου,
 νὰ βγῆ τσῆ Κρήτης ἢ Τουρκιὰ κι' αὐτὰ νὰ ξεμπαρχάρου.
 μάπεσ' ἀνεμοστρόβιλος, κι' ἀνεμικὴ μεγάλη
 καὶ φεύγουσ' ἀπὸ τὰ Σφακιὰ νὰ πᾶν νὰ βροῦ' λιμάνι,
- 195 φεύγουσιν ἀποῦ τὰ Σφακιὰ καὶ 'πᾶσιν εἰς τὴ Σοῦδα,
 τὰσέριγχι ξεμπαρχάρουσι, τὰ μονετσιὰ, κχι οὐλα.
 Καὶ τρίτη 'μέρα ξεκινεῦ κατω 'πὸ τσῆ Καλύβιας,
 'ς τσῆ Βρύσες ἀποσώσασαι πεζοὶ κχι ἀτιλῆδες·
 κι' οὐλλεσ τσῆ Κρήτης ἢ Τουρκιὰ ἐκεῖ μονομεργιοῦσι,
- 200 καὶ γορφοχαζιρευγονται εἰς τὰ Σφακιὰ νὰ βγοῦσι·
 πέντε πασάδες κάθονται εἰς τὰ Κεφαλοβρούσια,
 'πάνω 'ς τὴν Κράπ' οἱ Σφακιανοὶ χτίζουσι μιτιρίσια·
 πέντε πασάδες κάθονται καὶ κάνουσι κουσοῦλτο,
 πῶς νὰ τὰ πάρουν τὰ Σφακιὰ ὅπου δὲν ἔχουν Τούρκου·
- 205 πῶς νὰ τὰ πάρουν τὰ Σφακιὰ λίγ' ἔχουσι ὄρπιδα,
 χαράτσια δὲν πληρώνουσι, βεργί δὲν τῶν ἐδίδα,
 κ' ἐδᾶ σικῶσαν πόλεμο τσοὶ Τούρκους νὰ σκοτώσου.
 τὰ κάστρα νὰ χαλάσουσι νὰ τὰ ἀποτελειώσου.
 Μαυρίζουσι τὰ ληρόφουτα καὶ οὐλε τὰ χωράφια,
- 210 ἀπὸ τὸ πληθὺς τσῆ Τουρκιᾶς κι' ἀπὸ τὰ μπαϊράκια.
 Ἐ τσῆ Βρύσες γυροτρίγυρα μαυρίζου 'σάν τὰ δᾶση,

- κι' ἀπὸ τρεῖς τόπους ξεκινοῦν εἰς τὰ Σφακιὰ νὰ 'πᾶσι.
Εἰς τὴν Κεφάλαια βγαίνουν εἰς τὸ Ἀηδάκι
κ' οἱ Πισσαλιῆδες φθάνουσι εἰς τὸν Πύργον τ' Ἀηδάκη.
- 215 Οὐλο τ' ἄσκέρ' ἐρώναζεν ἐτότες τὸ νιζάνι
γιατὶ θὰ βγοῦν νὰ πολεμοῦν τὸ Δάσκαλο τὸ Γιάννη.
'Αρχίζει πρῶτος πόλεμος εἰς τὸ Σελὶ τῆ Κράτης
πέφτ' ἀναρίφνητη Τουρκιὰ, κι' ὁ μέγας Τζετζαράνης,
πέφτου 'καὶ δέκα Σφακιανοὶ περίσσοι 'λαβωθῆκα,
- 220 εἰς τὰ Σωμάργια βγήκασι κ' ἐποποθητήθηκ.
Ξαναρχινοῦν τὸν πόλεμο κ' οἱ Τούρκ' εἶνε πὸ κάτω,
κ' ἐσκωτοθῆκαν ἑκατὸ εἰς τοῦ Κατρέ τὸν πᾶτο
κι' ἀποῦ τὰ Σφακιανόπουλα κιανεὶς δὲν ἐσκωτώθη
μόν' ἓνα Νιμπριωτόπουλο 'λιγάκι ἐλαβώθη.
- 225 κι' οὔλον τὸ Δέσκου 'γέμισ' ὕστερα πὸ τούρικα κουφάρια,
μὰ πέσσασι καὶ Σφακιανοί, εἰκοσι παλληκάργια.
κι' ἀπὸ τῆ Κοπελιῆς τ' Ἀρμῆ, εἰς τ' Ἀζιλακιὰ τὴ στρατὰ
ἐπέσσασι ἀρίφνητοι, ὥστε νὰ βγοῦσι τ' ἄστρα.
Μὰ ἡ Τουρκιὰ τὸνε πολλὴ ἀμέτρητες χιλιάδες,
- 230 ἄσκέρια, ντόπιοι, ξενικοί, Γιαννίταροι, παπάδες.
καὶ μὲ τὰ ἡμερώματα ἐπῆρεν ἴσια 'πάνω,
οὔλη τῆ Κρήτης ἡ Τουρκιὰ, τὰσκέρι τοῦ Σουλτάνου.
'Ἄλλοι τοῦ Δέσκου βγαίνουνσι κι' ἄλλοι πὸ τὸ Σιμάλι,
κι' ἀποῦ τὸ Δουκαρόπορο, κι' ἀπὸ τῆ Στάζω ἄλλοι.
- 235 Καὶ ποῦ νὰ τοὶ βραστάξουσι τὰ 'λίγα παλληκάργια,
κι' ἄς ἔχουν πόδια 'σὰ φτερά, δύναμι 'σὰ λιοντάργια;
'Αφήσαν τοὶ. γιὰ δὲ 'μποροῦν 'πίσω νὰ τοὶ γυρίσου,
ἐσκαπουλίσαν τῆ κορφαὶς καὶ θὲ νὰ τοὶ τυλίξου.
Το' εἰκοσιέξε τ' Ἀπριλιοῦ πρίχου σηκώσ' ἡ 'μέρα,
- 240 'μπάινουν οἱ Τούρκοι εἰς τὰ Σφακιὰ μὲ τὸ σπαθὶ εἰς τὴ χερά.
'μπῆκαν εἰς τὸ Ευλόδεμα κι' ἀπᾶν' ἀπὸ τοῦ Δέσκου,
κι' οὔλο τ' Ἀσκούρου πιάνουσι τὴ Νιμπρο, καὶ τ' Ἀσφέντου.
Στράτες γεμίζουν καὶ κορφαὶς, καὶ λάκκοι καὶ κεφάλια,
'Αγώργια ποῦ τ' ὀρπιζετε ἄρθετε εἰς ἔθιοι γάλια;
- 245 μὰ κι' ὅπου προπατήθησι παντοῦ τοὶ κουτελώνου,
καὶ σκοτωμένους εἰς τὰ βουνὰ ἐπᾶ κ' ἐκεῖ πετρώνου.
Πολὺ καιρὸν ἐτρώγασι καὶ τὰ μιαρὰ κ' ἡ σκᾶρες,

- εἰς τὴν παπούραις, κ' εἰς τ' Ἀρμιὰ νὰ πάη 'ς τὴν Μαδάραις
'ς τὴν Ἀρπελο, 'ς τοῦ Λαχανά, Ξερόκαμπο, Κουβάτσια
250 'ς τὴν Νίμπρος τὰ πορόλαγγα, 'ς τὰ Γούργουθα, 'ς τὰ Φράτσια
πόλεμον ἀπαντήγασιν τοίχους καὶ μιτιρίσια,
μὰ ποῦ νὰ τσοῖ κρατήζουνε 'πούσανε 'σὰ μελίτσια.
κεντοῦν τ' Ἀγώρια καὶ περνοῦν τὴν Βουβαδο-Βράτικιδες·
πολύ κακὸ τὸ 'πάθετε καυμένοι Κομητάδες.
- 255 Σάββατο 'μέρα φτάζει 'ς τοῦ Μπρός Γικλοῦ τὴ ὄριζ,
ποῦ ἡ γῆ καὶ ὁ κόσμος ἔτρεμεν ἀπὸ τὰ μοιρολογία·
'Ἡ μιὰ 'κλαιγεν τὸν ἄντρα τση, κ' ἡ γιᾶλλη τὸν ὄγιόν τση,
ἄλλη τὸν ἀφεντάκη τση κ' ἄλλη τὸν ἀδερφό τση.
Τὸ Μεσοχώρι καίουσι, τὸ Θόλος σὲ μιὴν ὄρα,
- 260 Γιωργίτση καὶ τὸ Μπρός Γικλο, τῶ Σφακιανῶ τῆ' χώρα.
τσοῖ μαγατζίδες κάψανε, καίσι καὶ τ' ἀργαστήρια
ὀποῦ πηγαίνασιν οἱ νεῖοι κ' ἐπαίζαν τὰ παιγνίδια.
κὶ ἀπ' ἧς τὰ κατακάψασιν χαλεπὸν τὰ μοναστήρια,
κὶ ἀπάνω 'ς τὴν Ἀνώπολιν ἐστίζα τὰ τσαντήρια.
- 265 'Σ τὸν Πόρον ἦτ' ὁ Δάσκαλος, γράφει νὰ μαζώγοῦσι,
κὶ ὅσο τὸ γληγορότερο 'ς τὰ Κρούσια νὰ βρεθοῦσι,
καὶ νὰ μονομεργιάσουσι δίχως κίανένα πρᾶμα,
οἱ Τοῦρκοι τὸ' ἐσκοπίασιν φύλλα φτερά τσοῖ 'κάμα.
φύλλα φτερά τσοῖ 'κάμασι κ' ἐχάσαν τὰ νερά των,
- 270 κ' εἰς τὰ βουνὰ χτυπήσασιν νὰ χῶσουν τὰ παιδιὰ των.
Μαντατοφόροι τρεχοῦσι τὰ γράμματα βαστοῦνε,
οὔλοι 'ς τὰ Κρούσια νὰ βρεθοῦ γιὰ νὰ συμβουλευτοῦνε.
Ἐκεῖ 'πρεμαζωχτήλασι μὰ Σφακιανοὶ 'σαν μόνο
ὡσὰ στρατιωτικὸς ἄγγελος εἰς τοῦ Θεοῦ τὸ θρόνο.
- 275 'ς τῆ μέση στέκ' ὁ Δάσκαλος ζωτμένος τὸ σπαθί του,
κὶ ἐφόρει τὸ μπουρνούζο του κὶ ἔλαμπεν τὸ κόρμι του.
λέει, — Μὰς ἐγρῶ ὁ Πασᾶς, νὰ ὑπᾶ νὰ τὸν ἰδοῦμε,
τ' ἄρματα νὰ τοῦ δόσωμε, καὶ φίλοι νὰ γενοῦμε,
κὶ ἐγὼ θὰ πάω μοναχὸς νὰ τὸν προὔπαντήσω,
- 280 κὶ ἀνέ μ' ἀφήση ζωντανό, ὀπίσω θὰ γυρίσω.
μ' ἐν δὲ μ' ἀφήση νάρθη μπλεῖο, νὰ φέρω τὰ χαμπέργια
οὔλοι νὰ φουργιάρεφετε 'ς τὰ δάση 'ς τὰ σπηλιόργια,
εἰς τὴν μαδάρες τῶ Σφακιῶ νὰ κλαίτε τ' ὄνομά μου,

- 285 κί' ἀφίνω και ς' τὰ χέργια σας σήμερα τὰ παιδιά μου,
κί' ἀφίνω σας παραγγελιά πάλι γιὰ τ' ὄνομά μου,
νά τήνε συλλογιζέστε τῆ δόλια φαμελιά μου.
Ἐτότες τ' ἀποκρίθηκε και ὁ Μπουνατογιάννης
Δάσκαλ' ἰντάνε τὰ μιλεις κί' αὐτὰ πάναθηθιάνης ;
ἀνέ καταίθης 'ς τοῦ Πασά νά τότε προσκυνήσης
290 ἐγὼ δὲν τὸ πιστεύω πλιὸ πῶς θὰ ξαναγυρίσης.
Ἐμεῖς ἐσηκωθήκαμε, Τούρκους νά πολεμοῦμε,
κί' οἱ νά προσκυνήσωμε, νά πᾶ νά σκλαβωθοῦμε
γιατί 'σάν προσκυνήσωμε και πάρουν τ' ἄρματα μας,
μουδὲ ζωὴ θὰ ῥίξωμε, μουδὲ και τὰ παιδιάμας.
295 Ἀλλοίμονό 'ς τὰ χάλια μας κ' εἰς τὰ ποδόματά μας,
χάνομε τὴν ὑπόληψι κί' οὐλη τὴν ἀνθρωπειά μας.
και ξακουστό 'χωμ' ὄνομα 'ς οὐλη τὴν αἰκουμένη,
πῶς 'ς τὰ Σφακιά παντοτεινά βγαίνουν οἱ ἀντρενωμένοι.
κί' ἀκούη κί' ὄντεν ἦσανε 'ς τὴν Κρήτ' οἱ Βενετσιάνοι,
300 κιναιεὶς δὲν εἶπε στὰ Σφακιά κατοικηριὸ νά κἀμη.
Μόνό 'ς τὴ Χώρα τῶ Σφακιά ἀπαῦνε τό Καστέλι,
ἦρθ' ἕνας μ' ἄλλους δέκα τρεῖς, και δίχως νά τὸ θέλη
γιατί 'ς τὴν Κρήτην εἶχασι πρῶτον οἱ Βενετσιάνοι,
και τσ' ἐπεμπεν ὀπούηθελε κί' ὄ,τι ἤθελε νά κἀνη,
305 και τσ' ἐπέψε γιὰ νάρθουσι καστράκι γιὰ νά χτίσου,
δοσίματα νά πάρουσι και ἐπὰ νά κατοικήσου.
κί' ὄντεμῶς δὲν τσ' ἀφήχασι πολὺ καιρὸ νά κάτσουν,
εἰς τὰ Σφακιά τσ' ἀλλόφυλους, κατοικηριὸ νά πιάσουν.
Ἐ τὸ Σκῦδι, εἰς τὸν Ἰλιγγα ἀπῶνε τὸ σκαλάκι,
310 ἐκ' ἴδια τσ' ἐσχοτώσασι τσοὶ Βενετούς οἱ Βλάχοι.
οἱ Βλάχοι κ' οἱ Σχορδύλιδες, κί' ἀλλ' ἀπὸ τσοὶ Μωριάδους
αὐτοῖνοι τσ' ἐσχοτώσασιν ἐκεῖ τσοὶ Βενετσιάνους.
Και τότε βλαστημήξασι κιναιεὶς νά μὴ ξανάρθη
νά καττικήση 'ς τὰ Σφακιά τὰ ἴδια νά μὴ πάθη
315 κί' ἦτο μεγάλος βασιλεῖας, αὐτὸς ὁ Βενετσιάνος,
μὰ δὲν ἐξαναπάτησεν εἰς τὰ Σφακί' Ἀντζιγγάνος
και γιάντα μεις οἱ σημερινοὶ ἔσσα νά ροθιθοῦμε,
τούς Τούρκους νά τρεμῶξωμε νά πᾶ νά σκλαβωθοῦμε;
Ἐγὼ Πασά δι προσκυνῶ, Σουλτάνο δι γνωρίζω,

- 320 κι' εἰς τὴν Μαδύραις τῶ' Σρκκιῶ' θὰ ἴκω νὰ γυρίζω,
κι' ἀκόμη κι' ὅποιοι μ' ἀλλουθοῦν, ἀδέρφια θὰ γεινοῦμε,
νὰ πολεμοῦμε τὴν Τουρκιὰ ὅσο καιρὸ κι' ἂν ζιοῦμε,—
Καὶ τότες ἀποκρίθηκε κι' ὁ Δατκαλομανοῦσος,
λέει κι' ὁ Βολουδοῦπῶλος καὶ ὁ Παππαμανοῦσος,
- 325 —Εἰς τὴν κορφή τῆς Σβουριχτῆς κηλλιά νὰ κατοικοῦμε
παρὰ νὰ δόσωμ' ἄρματα, Τούρκους νὰ προσκυνοῦμε
παρὰ νὰ δόσωμ' ἄρματα, χαράτσικ 'ς τὸ Σουλτάνο,
κηλλιά νὰ ξεκληρίσωμε 'ς τὸν κόσμον τὸν ἀπάνω»
Καὶ λέει κι' ὁ Μανούσακας μὲ τὸν Πατερογιώργη
- 330 —Οὔλοι θὰ φουργιαρέψωμε εἰς τὰ βουνὰ 'ς τὰ ὄρη
νὰν τὰ φαράγγια, τὰ βουνὰ κ' οἱ νταῦκοι κατοικιὰ μας,
παρὰ νὰ τὰ σκληθῶσωμε σήμερον τὰ παιδιὰ μας.
Μαζὺ νὰ μᾶς θερίσουσιν ἢ πείνω καὶ τὸ χιόνι,
γῆ τὸ μυχάρι τῶν Τούρκων, ἢ μπάλες τὸ κανόνι.—
- 335 Κι' οὔλοι μὲ μιὰ φωνάζουσι «Μαζὺ θὰ πολεμοῦμε,
κηλλιά μας νὰ ποθάνομε, παρὰ νὰ σκληθωθοῦμε.
Γυρίζει κι' ὁ Πρωτοπάππας, «Ἐχετε τὴν εὐκὴ μου,
Τούρκους νὰ μὴ γνωρίσωμε κι' ἐμὲν' εἶν' ἡ βουλή μου.»
Σαυτὴ τὴν ὥρα βλέπουσι τὸ Γιώργη τὸ Σκορδύλη,
- 340 κι' ἐθάσταν εἰς τὸ χέρι του τὸ κόκκινον μαντῆλι,
κ' εἶχε κ' εἰς τὸ σακούλι του γράμματτα μὲ μελάνη,
'πού τῶδωκεν ὁ Πρίτζιπας ἀπ' ὠρίζε τὴ Μάνη.
Καὶ τότες πρεμαζώνουνται ὅλα τὰ κληκάρια,
νὰκούσσοι τὰ γράμματτα 'ς τὰ Κρούσια 'ς τὰ πηγάδια,
- 345 «Δάσκαλε Γιάνν' ἐγάθηκες, δίχως κινένικ πρᾶμμα,
ἀνὲ καὶ πάης 'ς τοῦ Πασᾶ,» τοῦ λέσιν εἰς τὸ γράμμα.
«Δάσκαλε Γιάνν' ἐγάθηκες, ἂν 'πᾶς νὰ προσκυνήσης,
κ' εἰς τὰ βουνὰ τσοὶ Σρκκιανούς ἐρημούς θὰ τσ' ἀρίσης»
Τότες φωνιζέ' ὁ Δάσκαλος νὰ κηταβοῦν κ' οἱ ἄλλοι
- 350 'ς τὸ λάκκο νὰ πρεμαζώχτοῦν, οὔλοι, μικροὶ μεγάλοι.
ν' ἀκούσσουν τὴν κηράκλησι κι' εὐτὺς νὰ σηκωθοῦσι,
νὰ πᾶσιν εἰς τὸ φάραγγα τσοὶ Τούρκους νὰ κρατοῦσι.
Πέμπει καὶ γράμματτα παντοῦ νάρθοῦν οἱ γιάντρειωμένοι,
'πού 'ς τὴν κορφαὶς ἐπᾶ κι' ἐκεῖ ἦσαν διασκορπισμένοι.
- 355 «Ἐλᾶστε 'σεῖς Γκαλιθιανοὶ, καὶ σεῖς οἱ γι' Ἀγωρίταις,

- καὶ ἴσεις οἱ Μέσα χωριανοὶ καὶ σεις Ἀνωπολίταις.
 οὐλα τὰ παραιτήσετε πράγματα καὶ κοπάδια,
 κί ἔλαστε γιὰ νὰ σμίξωμε ἔς τὰ Κρούσια ἔς τὰ πιγιάδια.
 ἴντα τὰ θέλομεν ἐμεῖς τὰ πράγματα καὶ πλοῦτη,
 360 ἀνὲν καὶ δὲ νικήσωμε καὶ τὴν βολὰν ἐτοῦτη.
 Θωρεῖτ' οὐλους τοὶ χριστιανοὺς τῆς Κρήτης πῶς περνοῦσι,
 ἀπούνη μὲ τσ' Ἀγαρηνοὺς μαζὺ τῶνε καὶ ζιούσι:
 ἐδέτσι θὰ τὴν πάθωμε καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τὸν Τούρκου,
 ἀνὲν καὶ δὲ νικήσωμε ἔς τὸν πόλεμον ἐτοῦτο).
- 365 Λέει καὶ τοῦ Πρωτόπαππα γιὰ νὰ τοὶ πρεμαζώξῃ,
 καὶ νὰ βρεθοῦ ἔς τὸ Φάραγγα πρίγου νὰ ἀημερώσῃ.
 Γράμματα πέμπουν τοῦ Πασᾶ μὲ τοὶ μαντατοσόφους
 πῶς θὰ τὸν ἀνημέουσι ἔς τοῦ Φάραγγα τοῦ πάρου,
 πῶς ὥστε ν' ἀναπνεύουσι καὶ νὰ χτυπᾷ ἡ καρδιά τῶν,
 370 εἰς ἐντροπῆς τῶν τῶγουσι νὰ δώσουντ' ἄρκατά τῶν.
 κί αὐτόνος ἔπου τὰ γυρεφεν, ἀν εἶνε παλληκάρι,
 ἀπὸ τῆ μπουκα δίδονται κί ἄς ἐρθῆ νὰ τὰ πάρῃ.
 Μὰ κί ὁ σαῆς ἔς τὰ σπῆθη τῶν τὸ ἔστειψε τὸ γράμμα,
 γιὰ νὰ τὸ πάη τοῦ Πασᾶ διῶς κινένα πρᾶμμα.
- 375 Κάτω ἔς τὴ χώρα τῶ Σφακιῶ', ἔς τοῦ Γαλεροῦ τὸ σπίτι,
 ἐπῆγε ντρέτα ἔς τοῦ Πασᾶ ὡσὰν καλὸ κανίσι,
 Κί ἐκεῖνος τὸν ἐρώτηξε, δὲ στέκει ν' ἀνημέει,
 «Σαγ πόσοι γὰν οἱ Σφακιανοὶ ἔς τὰ Κρούσια μαζωμένοι;»
 Λέει του, «Δὲν τὰ μέτρησα οὐλα τὰ πολληκάρια.
- 380 ἴσὰν δύο χιλιάδες βρίσκουντι ἔς τὰ Κρούσια ἔς τὰ πιγιάδια.»
 «Γιὰ πὲς μου,» πάλι τοῦ ἡμίλει, ἐσὺ ποῦ ἴσαι κοντά μου,
 θᾶρθου νὰ προσκυνήσουσι, γῆ πόλεμο θὰ κάρου;»
 — Δὲ μοῦπανε γιὰ νὰ σοῦ πῶ, ἀνὲν καὶ μὲ ἐρώτηξῃς,
 μὰ σοῦ ἔφερα τὰ γράμματα καὶ πιάστα νὰ τ' ἀνοίξῃς.
- 385 κί ἀνὲν καὶ θέλῃς γιὰ νὰ ἰδῆς ἴντα σκοπὸ βαστοῦσι,
 τὰ γράμματά τῶν διάβασαι, κ' ἐκεῖνα θὰ σοῦ ἔπουσι.—
 Προστάζει τότες ὁ Πασᾶς, κόβουον τὴν κεφαλὴν του,
 κ' εἰς τὸ γιάτὸ σῆνε πετοῦν μαζὺ μὲ τὸ κορμί του.
 προστάζει καὶ τ' ἄσκέριχ του γιὰ νὰ χάζιρευτοῦσι,
- 390 ἔς τὸν κάμπο ἔς τὴν Ἀνώπολι τῆς νύχτα νὰ βρεθοῦσι,
 προστάζει καὶ τὸ μετρητὴ τ' ἄσκέριχ νὰ μετρήσῃ,

- νὰ ἰδῆ πόσα τοῦ λείπουνι καὶ ἴες νὰ ξεκινήσῃ
 Καὶ φέρουν τοῦ τὸ μέτρημα, λείπουνι τρεῖς χιλιάδες
 τρακόσιοι καθαλάριδες, καὶ γιαντισαραγάδες.
- 395 καὶ οὐλοὺς τοσοῦ πρώτους τὸ γιαντιὰς ἐμάζωξε ντιβάνι.
 Ἰάρος νὰ δώσουν τ' ἄσκηριου καὶ ἔδ᾿ θὰ βγάλλῃ νάμι.
 Εἰς τὸ Ἄσες εἰς τὸ σόχωρα ἔς τὸν πρίνον ἀπὸ κάτω,
 ἐξημερώθῃ ὁ Πασσᾶς μ' οὐλον τοῦ τὸ φουσατο.
 ἔς τὴ μούρη ἔς τὸ περίχειλο ἐστέξαν τὰ κανόνια,
- 400 ἔς τὸ Δρακολάκι, ἔς τὸ νερὸ ἠθγαίναςιν τὰ βόλια.
 ἔς τ' Ἀπάνω πόρου τὴν κορφὴν ἐστέξα τοσοῦ μπουρμπάδες,
 ἔς τὸ Μεσιμέρι ἔς τὰ γρεμνὰ ἠθγαίναςιν ἢ μπάλλες.
 Μὰ ἐδιαλλάγησ' ὁ Πασσᾶς ἔς οὐλόν τοῦ τὸ φουσατο,
 «Ὅποιος ἐκεῖνος θὰ βρεθῇ νὰ μ'πῆ ἔς τὸ Πόρο κάτω.
- 405 καὶ νὰ μὲ φέρῃ σήμερο τὸ Σφακιανὸ σαντζάκι,
 θὲ νάνε ὁ καθάξης μου, πρώτος εἰς τὸ κονάκι.»
 Τὸν πόλεμον ἀρχίζουσι ποῦ τὸ ταχὺ ὡς τὸ βράδου,
 καὶ πολεμοῦν ὀλονυχτὶς μὲ τ' ἄστρα ἔς τὸ σκοτάδι·
 καὶ πάλι καὶ τὴν ταχυὴν πόλεμον οὐλῇ ἡμέρα,
- 410 καὶ ὄντιμως δὲν ἐφτάξασι γὰρ νὰ περάσουν πέρα.
 Μὰ γιὰλλ' ἢ ταῦτερῇ μὴν εἶχε ἔξημερώσει,
 καὶ ὁ ἥλιος ὁ παντοτεινὸς μὴν ἠθγαίνει νὰ δώσῃ !
 Τσῆ τρίτης ἡμέρας τὴν κακὴν ὥραν νὰ τὴ διγᾶστε,
 ὅσ' εἶστε ἔς τὴν Ἀράδενα, πάντα νὰ τὴ θυμᾶστε.
- 415 Κάτω ποῦ τὰ Λιβανιχνὰ οἱ Τοῦρκ' ἀπογυρίζου,
 καὶ ἠθγαίνουσι ποῦ τὸν Πλακιά εἰς τὸ Στερνὶ πορίζου.
 ἔς τοῦ Διοματάρη τὸ Σελὶ πέμπουν τὸν μιραλάη,
 καὶ ἐπέρασεν τὸ Φάραγγα, ἔς τὸ Ῥοδακιν' ὑπάει.
 Καὶ ὁ Δάσκαλος ἐστέκετο κάτω ἔς τὸ μοναστήρι,
- 420 ἔς τὸν Ἅγιον Ἀστράτηγῳ, ποῦνε τὸ πατητήρι.
 ἔς τὸ δῶμα τοῦ μοναστηρίου εἶχε τὸ μπαϊράκι,
 καὶ ἐβάσταντο ἔς τὴ χέραν τοῦ τὸ Σηροδασκαλάκι.
 —Φύγε μπαϊραχτάρη μου, καὶ σεις οἱ Καπετάνιοι,
 γιὰτὶ μᾶς ἐτυλίξασιν οἱ σκὺλ' οἱ Μουσουλμάνοι.—
- 435 Καὶ τότες σηκωθήκασι καὶ βέννοντο ἔς τὰ πόδια.
 καὶ ἐπέφτασι σὰν τὴ βροχὴν ἢ μπάλλαις καὶ τὰ βόλια.
 Ἐς τὸ πλάι ἔς τὴν Ἀράδενα, ποῦν' ὁ μεγάλος Πεῦκας,

- ἔπεσ' ὁ Μπουρμπαχοστρατής, κί' ὁ Διγενής ὁ Πέτρος,
εἰσοσιέζε Σφακιανοί, καί δυῶ Ἀγιοβασιλεῶτες,
430 πέφτουσιν οὐλοὶ τοὺς νεκροί, οἱ διαλεκτοὶ παιγνιώτες.
Σπούσινε κί' γ' ἐπίλοιποι πρίχου τσοὶ ἰστουλιζου,
καὶ πρίχου ς' τὴν Ἀράδενα τσάδικοθνατισου.
Τὸ κολατσῖο ἐσπάσασι, τὸ μεσημέρ' ἐφύγα,
κί' ἀργὰ σμίγουν οἱ ζωντανοὶ εἰς τὸ Τσουνὶ τοῦ Ῥήχ.
435 ἔς τοῦ Θεωρῆ ποκατωθεῖο, ποῦ λὲν' ἔς τὸ Μεσημέρι,
κί' ἐκλαίγασιν οἱ Σφακιανοὶ γιὰ τὸ κακὸ χαμπέρι.
Κ' οἱ Τούρκοι ἔς τὴν Ἀνώπολι τὰ παίζαν τὰ παιγνίδια,
κάτω ἔς τὸ Φραγγοκάστελο τὰ στέζαν τὰ τσαντήρια.
οὐλα τὰ σπῖθιζ καίουσι, τ' ἀμπέλια ζερριζώου,
440 κκι κόθουσι κκι τῆς μουνιαῖς, τσ' ἔλθαῖς τσῆ ξεπατώνου.
κεντούσι τὴν Ἀράδενα καὶ πᾶν ἔς τὸν Αἰ-γιάννη,
προβαίν' ἢ Σγουρομάλινη καὶ τὰ μαλλιά τση βγάνει,
κλαίει τσῆ θυγατέρες τση, περίσσια τῆ μεγάλη,
ποῦ προξενῖο τσ' ἐπέψασι νὰ πάρουν καὶ τὴν ἄλλη.
445 Μαρία μου ποῦ σ' εἶχα γῶ ἔς τὸ μέλι μαθημένη,
κ' ἔδᾶ σου δίδουν τὰ σκυλιὰ τῆ σράκα ζυρωμένη.
Μαρία μου ποῦ σ' εἶχα γῶ μὲ τὰ χρουσὰ καλίγια,
κί' ἔδᾶ σὲ σέρνουν τὰ σκυλιὰ ς' τῆ πέτρες, ἔς τὰ χαλίγια
Κλαῖσιν τὰ Σφακιανὰ χωρὶὰ μαζὺ κί' ὁ Αἰ-Γιάννης,
450 κλαίει κί' πρῶτος τῶ Σφακιῶ, ὁ Δάσκαλος ὁ Γιάννης,
κλαίει πῶς ἐσπλασθώθησαν ἢ δυῶ του θυγατέρες,
πολὺ κακὸν ἐγίνικεν ἐκείναις δᾶ τσῆ μέραις!
Ἡγάνουν οἱ Τούρκοι τσῆ γιαλιαῖς πᾶν ἔς τὴν Ἀγιά Ῥωμέλη
καὶ φεύγουσιν ἢ φαμελιαῖς, βγαίνουν τὸ Λινοσέλι
455 κάνου νὰ μπουσι ἔς τὸ Λαγγὸ, τσῆ Σαμκριαῖς τὸν πάτω,
ἔς τῆ πόρταῖς ἀπαντήξασι τὸ Γιάννη τὸ Μπουνατό
καὶ κᾶνει τῶνε πόλεμο κί' ὀπίσω τσοὶ κωλόνει,
τὴν Ἐλυγιά περάσασι, κί' ἀκόμη τσοὶ ζυγῶνει.
Μ' ἄλλοι ποῦ τὸ Ευλόσαλο ἐμπῆχην ἴσιζ κάτω,
460 κί' ὄσσις εὐρήκα φαμελιαῖς τσῆ κᾶνουν ἄνω κάτω
Ἄγ' ἦσα ποῦ φυλάγασι κί' ἐξάρνου τσ' ἐπλακῶσα,
καὶ μόνο ἔς τὸ Νερουτζικο φτάνου καὶ τσ' ἐστυλῶσα
γιατὶ ἦσαν ζέγν' οἱ Σφακιανοὶ πῶς ἀπὸ κεί δὲ μπάνιου,

- Δίγ' ἦσαν οἱ βρειόμοιροι καὶ ποῦ νὰ πρωτοπχηαίνου;
465 καὶ ἄν τὸ μάθαν ἔαφνικὰ πῶς παίρνου τὰ παιδιὰ των,
ἀπὸ τὸ γλάκι ὁ ἰδρωτὰς τρέχει ἔς τὰ γόνατά των
ἄρομαχισμένοι τρέχουσι μήπως καὶ τὰ γλυτώσου,
γῆ ν' ἀναγκάσουν τὴν Τουρκιὰ ν' ἄθελε τὰ σκοτώσου.
470 Καλλιὰ νὰ τὰ σκοτώσουσι, πρὰ νὰ σκλαβωθοῦσι,
καὶ ν' ἀλλαξοπιστήσουσι καὶ Τοῦρκοι νὰ γενοῦσι.
Φτάνουσι τσοὶ ἔς τὸ Ευλόσκαλο πόλεμο τῶνε κάνου,
μ' ἀποῦ τὰ γυναικόπαιδα κιανένε δὲν προφτάνου.
Τοῦρκους σκοτώσασσι πολλοὺς καὶ πιάνουσι καὶ σκλάβους,
475 καὶ τέσσαρ' Ἀγαδόπουλα ἀποῦ τσοὶ Γιαννιτάρους
σκοτώνονται καὶ Σφακινοὶ ἔντεκα παλληκάρια,
ποῦ μπαίνου εἰς τὸ πόλεμο ἄφοβη, ἄν λιοντάρια,
τσοὶ σκλάβους ἀπὸ πιάσασσι τὸ ἄλλοῦσσι μὲ σκλάβους,
καὶ ἐξεσκλαβῶσα δέκα τρεῖς κοπέλαις καὶ μαγάδαις.
480 Κι' ὅλους τσοὶ Τοῦρκους διώχουσι ποῦ τ' Οὐμαλοῦ τὰ μέρη
κυνηγητοὺς τὸ ἐρύσασσι κάτω ἔς τὰ κάτω μέρη
καὶ δὲν ἀπρησίσασσι νὰ ξηναχθῶν Χαλιῶτες,
νὰ μπουσι ἔς τὸ Ευλόσκαλο, μούδε καὶ Σελινιώτες,
Καὶ οἱ Πασάδες κάθονται καὶ εἶνα- τσαντιρωμένοι,
κάτω ἔς τὸ Φραγγοκαστελο ἔς τὸν κάμπο ζαπλωμένοι.
485 καὶ οὐλη μέρα ἔς τὰ θουνὰ καὶ ὅπου μποροῦ πηγαίνου,
καὶ καθ' ἄργα γιγγέρνουσι καὶ εἰς τὰ τσαντιρία μένου
καὶ μὴ βολεῖ ποῦ τὴ πολλὰ ἐπιέσασσι τὸ ἀμουδάραις
τσοὶ Σφακινοὺς νὰ κάμουσιν ἀγρίμια ἔς τὴ μωδάραις.
490 ἄνω ἔς τοῦ Κάστρου τὴν κορφή τὸ βράδυ ἀποσώνου,
καὶ μιτιρίσιχ χτίζουσιν ἐκεῖ καὶ τσαντιρώνου.
μὰ δὲν εἶδαν ἀνάπαψι, καὶ οὐλοὶ ξετρομισμένοι,
τὴν ταχυὴ σηκώνονται μεσοξεπαρισμένοι,
καὶ ἀνωκατίζουσιν τ' ἀρμὴ κάτω νὰ κ. ταιβοῦσι,
καὶ οἱ Σφακιανοὶ τσοὶ κυνηγοῦ καὶ ζωντανοὺς τὸ ἄρποῦσι.
495 οἱ Σφακιανοὶ τσοὶ κυνηγοῦ καὶ χύνουτσου ἔς τὴ Νιάτω,
καὶ ἄλλους ἀποῦ τοῦ Κουταλά ἐκάμαν ἴσια κάτω.
ἀποῦ τὸ Ρουσαυλέμονα τὴ Μέλισσας τὴν πλάχη,
οἱ Τοῦρκοι ξενερίζουσι, καὶ ὅποιος ἤμπορ' ἐγλάχη.
Τοῦρκοι σαράντα τέσσαρες καὶ οἱ Σφακιανοὶ ἄν ἐξέ,

- 500 τσοί Τούρκους έζυγώνασι κι' ύπήγαν τσ' ως τσοί Δέτες,
και νά ζαναζωμείνουσιν πλειό δέν άποφασίσα,
νά χτίσουν τσίγους 'ς τσή κορφάκις, νά κάμου μιτιρίσια·
μον' άποϋ τά τσαντίρια των τήν ταχυνή μισεύγου
κι' οϋλα τ' Αγώρια και Γικλιakis μονημερίς γυρεύγουν.
- 505 Μά 'βγαίνασι κ' οί Σφκκιανοί μεσ' άποϋ τσ' άμμουδάρες
κι' επάνουτανς' τόν πόλεμο' εις τσή ρίζμαδάρες·
'ς του Σκούζιο και 'ς τήν Τρικουκιά, 'ς τή Κόρδα και 'ς τή
[Νιάτω
πόλεμο τώνε κένουσι και τσοί γυρίζουν κάτω·
'ς του Γούργουθα, κ' εις τσή 'Οργιάκις κι' οϋλην τή ρίζα πέρα,
- 510 Τουρκο νάμη σκοτώσουσι δέν τών επέρνα 'μέρα.
Συγά τσ' εκουτελώνασι κι' όπισω τς' εκωλονα,
'ς τά τσουγκρικ και 'ς τά γάλαρα πολλούς εμπερδουκλώνα,
μποςκίδες τών εκάνκσι και ζωντανούς τσ' αρπουσα,
και κάθε 'μέρα 'πα και εκει Τούρκους εκαταλουϋσα.
- 515 Μά μιá πατούλια δικλεχτή, άντρες Καλλολακιώτες,
μαζϋ με τó Μανούσακα, που 'σερνε τσοί Νιμπριώτες
εκει 'ς τή στράτα του Μουριού, που πάει 'ς τά Σαφιδιχ
εκόψασι μιá κομματέ κ' είχασι και παιγινιδια·
'ς τó πλάι άποπανωθειό 'που λέν 'ς τó Νεροσέλι,
- 520 οί Τουρκοι δέν εκάτεχαν ένταν άποϋ τών μέλλει·
'ς τó δάσος τσ' έτυλίζασι κι' αρπουνται χέρια χέρια,
μασαν οί Τουρκοι δυνατοί κ' είχασι και μαχαίρια·
κι' έσέρνασι κι' αλόγατα κι' αυτά χιλιμιντρίζου,
και 'σαν θερζά 'ς τσοί Σφκκιανούς άπάνω γιουρουτίζου·
- 525 κι' άπής έσκότωσ' ό Μπρασής, 'νιους άσπρου κβαλλάρη,
τ' αλλογο τόν έζύγωνε, γυρεύγει νά τόν φάη.
εις έναν πρίνο χώστηκαν εκει και τριγυρίζει,
όφκεραν τ' ασυμάρματα και που νά τά γεμίζει.
και σιάζει του μιáς κοπανές με τή σκουλομαχαίρα,
- 530 τήν κεφαλήν του μοίρασε και πάει πέρα, πέρα.
Μά πίαστην κι' ό Μανούσακας 'ς τόν πόλεμον εκεινο,
με μιάν Τουρκάλ' άποϋτονε θερζόν 'σαν έναν πρίνο,
και παίζει τση μιá μαχαίρε 'βρίσκει τενε 'ς τή μέση·
και δυό κομμάτια γίνηκε πρίχου 'ς τή γή' νά πέση.

- 535 Κι' οὐλοι Στρατίκοι, Πατακοί, Σχορδύλοι κι' ἄσοι ἄλλοι,
ἀπὸ τσοί Τούρκους δυὸ καὶ τρεῖς κἀνου δίχως κεφάλι.
Οὐλους τὰ ἐσιγυρίσασι 'ς τσοί πρίνους ἀπὸ κάτω,
μὰ κ'εὶ ἄκοτάθη κι' ὁ Ξηρὰς, 'ς τὴν κούρτα 'ς τὸ μιτάτο
'Σ τὴ Μέσα Νιάτος τὸ Σελί ἴδια 'ς τοῦ Κατραμμένου,
- 540 οἱ Τούρκοι μὰ ταῦτερινὴ συναυγοπὰ προβαίνου,
κι' ἀρποῦνται μὲ τσοί Πάτερους καὶ μ' ἄλλους Ἀγωρίτες,
καὶ πέσασι πενήντα δυὸ 'ς τσοί νταύκους κ' εἰς τὴν τρύπαις
Ἡότε 'ς τὴ Νιάτο παίνοῦσι, πότε 'ς τοῦ Σκουντζῆ βγκίνου
καὶ πότες 'ς τὴν Ἀγκαθωπὴ, 'ς τὴ Βίγλαν ἀνεβαίνου,
- 545 εἰς τὰ Σκαριδία ἔριστουνται, 'ς τοῦ Διωματάρη φτάνου,
κι' ὅπου κι' ἂν τύχουν Σφακιανοὶ πόλεμο τῶνε κἀνου.
γιατ' ἂν δὲ κἀνοῦν πόλεμο θὰ μπουῦν εἰς τὸ ἀμουδάρες,
νὰ πᾶν νὰ τσοί μαζώξουσιν, οὐλους γυναῖκες κι' ἄντρες.
'Εδέτσι παραδέρνουσι κι' ὄλο ληλολαουσί,
- 550 Τούρκους χιλιάδες ἑκατὸ, μονάχοι πολεμοῦσι.
Μὰ γ'ραψ πάλιν ὁ Πασὰς εἰς τὸ Δασκαλογιάννην,
λόγια πολὺ λυπητερά μὲ πράσινο μελάκι:
«Δάσκαλε Γιάννη τῷ Σφακιῶ, ἔλα νὰ μ' ἀνταμώσης,
καὶ τὰ πουλιὰ π' ἀγρίγμετες πᾶσαιται νὰ μερώσης
- 555 Δάσκαλε Γιάννη, Δάσκαλε, ἐμένα νὰ γροικήσης,
τὰ παλληκάκια τῷ Σφακιῶν, οὐλα θὰ τὰ ἀφανίσης.
Ποῦ εἶν' ὁ Μπέης τοῦ Μωραῖ κι' ὁ Μπέης ποῦ τὴ Μάνη;
ἀπὸ σὰς ἐγελάσκανε αὐτοῖν' οἱ Μοσκοβιᾶνοι;
'Ὁ Βλάχος εἶνε 'ς τὴ Βλαχιά, τὴν ἔπαθ' ὁ Μανιάτης,
- 560 καὶ ἡ Ρωσσία κάθεται 'ς τὰ μέρη τὰ δικὰ της.
'Ὀχλήγορα νὰ καταιβῆς νὰ μὴν ἀργοπορίσης,
καὶ τὰ Σφακιὰ ἀνωρέλυτα, μὴν τὰ σιοξεληρίσης.
'ς τὰ γράμματά μου πίστεψ, ὅ,τι θεὸς νὰ σοῦ ποῦσι,
ν' ἀφίσης πάλι 'ς τὰ Σφακιὰ ἄντρες νὰ κατοικοῦσι.
- 565 Σὰν ἔρθης νὰ μιλήσωμε κι' ἔπα ν' ἀνταμωθοῦμε,
οὐλα θεὸς νὰ συμπαθηστοῦ καὶ φίλοι θὰ γενοῦμε».
- Καὶ βάνει καὶ τὸν ἀδερφὸ τοῦ Δάσκαλου τοῦ Γιάννη
'ποῦ σκλάβο τὸν ἐπιᾶσασι κι' αὐτὸν οἱ Μουσουλμᾶνοι,
γιατ' νὰ τοῦ γράψῃ μὲ γραφὴ, νὰ τόνε συμβουλέψῃ,
- 570 εἰς τοῦ Πατζὰ νὰ καταιβῆ μζῦ του νὰ φιλέψῃ.

μὴ σιοξεβγάλη τὰ Σφακιὰ, 'πού πῆρε 'ς τὸ λαιμό του,
κι' ἄν δὲν τ' ἀκούσ' ἄς ὄψεται κρίμα μιστὸ δικό του.

Γράφει κι' ἐκεῖνος μιὰ γραφή, πέμπει τη τ' ἀδερφοῦ του,
(τὴ σωτηρία γύρευεν ὁ δόλιος τ' ἀπατοῦ του).

575 ἀνά μὴν ἀργήση λέει του, εἰς τοῦ Πασᾶ νὰ φτάξη,

(καὶ τὰ δὲν ἐφοβάτονε μὴν ἤθελε τὴ' γράψη)
νὰ μὴν ἀργήση, 'ς τοῦ Πασᾶ νὰ πῆρ' δίχως ἄλλο,
ποῦ θὰ τὸν κάμη πρίτζιπα καὶ Ντερεϊλῆ μεγάλο.»

580 Μὰ 'ς τὴ γραφή 'ποκατωθιο, κάνει τρία σημάδια,
νὰ μὴν ὑπάη 'ς τοῦ Πασᾶ τοῦ 'λέγασι καθάρια.
τὰ τρία Μ τοῦ 'λέγασι, «ἂν 'πᾶ νὰ προσκυνήση,
εἰς τὰ Σφακι' ἄλλη μιὰ βολὰ, δὲ θὰ ξαναπατήση.»
'Πᾶν τοῦ Δασκάλου τὴ γραφή, πῖναι καὶ τὴν διαβάξει,
τ' ἀμμάθιά του δακρυζοῦσι καὶ βαρεθῶνα στενάξει.

585 —'Εγὼ θὰ 'πάω 'ς τοῦ Πασᾶ μαγᾶρι νὰ μὲ πνίξη,
μὴ σιοξεβγάλη τὰ Σφακιὰ κι' οὔλα νὰ τ' αφανίση,
κι' αὐτάνα 'π' ἀπομείνασι νὰ πάρω 'ς τὸ λαιμό μου,
καλλιὰ νὰ μὲ κρεμάσουσι, τὸ θέλει κι' ὁ θεὸς μου.
ὁ 'ποθαμὸς μου 'ς τὰ Σφακιὰ πολὺ καλὸ θὰ φέρη,

590 γιὰτ' ὁ χειμῶνας ἔρχεται, πάει τὸ καλοκαίρι.
'ς τὰ χιόνι' ἀπᾶν' οἱ Σφακιανοὶ οὔλοι νὰ μὴ χαθοῦσι,
πάλι, θὲ νᾶρθη καὶ καιρὸς ὁποῦ θὰ δικιωθοῦσι.

'Ελάστε, παλληκάρια μου, ἐπᾶ νὰ φιληθοῦμε,
κ' ἡ γι' ἄδικη ὥρα 'πλάκωσε 'πού θὰ ξεχωριστοῦμε.

595 'Ελάστ' ὅσ' ἀπομένεται νὰ σᾶς σὲ παραγγεῖλω.
τοῦ Τούρκου μὴν πιστεύγετε ἂν κἀνῆ καὶ τὸ φίλο,
καὶ σεῖς παιδιὰ κ' ἐγγόνια σας, ὀχθροὶ 'ς τσοὶ Μουσουλμάνους
ὡς ἦσαν κ' οἱ κυροῦδες σας 'ς τσῆ Κρήτης τσοὶ τυράνους.
ὥστε νὰ στέκουν τὰ Σφακιὰ καὶ Σφακιανοὶ νὰ ζιοῦσι,

600 τσοὶ Τούρκους νὰ τσοὶ μάχονται καὶ νὰ τσοὶ πολεμοῦσι.
Εἰς τσῆ μυχδάραις οὔλοι σας στάθῃτ' ὅσοι 'μπορεῖτε,
χιόνια νὰ τσοὶ πετρῶνουσι καιτές νὰ καταβῆτε,
'πού θὲ νὰ φύγη κ' ἡ Τουρκιὰ 'ς τσῆ χώρας γιὰ νὰ πᾶη
νὰ μείνουσι καὶ Σφακιανοὶ' οὔλους νὰ μὴν τσοὶ φάη,—

605 Καὶ τότες ὁ Πρωτόπαπας κι' ἄλλοι πολλοὶ τοῦ λείσι,
Τὰ σωθηκά τῶνε πεν.ῶν τὰ μμάθια τῶνε κλαῖσι,

- Δάσκαλε Γιάννη, Δάσκαλε, και μεις θα σ' ἀκλουθοῦμε,
για νὰ σὲ συντροφιάζουμε, νὰ σὲ πρηγοροῦμε.
Ἄ δὲ και δὲν ἀφίσουσιν ὀπίσω για νὰ ῥθοῦμε,
610 μαζὺ σ' ἄς ἀποθάνουμε μαζὺ σου νὰ πνιγοῦμε, —
— Κάτσετε σεῖς, Πρωτόπαπα, και χρεία ναι μεγάλη,
νὰ δῆτ' ἴντα θ' ἀπογενῆ και τῶν Σφακιῶν τὸ χάλι.
Μὰ για νὰ μ' ὠφελήσετε καθόλου δὲν ἔμπορεῖτε
και μόνο ποῦ θε νᾶθετε μαζὺ μου νὰ χαθῆτε. —
615 — Ἐμεῖς μαζὺ σου θ' ἄρθουμε νὰ πηγαίνωμεν ἀντάμι,
και ὁ Πασᾶς εἰς τὰ Σφακιά, ἴντ' ἄλλο πλεῖο θὰ κάμη;
Ἐρήμαξε κ' ἐσκάθωσε, κ' ἐχόρτασ' ἡ καρδιά του,
ὄαν παρ' ἐμᾶς θὰ σηκωθῆ νὰ πάη 'ς τὴ δουλειά του. —
Μὰ λέει κι' ὁ Μανούσκακας «Κάμετ' ὡς ἀγαπάτε,
620 ἐγὼ δὲν τὸ θωρῶ καλὸ, εἰς τοῦ Πασᾶ νὰ πάτε
ἐγὼ κι' ὁ Βολουδόπολος, ὁ Χουρδος και οἱ γιάλλοι
δὲν προσκυνοῦμε μεις Πασᾶ και βασιλιά κεφάλι.
εἰς τὰ φαράγγια 'ς τὰ γρεμνά θὰ παῖ νὰ κατοικοῦμε,
κι' ὥστε νὰ στέκει ἕνας μας Τουρκουθὰ πολεμοῦμε.
625 'ς τὴ Σθουριχτή θὰ κάτσωμε, πᾶνω 'ς τὸ Λινοπέλι,
κι' ἄς μας ἐκάμη ὁ Θεὸς κ' ἡ χάρι τ' εἶ, τι θέλει.»
Λέει τωνε κι' ὁ Δάσκαλος, μὲ μάθια δακρυσμένα,
— Πιστέψετε 'ς τὴ χάριν του, ἀδέρφοι μπιστεμμένα,
οὔλοι γυναῖκες και παιδιὰ ἀπάνω 'ς τὴ μαδάρες,
630 ὥστε ν' ἀφίσουν τὰ Σφακιά οἱ γιάπιστοι Μπουρμάδες.
κι' ὀρπίζω πῶς ὀγλήγωρα, ὄαν παῖμε νὰ μας δοῦσι,
ζήσωμε, για ποθάνουμε, θε νὰ ξεκουμπιστοῦσι. —
Κι' ἀπόκας ἐσηκώθηκε και πάει 'ς τὰ παιδιὰ του.
νὰ παραγγείλη και νὰ πῆ τ' ἀπομισέματά του.
635 Λέει, «γυναῖκά μ' ἀκριθῆ, και μπιστικὸ μου ταῖρι,
μὲ γνώσι και μὲ φρόνεψι, ἄκουσε τὸ χαμπέρι,
ἐγὼ θὰ πάω 'ς τοῦ Πασᾶ μαζὺ του νὰ μιλήσω,
και δὲν κατέχω και γοργὸ ἀνὲ γυρίσ' ὀπίσω.
ἔχε τὴν ἔγνοια τῶν παιδιῶν, ὄαν εἶσαι μαθημένη,
640 και νὰ τὰ συλλογιάζεσαι, ζύπνου και κοιμησμένη,
πάντα μαζὺ μὲ τσ' ἐδικούς, ἔαρδέρφους και μπαρμπάδες,
μὲ τσ' ἀδερφοὺς και τσ' ἀνηψιούς π' ἀφήκαν οἱ γιάγάδες

- κι' ὀρπίζω πῶς μὲ τὸν Πασᾶ κι' ἐγὼ θεὸς νὰ φιλέψω,
 κι' ἐκείνους 'ποῦ σκλαβώθηκαν γιὰ νὰ τοσοῖ ξεμπερδέψω,
 645 τὰ θέρρη μας εἰς τὸ ' Θεὸ νὰ τὸν παρακαλοῦμε,
 νὰ ξανακιδούμεν ὅσους ζοῦ, κι' οὔλοι ν' ἀνταμωθοῦμε.
 'Ελάτε 'ς τὴν ἀγκάλη μου, παιδιὰ νὰ σὰς φιλήσω,
 καὶ φρόνιμα νὰ κάνετε ὥστε 'ποῦ νὰ γυρίσω.
 ν' ἀκούεται τῆ μάνα σας κι' ἐπὰ τῶν ἐδικῶ σας,
 650 καὶ τὴν εὐκὴ μου νάχετε καὶ τὸ Θεὸ βοηθὸ σας.
 Καὶ σεῖς οἱ φίλοι καὶ 'δικοὶ, ἀδέρφια Σφακιανοὶ μου,
 ἀκούσετε νὰ σὰς εἰπῶ καὶ 'γὼ τὴν συμβουλὴ μου.
 τοῦ Τούρκου μὴ θαρρέυγεστε εἰς ὅσα κι ἀνὲ τάση,
 μὲ φόματα θὰ πολεμᾶ οὔλους νὰ σὰς γελάση'
 655 Τοῦ Τούρκου ν' ἀλαργεύεται κίανεις μὴ τοῦ σιμώνη
 τὸ ριζικὸ κ' ἡ μοῖρα μας δὲν ἀλλάξαν ἀκόμη.»
 Κι' ὡς ἀνοίξεν τὰ χεῖλη του γιὰ ν' ἀποχαιρετίση,
 ἐτρέχασιν τὰ 'μμάθια του 'σάν τὸ νερό 'ς τὴν βρύση.
 μ' ἀπῆλθις ἐξεκίνησε κι' ἐπῆρεν ἴσια κάτω,
 660 ἐτότες κ' ἡ γυναῖκα του τὸν ἐμοιρολογᾶτο.
 —Μισεύγεις, Δάσκαλε Γιαννιό, κ' ἴντα μοῦ παραγγέινεις;
 θωρῶ το καὶ κατέχω τὸ πῶς δὲν ξαναγιαγέρνεις.
 'Ὡς πότες νὰ σὲ καρτερῶ, πότες νὰ σ' ἀνημένω,
 νὰ 'χω τὴν πόρταν ἀνοιχτὴ καὶ -ὀ σαμνὶ στρωμένω;
 665 —'Αποῦ τὸ Κάστρο νάρθω 'γὼ θ' ἀργήσ' ὅπως κιὰ διὰξῶ
 μὰ σὰν γιαγύρω τὸ γιζμιάς τὰ 'σπίθια μας θὰ σιάξω.
 Νὰ κάτσης σὰν ἀρχόντισσα ὡς ἤσου μαθημένη
 νάχης τὴν μπόρτα σ' ἀνοιχτὴ, τὴν τάβλα σου στρωμένη.
 τὰ μοιρολόγια σῶπασαι, ἔλα στὸ λοισμὸ σου,
 670 μὰ ζωντανὸ τόνε θωρῆς ἀκόμη τὸ ' Γιαννιό σου—
 Μὰ βουρκωμένος προπατεὶ καὶ πάει ν' ἀλαργάρη,
 μὲ σ' ἡ καρδιὰ του 'σκλίβωσε κι' ἄς ἦτον παλληκάρι.
 κι' ὄγτεν ἐπέρνα 'ς τὸ χωριό, τ' ἀμμάθια τ' ἔδακρῦζα,
 γιὰτ' ἔβλεπε τὰ σπύθια του ἀκόμη κι' ἐκαπνίζα.
 675 Βαρεῖὰ βαρεῖ' ἀναστέναξε, καὶ μοναχὸς του λέει,
 (τὸν ἀπατόν του δὲ ψηφᾶ καὶ τὰ κονάκια κλαίει)
 «ἀντζεῖρπα νὰ μὲ φτάζουνε σακούλι 8 πεντακόσια
 νὰ σιάξω τὰ κονάκια μου ὡς ἤσανε καὶ πρῶτα!»

- Ἐσυντρ οφιάζασίν τοιε ἰδικελεγαίς καὶ ξένοι,
680 κ' ἦσαν μὲν ἐβδομηνταρὶχ οὔλοι ξεδιαλεμμένοι.
Φτάνου ἔς τὸ Φραγγυκάστελλο κ' εἰς τοῦ Πασᾶ ποσώνου,
κ' ἐκεῖνος δίδει τὸρδινο κ' εὐτύς τσοὶ ἔαρματῶνου.
οὔλους τσοὶ ἔαρμαρτώσασι καὶ τσοὶ μπισταγγωνίζου,
καὶ τότε δὰ τὸ νοιώσασι, πῶς δὲ ξαναγυρίζου.
- 685 Οὔλους τσοὶ μπέμπει μαζωγτοὺς μαζ' ἄλυσοδεμένους,
πολλὰ τσοὶ βρασνίσασι ἔς τὸ δρόμο τσοὶ καῦμένους.
Ἐ τὸ Κάστρο τὸν ἐπέμψασι τὸν Δάσκαλον τὸν Γιάννη,
νὰ τὸν ὑπᾶν εἰς τοῦ Πασᾶ ἀπάνω ἔς τὸ ντιβάνι·
ἐσέρνασίν τοιε πολλοὶ πεζοὶ καὶ ἀτιλῆδες.
- 690 Ἐ τὸ δρόμο τῶν ἐπρότεινε νὰ γίνουιν ριτζατζίδες·
κίαν θέλουιν γρόσια δίδειτα, βενέτικα ταικίγια,
μ' ἀπουῖλλα τὰ χρουσᾶ φλουργιά αὐτᾶνε τὰ πλεῖθ φίνα.
Καθ' ἄνθρωπος ποῦ πνίγεται γυρεύγει σωτηρία,
μὰ ἔς τὰ καλὰ καθούμενα κιανοὺς δὲν ἔχει χρεῖα.
- 695 — Δὲν θέλου ἀποῦτ ἄσπρα σου, μοῦδ' ἀποῦ τὸ φλουρί σου,
κ' ἂ δὲν τουρκέφης ἀπιστε θὰ φᾶς τὴν κεφαλή σου·—
Ἐ τὸ Κάστρ' ὄντε τσοὶ βάνασι ποῦ τῶν Χανιῶν τὴν πόρτα,
χαμοκυλιστή τὸ λαός, ἴαν πατημένα χόρτα·
Γλακοῦν οἱ Τούρκοι γιὰ νὰ ἴδουιν, οὔλοι μικροὶ μεγάλοι,
- 700 τσοὶ πρώτους, ποῦ σηκώσασι τοῦ βασιλειᾶ κεφάλι.
Ἐπήγασίν τσοὶ στοῦ Πασᾶ κ' ἦτονε ραμαζάνι.
— Χίλιχ καλῶς ἐκόπιασες, Ἄρχο Δασκαλογιάννη·
καλῶς τοιε τὸ Δάσκαλο, τὸν πρώτο τῶν κρουσάρω,
ἀποῦ μοῦ μύνα κ' ἔλεγε «τὴν χῶραις σου θὰ πάρω».
- 705 Καλῶς ἦρθεν ὁ Δάσκαλος μὲ τὸ μεγάλο νάμι,
καὶ σεις οἱ ἄλλοι Σρακλιανοὶ στραθιώτες καπετάνιοι». —
Διατάζει τότες ὁ Πασᾶς σακμνιὰ γιὰ νὰ καθίσου,
φραητὸ νὰ τῶνε δώσουσι, κρησὶ νὰ τσοὶ ποτίσου·
Φέρνουιν τζιμποῦκι γιασεμί, καὶ φαρφουρί φλιτζάνι,
- 710 καὶ δίδουσίν του τὸν καβὲ τοῦ Δάσκαλου τοῦ Γιάννη.
— Ἰάν θέλης, Δάσκαλε Γιαννιῶ, νὰ μὴ κακοποδώσῃς,
ἴπές μου, ἰντὰ ἴτο γὴ ἀφορμὴ πόλεμο νὰ σηκώσῃς;
Οἱ Σρακλιανοὶ δοσίμκτα χαράτσια δὲν ἐδίδα,
ἴπές μου ποιός εἶνε ἀφορμὴ ποῦ πέσαν στὴν παιδα.

- 715 καὶ Σφακιανὸς δοσίματα δὲν ἔδιδε ποτέσ του,
κι' ὁ βασιλεὺς τὰ ἔχαριζε χατίρη τῆ νενέσ του,
Κι' ἂν εἴχετε παράπονα ἔπρεπε νὰ τὰ πῆτε
ἐμένα, 'ποῦ 'μουνε Πασᾶς καὶ νὰ μὴ σηκωθῆτε
νὰ γράψω γὼ 'ς τὸ βασιλεῖά, καὶ σεις εἰς τὴ Σουλτάνα,
- 720 'ποῦ σὰς ἀγάπα σὰν παιδιὰ δίχως κινένα πρᾶμμα·
μόνο 'σηκώθησ Δάσκαλε, μὲ τὸ Μωριὰν ἀντάμι,
γὰ νὰ χαθῆ τόσος λαὸς, καὶ σὺ νὰ βγάλης νάμι·
τ' ἀσκέργια τὰ βασιλικὰ ν' ἀδικοσκοτωθοῦσι,
κι' ἀποῦ τῆ Κρήτης τὴν Τουρκιὰ, χιλιάδες νὰ χαθοῦσι,
- 725 'πάνω 'ς τὰ ὄρη 'ς τὰ βουνά, εἰς τὸ ἔρημης μαδάρες
χιλιάδες ἀπομείνασι γιανίτσαροι κι' ἀγάδες—
'Ο Δάσκαλος τότε γροικᾷ, γυρίζει καὶ τοῦ κάνει,
(καπνὸν ἀποῦ τὸ στόμα του κι' ἀποῦ τὰ ῥθούνια βγάνει)
—Καλὲ, Πασᾶ, ἴνταν' αὐτὰ, 'ποῦ κάθεσε καὶ λείεις ;
- 730 καὶ τὸν λαὸν 'ποῦ ἔχθηκε περισσὶα τὸνε κλαίεις ;
'ποῦ ἔπερασαν οἱ γέκατὸ ἀποῦθετε 'ς τὴν Κρήτη,
καὶ κάμετε τσοὶ Κρητικὸς καὶ δὲν ὀρίζου σπίτι,
μουδὲ καὶ τσ' ἀπατοῦσ τῶνε, μουδὲ καὶ τὰ παιδιὰ των,
μουδὲ καὶ τὴν ζωὴν τωνε, μουδὲ τὰ πρᾶμματά των,
- 735 Οὐλημερνὶς εἰς τσ' ἐγκαριαίς, 'ς τὰ βάσανα καὶ κόπους
καὶ σὰν τὰ ζᾶ τσοὶ διέχνετε, δὲ τσοὶ θεωρεῖτ' ἀνθρώπους.
Πάντα γυρεύετ' ἀφορμὴ τὸ γαιμά των νὰ πηῆτε,
καὶ νὰ σκοτώσετε Ῥωμῆ πολλὰ τὸ 'πεθυμεῖτε.
κ' ἔνε κ' ἡ μόνη σας χαρὰ νὰ ἰδῆτε σκοτωμένους,
- 740 ξεκοιλιασμένους 'ς τὰ στενά κι' αἰματοκυλισμένους.
ἀποῦ δὲ τσοὶ στιμάρετε μουδὲ σὰν κλωσσοπούλια,
γὰ νὰ τσοὶ θάψουν ὕστερα, τσοὶ βάνου 'ς τὰ σακκούλια.
Καὶ ἡ γ' αἰτία εἴστε σεις, κ' οἱ γι' ἄνομοι πασάδες,
'π' ἀφίνετ' ἀχαλίνωτους τσοὶ γιανίτσααραγάδες·
- 745 'π' ἀφίνετε τσοὶ χριστιανοῦσ σὲ τέβοια τυρανία,
πλειότερη τ' ἄγρια θεργιὰ, ἔχουσιν ἐσπλαγγιὰ,
'Αλήθεια λὲς, οἱ Σφακιανοὶ δοσίματα δὲν δίδου,
καὶ τᾶρματὰ τωνε κινινοῦσ ποτέσ δὲν παρκαδίδου.
Τῆ Κρήτης τσ' ἄλλους χριστιανοῦσ ἀποῦνιε 'ς τοῦ Σουλτάνου
- 750 δὲν τσέχετε γιὰ τίβοτσι 'ς τὸν κόσμον τὸν ἀπάνω

- γι' αὐτὰ κ' ἐγὼ' ποφάσισα τὴν Κρήτην νὰ σηκόσω,
 κί' ἀποῦ τὰ νύχια τῶν Τουρκῶ νὰ τὴν ἐλευτερώσω,
 πρῶτο γιὰ τὴν πατρίδα μου, δεύτερο γιὰ τὴν πίστι,
 τρίτο γιὰ τὰ ἄλλους χρισθιανούς ποῦ κάθονται εἰς τὴν Κρήτη.
- 755 γιὰτι κί' ἂν εἶμαι Σφακιανός, παιδί τῆς Κρήτης εἶμαι,
 καὶ νὰ θωρῶ σοὶ Κρητικούς εἰς τὰ βάσανα πονεῖ με.—
 Καὶ ὁ Πασᾶς χαμογελεῖ τὰ γένεα του χαυδεύγει,
 τὴ μάνιτὰ του τὴν πολλὴ νὰ καταπλῆ γυρεύγει.
 Πάλι ξαναρωτᾷ τονε, «Πές μου, Δασκαλογιάννη,
- 760 ποιούς φίλους ἔχεις εἰς τὸ Μωριά καὶ μπιστικούς εἰς τὴ Μάνη;
 καὶ πές μου οὐλὴ τὴ δουλειὰ τὸ πρᾶμμα πῶς πηγαίνει,
 καὶ πῶς σὰς ἐγελάσασι κί' ἐγάθητε καυμένοι;
 Πές μου γι' αὐτὰ ποῦ σὲ ῥωτῶ, μὰ τοῦ Θεοῦ τὴν ὥρα,
 σοῦ τάσσω, νάσαι πρίντζιπας εἰς τῶ Σφακιῶν τὴ χώρα.»
- 765 Μ' αὐτὰνα πλεὸ δὲν τ' ἀγροικᾷ ὁ Δάσκαλος ὁ Γιάννης.
 Λέει του, «Σῶπασε, Πασᾶ, μόνο τὰ λόγια χάνεις.
 Κομμένο 'νε τὸ δίχτυ σου τὸ ψάρι δὲν τὸ πιάνεις'
 Πασᾶ κατέχω το καλά, πῶς θέ νὰ μ' ἀποθάνεις.
 καὶ λέω σοῦ το φανερὰ οὔλα 'σαν ἀπὸ 'μένα.
- 770 καὶ ὅ,τι θέλης, κάμε μου, μὴ βλάβης πλεὸ κανένα
 ἂν ἐν καὶ θέλης ἄφης με, μὲ μὲ ὥρα μὲ φτάνει,
 νὰ παραγγείλω εἰς τὰ Σφακιὰ μὲ τὸ Μπουνατογιάννη,
 νὰ πῆ τῆ Σγουρομάλλινης νὰ μὴ μὲ περιμένη,
 καὶ νὰ φορέσῃ φορεσιὰ μαύρη σκοτεινὴ σμένη,
- 775 νὰ κόψῃ τὰ ξαθὰ μαλλιὰ, νὰ χῶσῃ τὸ λαιμόντη,
 γιὰ δὲν τὸν ἐξαναθωρεῖ ἡ δόλια' τὸ Γιαννιὸ τση.»
 Καὶ ὁ Πασᾶ χαμογελεῖ, κουνεῖ τὴν κεφαλή του,
 ἄφτει καὶ σβὺν' ἡ μούρη του καὶ τρέμει τὸ κορμί του.
 —"Ἄφησε τῆ παραγγελιᾶς, Δάσκαλε, γιὰ τὴν ὥρα,
- 780 γιὰτ' ἔχομε λογαριασμό, σὰν ἦρθες εἰς τὴν χώρα.
 καὶ ὁ Μπουνατός εἰς τὰ Σφακιὰ ἀκόμη δὲ ὑπάει.
 κ' ἐσὲ κ' ἐκεῖνο, Δάσκαλε, τὸ κῦμα θὰ σὰς ῥάη.—
 —«Σοῦ τῶπα γῶ, κατέχω το, πῶς θέ νὰ μὲ χαλάσῃς
 εἰς τὴ θάλασσα, γῆ τῶ σκυλιῶ ῥίξε με νὰ χορτάσῃς.
- 785 Δὲν τὸ 'χω γιὰ τὸ χελκισμό, κί' ἐχελκιστῆκα κί' ἄλλοι,
 μὰ τὸ 'χω γιὰ σοὶ χρισθιανοῦς, καὶ τῶν Σφακιῶ τὰ χάλη.

- τό'χω γιὰ τόσαις φαμελιαῖς, ἀπ' ὄρφαναῖς θὰ μείνου.
 κί' αὐταῖς 'ποῦ σπλαχνοθήκασι καί Τούρκισαις θὰ γίνου.
 καί γιὰ τοῖς τόσους Σφακιανούς, 'ποῦ δέ' μ' ἀφουκραστήκα
 790 κ' ἤρθασιν εἰς τὰ χέρια σου, 'ς τὸ μακελλεῖο κί' ἐμπήκα.
 Μ' ὥστε νὰ στέκουν τὰ σφακιά, καί Σφακιανοὶ νὰ ζιοῦσι,
 τοῖς Τούρκους θὰ τοῖς πολεμοῦν, νὰ μᾶς ἐγδικηθοῦσι.—
 Καί ὁ Πασᾶς τὸν ἐγροικᾷ, τὰ χεῖλη του δαγκάνει,
 τ' ὠθηκὰ του χοχλακιοῦν καί βράζουν 'σάν καζάνι.
 795 Τουρκολογᾷ κί, ἀγριεύεται, ἢ γι' ὄφι του μαυρίζει,
 γδαρτὸ νὰ τόνε κάμουσι, γλήγωρα διορίζει.
 — Γιὰ 'δέτε τὸν Γκιούρμπαση, ποῦ θέ νὰ 'ποκοτήση
 καί μέσα 'ς τὸ σεράγιο μου γιὰ νὰ μὲ φθερίση!
 Γλήγωρα πάρετέ τοι, νὰ ' φύγ' ἀποπροστά μου,
 800 νὰ τὸν ἰδῶ δίγως πετσί, νὰ δροσιστ' ἢ καρδιά μου—
 Δὲν τὸν ἀπόπιε τὸν καθε, πέρουν του τὸ τσιμποῦκι.
 πιάνου καί κχταιβάζου τὸν κάτω 'ς τὸ Γιμουροῦκι,
 Δὲν τὸν ἀπόπιεν τὸν καπνὸ, μουδὲ καί τὸν καθέν του
 λουριδὲς τὴν ἐβγάλασιν οἱ σκυλοὶ τῆ' προβέν του.
 805 Κί ὄντεν τὸν ἀπογδέρασιν ἐτρεῖς' ἢ μιὰ του χέρα,
 καί τότες ἐτουρκεύγασι τῆ' μίαν του θυγατέρα'
 τουρκεύγου καί τὴν ἄλλην του, Χανούμισα τὴν κάνου,
 καί ρώτα γιὰ τὸν κύρι τση, ἴντα τὸν ἀποκάνου.
 — Κάτω 'ς τὸ 'γλέντι κάθεται μὲ κί' ἄλλα παλληκάρια —
 810 καί ἐκεῖνο τὸν ἐτρώγασι τῆ' θάλασσας τὰ ψάρια.
 — Δασκαλαγιαννοπούλες μου ἔτσά τοιε γραφτό σας.
 Τούρκας παιδι νὰ μυριστῆ τῆ' νειότῆς τὸν ἀθό σας'
 "Αραγες νὰ βαστάξετε, Τούρκισαις νὰ γενῆτε,
 καί Τούρκους νὰ βυζάξετε παιδιὰ σας νὰ τσ' εἰπήτε;
 815 'Ποῦ σᾶς ἀρπάξα 'σαν θεριά, 'ποῦ τῆ' γλυκειά σας μάνα,
 τὸν ἀκριβὸ τὸν κύρι σας, 'σάν ῥίφι τὸν ἐγδάρα.
 "Αραγες τὸ λογιάζετε, ἀμάλαγα κοράσια,
 ὀποῦ σᾶς ἐζηλεύγασι τοῦ Μάι τὰ κεράσια.
 'Αρχοντοπούλες ἀκριβές, ἀφράτα κοπελοῦδια,
 820 ἀποῦ σας ἐζηλεύγασι τ' 'Απρίλι τὰ λουλούδια,
 ἐσεῖς κοπέλαις Σφακιαναις, κρίνα ξεφουντωμένα,
 πῶς νὰ σᾶς ἐμαράνουσι κανάκια μολεμένα! —

- Τὸ Δάσκαλον ἐγδάρσασι κί' ἄλλους πολλοὺς ἐπνίξα,
καὶ τὰ ἄλλους τὰ ἀποδέλοιπους 'ς τὴ φυλακὴ τὰ ἐρρίξα.
- 825 Καὶ ὁ Πασσᾶς ἐπρόσταξε καλὰ νὰ τσοὶ σφαλίξου,
νὰ κάμουσι χρόνους ἐφτά, κί' ὄζω νὰ μὴ ξαναίξου.
Μόνον ὄσ' ἐμπατήρασι κ' εἶνε καὶ διαθασμένοι,
θά νοιώσουν ἴντα πάθασιν εἰς τὸν Κουλέ οἱ καυμένοι.
Πάντα τσοὶ μαγκλαβίζασι μαρτύργια τῶν ἐκάνα,
- 830 σίντερα χεροπόδαρα μεγάλα τῶν ἐθάνα.
καὶ καθ' ἀργὰ τσ' ἐθγάνασι σάν ἤθελε νυχτώσει
κ' εἰς τὴ δουλειὰ τσ' ἐρρίχτασιν ὥστε νὰ ζημερώση.
Κί' οὐλὴν τὴν νύχτα 'ς τὴ δουλειὰ καὶ τὸ ψωμί λιγάκι
γὰ νὰ μὴν ἔχουν νάκαρα, νὰ φεύγουσι 'ς τὸ γλάκι.
- 835 γιὰτ' ἐφοβᾶτον ὁ Πασσᾶς, τὸσ' ἄξια πᾶλληκέρια
νὰ μὴν τοῦ σπάσουν τὴ φλακὴ, τέθοιξ γερὰ ποδάρια,
νὰ πάρου δίπλα τσὴ κορφίς, εἰς τὰ Σρακιά νὰ 'πᾶσι,
νὰ μὴ ἔμπορέση ἄλλη μιὰ, γιὰ νὰ τσοὶ ξαναπίκση.
Σωστοὺς τρεῖς χρόνους κάμασι 'ς τὸ σκέτος φλακισμένοι,
- 840 ὡστ' ἀποῦ σπάσαν τὴ φυλακὴ, καὶ ἕνας ἕνας βγαίνει.
'Εφύγαν κ' ἐγλυτώσασιν ὄσους δὲν ἐσκοτώσα,
γιὰτ' οἱ βαρδιάνοι τσ' εἶδασι γτελόγως καὶ τσ' ἐνοιῶσα.
κ' ἐπροπατοῦσα καθ' ἀργὰ μὲ τσὴ πληγαίς 'ς τὰ πόδια.
καὶ πέντε μέραις κάμασι 'ς τὰ δάση κ' εἰς τὰ γοργια.
- 845 κ' ἐπήγαν εἰς τὴ Γέργερη, 'ς τοῦ Βαχρικνοῦ τὸ σπίτι,
κί' ἐκεῖνος τσ' ἀποδέχτηκε, 'σάν διάχνουν εἰς τὴν Κρήτη.
Ψωμί, στιβάνια καὶ καὶ πετσιὰ τῶν δίδει νὰ βαρτοῦσι
νάχουσι καὶ ποῦ πηγαίνουνσι, κ' ἐκεῖ ποῦ πορπατοῦσι.
καὶ πέρνει τσοὶ καὶ μοναχὸς βγάνει τσοὶ 'ς τὸ Κουδουῖνι,
- 850 καλὴ χωσιὰ τῶν εὔρηκε 'ς τὴν Τρούπα τοῦ Κουρμούλη,
καὶ μέραις δέκα τέσσαρης, ἐκάμαν εἰς τὴν Τρούπα,
τὸν Ἰακυστὸ Πρωτόπαπα ἐκεδᾶ τὸν ἀρῆκα.
«Ὅσοι κί' ἂν εἰστε χριστιανοὶ καὶ βλέπετε τὸν Ἥλιο,
κλάψετε τὸν Πρωτόπαπα, π' ἀπόθανε 'ς τὸ σπήλιος'
- 855 κλαῖτε καὶ τσ' ἄλλους Σρακλιανούς, π' ἀπόμεινα 'ς τσοὶ δρόμους,
ἀποῦ τὰ χάλια ποῦχσι, 'ς τὰ σίντερα 'ς τσοὶ βρώμας,
καὶ τὸ Μιχελουδόπαπα, ποῦ 'ς τὴ φλακὴ κουτσάθη,
κί' ἀπόμεινεν εἰς τὸν Κουλέ, κ' ἐτέλειωσε 'ς τὰ πάθη.

- 860 Πέμπουν εἰς τὰ Σφακιά 'σαή, νὰ πάη τὰ χαμπάρια,
 νὰ 'πάσι νὰ ἴσοι πάρουσι νὰ σέρνου καὶ μουλάρια
 ἓνα Ἀνωγιανόπουλο, τὸ Γιώργη τὸ Σουλτάτο,
 αὐτὸν ἐπέψα 'ς τὰ Σφακιά, κ' ἔδωκε τὸ μαντάτο.
 ἐπήγασι κ' ἐπῆρα τσοι, μὰ λίγους πλεῖο τσ' εὐρήκα
 κ' ἐκείνους ἀπὸ βρήκασι κκκή ζωὴ τὴν εἶχα
- 865 Καὶ ποῖος ἔμπορεῖ νὰ διγῆθῃ οὐ'α τὰ βάσανά των,
 τὰ νυχτοπαρὰδέρματα καὶ τὰ σκοντάματά των
 'ποῦ προπατοῦσα καθ' ἀργὰ τσῆ νύκτας οὐλαῖς τσ' ὦραις,
 ὥστε ποῦ νάποσώσουσι 'ς τοῦ Πρεβέλ' ἀπὸ πόδες..
 Τὸ Φοινικιά 'περάσασι. 'ς τὰ Χάλαρα ν' ἐφτάξα
- 870 κ' ἐκεῖ ἔξεκουραστήκασι, καὶ τὸ Θεὸ 'δοξάσα,
 'ς τ' Ἄγι - Ἀντωνίου τὸν ποτχιμὸ εἰς τὴν ἑλῆν' πὸ κάτω,
 κ' ἐκεῖ, ἔξεκουραστήκασι κ' ἤπια νερὸ δροσάτο.
 εἰς τὰ Σφακιά ποσώσασι, καὶ πᾶν εἰς τὰ χωριὰ τω,
 ποῦ ναῦρου τσῆ γυναῖκίς τω, ποῦ νᾶβρου τὰ παιδιὰ τω:
- 875 'ποῦ τρεῖς χρόν' ἐπεράσασι ποῦ τὰ ἔξεχωριστήκα,
 κ' ἄλλα ποθῆνα 'ς τὰ βουνα κ' ἄλλα σκλάβοι πιαστήκα!
 Κ' ἐπέρασῆ των ἡ χαρὰ, πῶς ἐξετλαβωθήκα,
 γιὰτ' ἄλλα πάλι βάσανα, κ' ἄλλοι καῦμοι τσ' εὐρήκα!
 Ἀγνώριστὰ ἔβραν τὰ Σφακιά, τσῆ γειτονικίς ξεχνοῦσι
- 880 κ' ἀνεῖρο τῶνε ἐφαίνετο ἐκεῖ ποῦ τσῆ θωροῦσι.
 κλαγένα σπῆτι ποῦ καὶ ποῦ ἀνατροχαλασμένο,
 καὶ σὰ μιτακοκᾶθισμα χτισμένο, σκεπασμένο.
 Πεῖγα, καὶ φτώχεια κ' ἐρημιὰ, κλάυματα, μοιρολόγια,
 ἀκούγασιν εἰς τσῆ γαλιαις καὶ βλέπα ν' εἰς Ἀγώρια.
- 885 Ἀναστενάξου θλιβερὰ καὶ κλαῖσι βουρκωμένα,
 πῶς ἀποδῶκα τὰ Σφακιά τὰ πολυοπαινεμένα,
 ἀπ' οὔχα ν' χωραῖς καὶ χωριὰ, κονάκια, καὶ σεράγια,
 κ' ἄντρες λεβέντες 'ς τὴ θωριὰ κ' εἰς τὴν καρδιὰ λειοντάρια,
 π' οὔχασι νεῖους γιὰ τ' ἄρματα, γέρους νὰ συμβουλευγου,
- 890 καὶ γεροντάδες κ' ἄρχοντες ἀξιους νὰ δασκαλεύγου,
 νεοκρεάδες τοῦ σπιθιοῦ καμώτρες γιὰ τὴ βόκα,
 γερόντισες νὰ κάθονται νὰ ξαίνουσι εἰς τὴν πόρτα,
 ἀνυφαντοῦδες γνωστικαῖς νὰ κἀνου τὸ διασίδι,
 κοράσια γιὰ τὸ ἔξιμπλισμα, καὶ νεαῖς γιὰ τ' ἀργαστήρι.

- 895 κοράσια ἴσ' αὖ κρυγιά-νερά, ἴσ' ἄσσοι κρυγίους ἀέρας
 π' ὄργιουντα ὅσ' τὰ μαρωπὰ κάθε καλαῖς ἡμέραις.
 ἄπ' οὐλα ἔξομπλια καὶ δουλιές κάθε γιορτὴν ἢ ἀφίνα,
 κ' ὑπιαίνασι ἔς τὴν ἐκκλησιὰ ὅσ' τὸυ βουνοῦ τὰ κρίνα.
 Ἄνασπενάξου' θλιβιερά καὶ χύνου, μαῦρα δάκρυα,
- 900 πῶς ἀποδώκα τὰ Σφακιὰ, τῷ λευτεργίῳ τὰ κάστρα.
 ἴπ' οὐχα κερὰβια ἔξακουστὰ καὶ ναύταις ἴπαινεμένους,
 σὲ Πόλι καὶ σὲ Βενεθιά περίσσια ἔξακουσμένους.
 δὲν ἐδειλιούσα πέλαγος, φουρτίνας δὲ ψηφούσα,
 καὶ τὰ στοιγιά τῷ θάλασσης κ' αὐτὰνα τὰ νικοῦσα.
- 905 Κ' ἔδ' αὖ βαρνακία βλέπουσι σάπια καὶ τρυπημένα,
 εἰς τὴν ἀμμοῦτσα κείτουνται ξερὰ χαρβαλλασμένα.
 ἄντρες γυναῖκες καὶ παιδιὰ, ἔς τὰ μαῦρα βουτημένοι,
 κ' ἀπὸ τὰ πάθη τὰ πολλὰ καὶ λύπαις χλωμισμένοι.
 Δὲ βλέπουσιν ἀρχόντισσας μὲ τῷ μακρὰς πλεξοῦδες,
- 910 σπαλέτα μὲ χρυσόπλεχτά, μὲ ἔξομπλια βησιτιδοῦρες.
 καὶ κορασιδαὶς παχουλαὶς μὲ τὰ γιορτανιλίκια
 μουδὲ μὲ τῷ χρυσόμπολιας, μουδὲ μὲ τὰ καλίκια.
 Δὲ βλέπου νειούς μὲ τ' ἄρματα ἀσημοκουκλωμένους,
 ἴφιλους καὶ λιγνομέσιδες, ὅσ' τὰ βιόλαις στολισμένους.
- 915 νὰ γαιτανίζου ἔς τὸ χορὸ, νὰ λέσι μαντινάδαῖς,
 νὰ σειοῦνται, νὰ λυγίζονται μὲ τόσαις ταπεινάδαῖς,
 καὶ γέρους κ' ἄσπρημάλλιδες νὰ κάθονται ἔς τὴ ντάβλα,
 νὰ τρῶσι καὶ νὰ πίνουσι' νὰ τραγουδοῦ μεγάλα.
 νὰ λὲ τραγούδια τοῦ σαμνιοῦ, καὶ τοῦ πολέμου βάλη,
- 920 κ' ἡ τάβλ' ἀποῦ τὴ μιὰ μερὲ, ἢ ἀντικλῆ ἔς τὴν ἄλλη.
 Οἱ γέγληντζέδες ἴπ' αὖσσι, ἴπ' αὖσιν οἱ χαροκόποι,
 κ' ἄγνωριστος ἐγένηκε ὁ τόπος κ' οἱ γιανθρῶποι.
 Που ἔν' οἱ γᾶντρες τῷ Σφακιῷ, οἱ γᾶξιοι κ' ἀντρειωμένοι,
 ἔς οὐλον τὸ κόσμο' ἔξακουστοί, περίσσια τιμημένοι;
- 925 που ἔν' οἱ γᾶντρες τῷ Σφακιῷ οὐλοὶ μικροὶ μεγάλοι,
 ἀποῦ ἴπρωτοσηκώσσι τοῦ βασιλεῖα κεφάλι;
 Δάσκαλε Γιάννη, ἔξακουστὲ, Πρωτόπαπ' ἀντρειωμένε.
 ἔς τὴ γνῶσι κ' ἔς τὴ φρόνεψι ἀπ' οὐλους ἴπαινεμένε.
 Ἄν' ὀπολι, κ' Ἄράδενα κ' ἔσεις Ἀιγιαννιώτες,
- 930 που ἴνα τὰ παλληκάρια σας οἱ γᾶμορφοὶ παιγινώτες;

- 'Αγώρια ποῦν' οἱ γιάντρες σας οἱ πολυοπαινεμένοι,
 'ς τῆ φρονιμάδες κ' εἰς τ' ἀντρίες 'ς τὸ κόσμον 'ξακουσμένοι;
 'Ασχύρου, ποῦν' οἱ Πάτεροι, αὐτ' οἱ Μαυροπατέροι,
 οἱ τιμημένοι 'ς τὴν ἀντρεία τῆ Κρήτης τὸ ξαθέρι;
- 935 Λεβέντες Καλληκραθιανοί, Νιμπριῶτες ἀντρειωμένοι,
 Γιωργιτσιανοί μου φρόνιμοι καὶ κοσμογυρισμένοι.
 Ποῦ εἰστε οἱ Βολουδιανοί, τῷ Σφακιανῶν ἀζάδες;
 'πακάνετε κ' ἐτρέμασι τῆ Κρήτης οἱ πασάδες;
 Ποῦ εἰστε οἱ Δασκαλιανοί οἱ Μπούρμπαχοι καὶ ἄλλοι,
- 940 καὶ Βλάχοι καὶ Σαπόληδες, κ' ἐσεῖς οἱ Στρατηκάχοι;
 Βαρδάχοι καὶ Σκορδύλιδες, καὶ σεῖς οἱ Κουτροπάδες,
 ποῦ 'χετε 'ς τὴν παλάμη σας τσοὶ γιανιτσαραγάδες;
 Ποῦ εἰστε οἱ Σπαντιδιανοί, οἱ Μπούρμπαχοι καὶ ἄλλοι,
 οἱ Χούρδιδες, καὶ Σφακιανοὶ οὔλοι μικροὶ μεγάλοι;
- 945 "Αλλους ἔφα' ὁ πόλεμος, κ' ἄλλοι 'ξήνητευτῆκα,
 κ' ἔρημα καὶ παντέρημα καὶ τὰ Σφακιά τ' ἀφῆκα.
 ἔρημα 'φῆκαν τὰ Σφακιά, κλιτὰ καὶ γρυνιασμένα,
 κ' οὔλα τ' 'Αγώρια καὶ Γιάλιες κατατροχαλισμένα.
- 950 Ποῦ 'ναι ἡ χώρα τῷ Σφακιῶ με τὰ πολλὰ καράβια
 με τ' ἑκατὸ τση ἐκκλησιῆς' τὰ πλούσια τὰ σεράγια;
 Τὸ Μεσοχώρ' Ὀμπρὸς Γιάλως, τὸ Θόλος, τὸ Γιωργίτση,
 οὔλα 'γενίκασι σωρὸς, καὶ δὲ 'βγορίζει σπιτί.
- Λιβανιανὰ κ' 'Ανώπολι, Μουρί καὶ Κομιτάδες,
 ποῦ εἶνε τὰ κονάκια σας, χαμόσπιτα κ' ὄντάδες;
- 955 "Αἰ-Γιάννη κ' 'Αράδενα, Λουτρό κ' "Αγία- 'Ρωμέλη,
 'ποῦ τὰ καράβια 'κάνασιν οἱ Σφακιανοὶ μαρνέροι.
 Βρασκά, Βουβὰ, καὶ Πατσιανέ, κ' 'Αγώρια τὰ 'δικὰ σας,
 ποῦ εἶνε οἱ γιοντάδες σας, τὰ καμαρόσπιτά σας;
 οὔλα 'γενῆκαν τρόχαλος, καὶ ποιὸς νὰ τ' ἀναχτίση,
- 960 'ποῦ πιάσαν οἱ νοικοκυροὶ Ἀνατολὴ καὶ Δύσι
 γιὰ δὲ τῶν ἔκανε καρδιά, τσοὶ Τούρκους νὰ γροικοῦσι
 κ' ἄλλοι 'ς τὸν Ἄδη 'πήγασιν, ἐκεῖ καὶ κατοικοῦσι.
 κ' ἐκεῖνοι 'ποῦ 'πομείνασιν 'σάν 'ξωτικοὶ γυρίζου,
 κ' ὄρεξι δὲ τῶν κάνει μπολεῖδ' 'σάν πρώτας νὰ καθίζου.
- 965 μούδὲ 'ς τὸ νοῦν τῷ τῶβαναν, μούδὲ 'ς τὸ λογισμὸν τῷ,
 πῶς θεὶ νὰ δώσουσι βεργί, 'ς τὸν Τούρκο τὸν ὄχθρον τῷ.

- Μῆντα νά κάμουν οἱ φτωχοί, κακὸς ἔνε κι' ὁ ζόρες,
αὐτοὶ καλὰ τὸ λόγιασα' νά πάρουσι τσοὶ χῶραις-
κι' ὄντιμως δὲν ἠμπόρεσαν, δὲν ἔνε καὶ ἔντροπή των
- 970 μόνο πως τὴν ἐπάθασιν ἀπὸ τὴν κεφαλὴ των.
γιατὶ δὲν ἔιχαν ἀφορμὴ μονάχοι των ἐξιοῦσα,
ἔ τὰ χῶματὰ τωνε ποτὲ Τοῦρκωι δὲν ἐπατοῦσα.
δοσίματα δὲν ἔδιδαν, μοῦδ' ἐγγαριὲς ἐκάνα,
τὰ δυὸ τῶ πόδια τῶν Τουρκῶ ἔ ἓνα παποῦτσ' ἐβάνα.
- 975 ἔιχα καὶ τὰ καράβια τῶ 'ποῦ τῶν ἐκουβαλοῦσα,
σὰ μπέηδες καὶ πρίτζιπες εἰς τὰ Σφακιά 'περνοῦσα.
'Ας ἤθελα συλλογιαστοῦ, καλὰ νά τὸ μετρήσου'
οὔλους τσοὶ Τοῦρκους μοναχοί, πῶς θὰ τσοὶ πολεμήσου.
'Ο Μόσκοβος κι' ἄν ἦτονε ἔ τὴ Γαῦδα γιὰ νά φτάξη,
- 980 πάλ' ἢ Τουρκιὰ ἐπρόφταινε νά τσοὶ μισορημάξη.
Μὰ δίχως νά τὴ κάμουν τὴ Κρήτη 'Ραμηροσύνη.
νά τὰ ξεβγάλου τὰ Σφακιά δὲν ἦτο δικηροσύνη.
ἐκλείσασι τ' ἀμμάθια τῶ γιατί βαρεῖα πονοῦσα,
νά βλέπουσι τσοὶ Κρητικοὺς ἔ τὰ χάλια 'ποῦ περνοῦσα.
- 985 κι' ἐμοιάσασι τοῦ μέρμηγκα, 'ποῦ λέ' ἢ παροιμία,
«τὸ πῶς σὰν τ' ὄργιστ' ὁ θεὸς τὸν κάνει σὰν τὴ μύιγιά'
φτερά τοῦ δίδει καὶ πετᾶ καὶ τὴ φωλιά τ' ἀφίνει,
καὶ βρίσκει τογε τὸ πουλι καὶ τον ἐκαταπίνει.»
'Εγ' Ἄναχνώστης τοῦ Παππᾶ τοῦ Σήρη τοῦ Σχορδύλη,
- 990 αὐτὰ 'ποῦ σὰς διγῆθηκα μὲ γράμμα μὲ κοντύλι,
ἀρχινηξά καὶ τὰ γράφα λιγάκι καθε 'μέρα,
κ' εἰς τὴν Παποῦρα κάθου μου 'στὸν Γκίβερτ' ἀπὸ πέρα'
εἰς τὴ Παποῦρα κάθουμου, γιατί εἴμου γγαλονόμος
καὶ μὲ τὸν πάρμπα Πατζελιὸ ἀποῦ 'τον τυροκόμος'
- 95 κι' ἐγὼ ἐκράθιουν τὸ χαρτί κ' ἐκράθιου καὶ τὴ 'μπένα.
κ' ἐκεῖνος μοῦ 'διγάτονε καὶ τᾶγγρ' ἓνα ἓνα.
ἐκεῖνος μοῦ 'διγάτονε τὸ Δάσκαλον τὸ Γιάννη.
τ' ἀμμάθια του δακρῶζουσι, σὰ τὸν ἀναθηθῆξη.
ἢ γιόμιλιὰ του κόβγετο, συλλογιασμοὶ τὸν πιάνου,
- 1000 καὶ μαῦρους ἀναπτεναμοὺς τὰ σωθηκά του βγῆνου!
Πόσα καὶ πόσα βάσανα, πόσαις καὶ πόσαις λύπαις,
τοῦρχοντα ἔ τὸ συλλογιασμὸ, πόσοι καῦμοι καὶ πρίκες!

- Ἄναστορατο μονομιᾶς τοῦ Καστελιού τοῦ ἀνθρώπου,
τοῖς χωριανούς του κ' ἐδικούς, τοῖς φίλους καὶ συντρόφους.
- 1005 ν' ἀναστοράται τὰ Σφακιὰ, τοῖς ἀντρες καὶ τὰ καλά τω,
τὰ πάθη καὶ τὰ χάλια τω, καὶ τ' ἀποδόματὰ τω.
τραγουδηχτὰ μου τὰ ἴλεγε, γιὰτ' ἔνε ριμαδῶρος,
γιὰτ' ἔχει κί, ἀποῦ τὸ θεὸ τὸ πλεὸ μεγάλο δῶρος.
ὅσα δὲν εἶδ' ἐκάτεχε, κί' ὅσα 'δε δὲν τὰ ζέχνα,
- 1010 γιὰτ' ἔχει καὶ θυμήτικὸ πλεϊότερ' ἀπὸ κιανένα.
Καὶ ποὶὸς ἔμπορεῖ νὰ διγῆθῃ ἐκεῖνα ποῦ θυμάται,
κ' εἰς τὸ τραγουδι νὰ τὰ πῆ, ἐκεῖνα ποῦ διγᾶται;
πολλὰ τ' ἀμμάθια τ' εἶδασι, κί' ἀκούσασι τ' αὐθιὰ του,
βάσανα, πάθη, καὶ καῦμοι ἀσπρίσαν τὰ μ' ἀλλιά του.
- 1015 Σ' τὰ χίλια ἑφτακόσια ἔγδοηταῖζε ἔτος,
ποῦ τοῦ Δασκάλου τὸ γκαιρὸ, δεκάζε χροῶνοι ἑρέτος.
ποῦ ἔαστου ἔς τὸ σακουλι μου μπένα, χαρτί, μελάνι,
καὶ τὸ τραγουδι τὸ γράψα, τοῦ Δασκάλου τοῦ Γιάννη.
Μ' ἂν εἶν' τὰ γράμματα σφαλτὰ, τὰ λόγια δίχως χάρη
- 1020 ἂν εἶν' τυροκόμου μάθησι καὶ μπένα μιτατάρη)
ἂν εἶν' τὰ γράμματα σφαλτὰ, τὰ λόγια μπερδεμένα,
συμπάθει' ὅσοι τ' ἀκούετε δὲν εἶνε κί' ἀπὸ ἴμένα.
Ἐὰν αἰγιδάρης ὁ φτωχὸς πὸ κάτ' ἀποῦ τὸν πρίνο,
τὸ γράψα ὡς ἐκάτεχα, τῷ γνωστικῷ τ' ἀφίνω.
- 1025 νὰ τραγουδοῦσι θλιθερὰ οὔλοι μικροὶ μεγάλοι,
νὰ τότε κλαῖν τὸ Δάσκαλο, καὶ τῷ Σφακιῷ τὸ χάλι.
καὶ νὰ μὴ λείη καὶ κιανεὶς γιὰ τὰ γραφόμενά μου,
γιὰτ' ἄλλοι, τὰ διγῆθηκαν πολὺ προτήτερα μου.
κί' αὐτὸς ὁ μπάρμπα Μπατζελιὸς ἐδᾶ, ἔς τὰ γεραθιὰ του,
- 1030 τὰ εἶδε μὲ τὰ ἴμμάθια του, τ' ἀκουσε μὲ τὰ αὐθιὰ του,
κ' εἶχε κ' ἐπιθυμιά πολλή πάντα νὰ τὰ διγᾶτο,
ἂν τὸ ψαλτῆρ' ὁ δάσκαλος ἀπόζω τὰ θυμάτο!
-

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΑΛΗΔΑΚΗ

- 'Σά θέλετε νά μάθετε ἀκούσετε 'λιγάκι,
 πῶς τὸν ἐσυγυρίσασι τὸ δόλιον 'Αληδάκη,
 ἴντα λογιῶς οἱ γαργεροὶ 'ς τὸν Πύργο τὸν ἐκλείσα,
 τὴν ἀφορμὴν, πῶς ἦτονε, ποῦ τὸν ἐκαταλύσα.
- 5 Χρόνοι πορπάτου ἐκατὸ, κ' ἀκόμη παρεπέρα
 'ποῦ οἱ Τούρκοι τὴν ἐβάλασι τὴν Κρήτην εἰς τὴ χέρα!
 κ' ἐπολεμοῦσ' ἀδιάκοπα εἴκοσι πέντε χρόνους,
 κ' ἐκίμασι τσοὶ Βενετοῦς κ' ἐπῆγα 'ς τσοὶ δχιμόνους.
- 10 Ἀποῦ τὴν Κρήτην 'διώξασι οὔλους τσοὶ Βενετσιάνους,
 'κ' οἱ Κρητικοὶ καλλιᾶχασιν αὐτοὺς τσοὶ Μουσουλμάνους.
 μ' ἀπὸ κακὸ εἰς χειρότερο ἐπέσασι οἱ μαῦροι,
 καὶ δὲν κατέχουσι νὰ 'ποῦν Τούρκ' εἶν' καλλιᾶ, γ' οἱ Φράγγοι
 καὶ Φράγγους καὶ Σαρακηνοὺς, κρουσάρους κ' 'Αλλαμάνους,
 οὔλους τσοὶ δοκιμάσσασι καὶ Τούρκους κ' 'Ατζιγκάνους,
- 15 οὔλους τσοὶ δοκιμάσσασι κ' ὄντε, τσοὶ θυμηθοῦσι,
 'ποῖός ἦτον ὁ καλλήτερος δὲν ἔχουσι νὰ 'ποῦσι.
 Κρήτην 'τὸ φιόρε τῶν νησιῶν κωρῶνα τοῦ Λεβάντε,
 π' ἀνάμεσα 'ς τὸ πέλαγος στέκεις ὡσὰ διαμάντε,
 'ποῦ 'ς τῶν 'Ελλήνων τὸν καιρὸ πολὺ 'το τόνομά σου,
- 20 κ' ἔδα σωρὸς καὶ χαλασὲς εἶνιε τὰ λείψανά σου.
 Δὲν ἦτο κρίμ' οἱ βάρβαροι ἀπάνω σου νάράξου,
 κιάπόκλιας Τούρκοι νάρθουσι γιὰ νὰ σάπορρημάξου;
 Κρήτην 'ποῦ γέννησες θεοὺς κ' οὔλοι σὲ μακαρίζου,
 δὲν ἔνε κρίμ' τὰ θεργιὰ τάγγριγια νὰ σὲ σκίξου;
 τὰ νύχια τω' 'ς σπλάγγα σου μέσα νὰ τὰ βουτοῦσι,
 'σάν ὄχεντρες τὸ γαιμά σου, 'σὰ φίδια νὰ ρουφουσί;
- 25 Κρήτην π' ἀνάθρεψες θεοὺς μὲ τὴ δικὴ σου βρῶσι,
 δὲν ἔνε κρίμα τὰ θεργιὰ τάγγριγια νὰ σὲ τρῶσι;
 ἴντάκαμες τσὴ μοίρας σου 'ς αὐτὸ τὸ ροιζικό σου,
 κ' οὔλοι σὲ πραιτήσασι 'ς τὰ χέρριχ τῶν ὄχθρῶ σου;

- 30 Κατάρρα πατρογονική άπάνω σου τήν έχεις,
κι' άπού τόν ένα βάρβαρο 'ς τάλλου τά 'νύχια πέφτεις.
Χρόνοι προπάκιουν έκαστό πόφυγι' ό Βενετσιάνος,
κι' άπ' άξιός κληρονόμος του έπόμειν' ό Σουλτάνος.
- 35 'Σ τά χίλια έξακόσια και εις τά έβδομηντα
πού ένας ήτο Σφακιχνός και Τουρκοί έννενηντα.
οί Σφακιανοί 'ποράσιςα πόλεμο' νά σηκώσου,
τήν άζουδη πατρίδα τω νά τήν έλευτερώσου.
γινδές τών έκνε καρδιά 'ς τά σωθηκά 'πονούσα,
νά βλέπουσι τσοι χάσιτικούς 'ς τά πάθη πού τραβούσα.
- 40 νά σηκωθού κ' εις τό Μωργιά κι' άπάνω 'ς τή Βλαχιάς.
Μ' άς ήθελε μπερδουκλωθή 'ς τή στρατά νάποθάνη,
'πού τό μαντάτο ήφερεν του Δάσκαλου του Γιάννη,
άπού ήτο πλούσιος κι' άρχοντας ψιλογραμματιτμένος,
κ' ήτονε κ' εις τήν ξενιθειά περισσια 'ξακουσμένος.
κ' ήτο και πρώτος τώ Σφακιώ μ' ούλη τή δικησούνη,
'ς ούλη τήν Κρήτην έλεγεν, νά κάμη 'Ρωμηοσούνη.
'πού 'ς τά Σφακιά τ' άπόσωσεν αυτόνο τό χαμπέρι,
πώς οι Μοσκόβ' έπλάκωσαν εις του Μωργιά τά μέρη,
κ' επήρασιν ή κεφαλαίς τώ Σφακιανών άέρα,
άπό καιρό τό 'γδέχουντα νύχτα και τήν ήμέρα,
σπουδαχτηκά 'ρδινιάζονται, ως ήρθεν άπό 'πάνω,
άπό τήν Κρήτ' έγλήγορα, νά διώξουν τό Σουλτάνο.
- 50 Μά κι' ό Σουλτάνος τάκουσε, πολλά του βαροφάνει,
'ς τήν Κρήτη μέ τό μπουγιουρτι τό μουκαρέμι φθάνει.
'Ένα φερμάνι έπεψεν οι Τουρκοί νά κινήσου,
νά τά πατήσουν τά Σφακιά κι' ούλα νά τάφανίσου.
πασάδες και γιαννίτσαροι ούλοι μικροί μεγάλοι,
νά 'βγούν νά κάψου τά Σφακιά 'πού 'σήλωσαν κεφάλι'
νά 'βγοϋ νά κάψουν τά Σφακιά και νά τά σιωρημάξου,
τσ' άνθρώπους τά σκωτώσουτι γή σκλάβους νά τσοι πιάσου.
Ούλ' ή Τουρκιά ξεκίνησε κι' άπό τά τρία κάστρα,
χιλιάδες αναρίφνητες, σαν του Γενάρη τάστρα,
τόν όρισμόν του Βασιληά νά τόν έξετελειώσου,
νά τά πατήσου τά Σφακιά φωθιά νά τών έδώσου,
- 65

- ὄρεξι ποῦ τὴν εἶχαι κ' ἐκάμασιν το κ' ἔλας,
 ἀπὸ καιρὸ τσ' ἐμάχοντο τῶ Σφακιανῶ τσῆ χώρας'
 κ' ἐδὰ ποῦ βρῆκαν ἀφορμὴ θὰ τήνε συγυρίσου,
 70 κάψαλο καὶ λουσόθυρο ἔχουν νὰ τὴν ἀφίσου.
- Μαζώχτηκαν κ' οἱ Σφακιανοὶ 'ς τὴ Κράπης τὸ πηγάδι,
 καὶ πολεμοῦν ἀδιάκοπα 'ποῦ τὸ ταχὺ ὡς τὸ βράδου
 πάντε μπροστά τσοὶ πέρνουσι, συχνὲ πυκνὲ τσοὶ σποῦσι,
 γιουρριάρουντζοὶ 'πὸ τοῦ Καστρέ, χιλιάδες καταλυοῦσι'
 75 ντόπιους πολλοὺς καὶ ξενικούς μπέηδες καὶ ἀψάδες,
 τ' ἀθήρι τσῆ γιαννιτσιαρίας τσοὶ καθαυτὸ μπουρμαῆδες.
 Λαγγά, φαράγγι, καὶ σελιά, κορφαὶς καὶ ριζουβούνιχ,
 οὔλα γεμίσασι τουρκιὰ πυκνὲ σὰ μελιγκούνιχ.
 Βαστοῦν τὰ πόστ' οἱ Σφακιανοὶ Τοῦρκοὶ μὴ τῶν τάρπαξου,
 80 Μ' ἀπούνε 'λίγ' οἱ γι' ἄζουδει, (ποῦ νὰ πρωτοπροφτάξου;
 'ς τὴν εἰκοσιέξε τὰπριλλιοῦ μιὰν Παρασκὴν ἡμέρα,
 οἱ Τοῦρκοὶ μπῆκα 'ς τὰ Σφακιὰ μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὴ χέρα.
 τὸση Τουρκιὰ ποῦ πλάκωσεν 'ς τὸ Σφακιανὸ Καστέλι,
 θαμμάτον πῶς ἐπόμεινε γέροντας γῆ κοπέλι.
- 85 ἀπ' ἐμαυρίζαν ἢ κορφαὶς, τάρμαξ καὶ οἱ παποῦραις,
 'ς τσοὶ λάκκους ἐστοιβιάζουνο 'σάν τὰ στραχτὰ 'ς τὴ
 κούρταις.
- δὲν ἦτονε μόνον τουρκιὰ, μὰ καὶ ῥωμηοὶ χιλιάδες,
 ποῦ μὲ τὸ ζόρε τσ' ἔπερνα, τσοὶ δόλιους, οἱ μπουρμαῆδες.
 γιὰ βορθανάρους τσοὶ τραβοῦ καὶ μὲ τὰ κτήματὰ τω,
 σὰ σκλάβους τῶνε τσ' ἔχουσι γιὰ πᾶσα μιὰ δουλεία τω.
 90 Ὁ πόλεμος ἀδιάκοπα βαστᾷ τὸ καλοκαίρι
 κ' οἱ Τοῦρκοὶ καίσι τὰ χωργιὰ γιαλιαὶς καὶ 'πάνω μέρη.
 κ' οἱ Σφακιανοὶ δὲ βαγεστοῦ νὰ κάνουσι γιουρούσια,
 μὰ μιὰ φορὰ 'πὸ τὴν πολλαὶς τσῆ ζώνουν εἰς τὰ Κρούσια.
 βάνου τσ' Ἀράδενας φωτιὰ καίσι τὸν Ἄϊ Γιάννη,
 95 καὶ πέρνουσι καὶ ζωντανὸν τὸ Δάσκαλο τὸν Γιάννη.
 ἐπῆρα καὶ σκλαβώσασι οὔλους, ὅσους προφτάξα,
 καὶ τσ' ἄντρες ἐσκοτόσασι καὶ τὰ παιδιὰ ἐσφάξα.
 τσοὶ γέρους ἐτσουρούσασι, τσῆ γραιίδες τσῆ καυμέναις.
 κ' οἱ Σφακιανοὶ τὸ δίχη τῶν ἀντρίστια τὸ κάμα,
 καὶ 'πῆρασι τσ' ἀπάντρεφταις κ' αὐταῖς τσῆ παντρεμέναις.

- 100 κ' οἱ Σφακιανοὶ τὸ δίκηρον τῶν ἀντρίστικα τὸ 'κάμα,
 μὰ νὰ βριστάξου τὴν Τουρκιὰ δὲν ἦτο μικρὸ πρᾶμμα.
 Πολὺν καιρὸ λέσια Τουρκῶν ἐτρώγασι οἱ σκᾶρες,
 μὰ κί' οὐλοὺς δὲν τσοὶ κόβγασι, ἀν ἦτα κί' ἀγκινάρασι
 καὶ δὲν τὸ συλλογιάζουντα ὄντες ἐσηκωθῆκα,
- 105 κακὸν ὁποῦ τὸ κᾶμσι κί' αὐτοῖνοι 'φανιστήκαν'
 μὴ πάρτε 'σκοτωθῆκασι γῆ σκᾶβοι ἐπικστήκα,
 κί' γιᾶλλοι 'ς τὰ καράβια τω' ἐπρόφταζαν κί' μπῆκαν'
 καὶ μὲ μεγάλη λύπησι καὶ μὲ μεγάλη πρίκα
 ἐπήγασι 'ς τὴν ξενηθειὰ καὶ τὰ Σφακιά τάφῆκα'
- 110 κί' γιᾶλλοι 'πορασίσασι καὶ μείναν 'ς τὸ 'Αρουδάρασι,
 'ς τὴ Σθουριχτὴν ἠβγήκασι οὐλοὶ γυναῖκες κί' ἄντρες'
 αὐτὸς ὁ Βολουδόπολος μαζὺ μὲ τὸν Μπουρδούνη,
 κί' αὐτόνος ὁ Μανούσακας τῆ Νίμπρος τὸ κεντοῦνι'
 ἐκεῖ 'ς τὴ μέση 'ς τὴ κορραῖς ἐβάσθηκαν νὰ ζιοῦσι,
- 115 κ' ἐκεῖνοι 'ποῦ γλυτώσασι 'ς αὐτοῦνοὺς τὸ χρωστοῦσι'
 κί' ἀπὸ 'κεῖ μέσα πόριζαν τὰ δράκεια 'ποῦ πεινοῦσα,
 καὶ ζωντανοὺς τὸ 'γαρηνοὺς ἐπὶ καὶ 'κεῖ τὸ 'ἀρπούσα.
 Κί' ἀπῆς ἐμίσειψ' ἡ Τουρκιὰ κί' αὐτοῖνοι 'κατεβῆκαν,
 τὰ σπῆθια τῶνε κάψαλο καὶ τρόγαλο τὰ 'βρῆκα.'
- 120 μ' αὐτὸ 'ναι τὸ μικρότερο κακὸν ἀποῦ τὸ 'εὐρήκη,
 πέτρες καὶ πρίναυς ἡ Τουρκιὰ ἀλήθεια τῶν τάφῆκα'
 χτιστάδες δὲ 'χρειάζονται μονάχοιν τω τὰ χτιζου,
 χῶμα δὲν τὸ νὰ λείπεται γιὰ νὰ τὰ χωματίζου'
 κῆνια νὰ ῥᾶσιν οἱ φτωχοί, τὰ ζᾶ των ἀποκάμα,
- 125 καὶ ποῦ θε' νὰ χτυπίσουσι γιὰ νὰ γυρεύουν πρᾶμμα ;
 δὲν ἔχουσι νὰ βόσκουσι, νὰ σπέρνου, νὰ θερίζου,
 πολλὰ κακὰ τὸ 'εὐρήκασι, πολλὰ τσοὶ τριγυρίζου'
 κεράβγια πλειὸ δὲν ἔχουσι νὰ τῶνε κουβαλοῦσι,
 κί' ἀδὲ στριφογυρίζονται, κακὰ θε' νὰ περνοῦσι,
- 130 Μ' αὐτοὶ δὲν ἦσα κουζουλοὶ νὰ 'πάσι νὰ ζκρώσου,
 'ς τὰ ῥημασμένα τὰ Σφακιά τῆ πείνας νὰ κκρώσου'
 ἀποκρεμοῦντα χαμηλά τὸ 'γάδες ἐτρογούσα,
 βούγια καὶ 'γιδοπρόβατα ἀπάνω 'κουβαλοῦσα,
 βούγια καὶ 'γιδοπρόβατα ἐκάναν ἴσα 'πάνω,
- 135 καὶ γικνισάφρους δὲ ψήφου, πικσᾶν οὐδὲ Σουλτάνο'

- μὰ καὶ Ρωμηοῦ νὰ τύχαινε δὲν τοῦ τἀναγουρίζου,
 καὶ μήπως ἔχου κ' οἱ Ρωμηοὶ πρᾶμμα 'ποῦ νὰ τὸρίζου ;
 κ' ἄπ' ὅλους ἐκεντρῶνασιν αὐτὸ τὸν Ἀλθῆακη,
 ποῦ ἦτο 'ς τὸν Ἀποκώρωνα ἀλούνιστο χαράκι·
 140 ποῦχε κοπάδι' ἀλάλητα καὶ κάμπους καὶ λιβάδια,
 καὶ μιτατοκαθίσματα μὲ βρύσες καὶ πηγάδιχ·
 δάσα, βουνὰ καὶ χειμαδιά, στέρνες καὶ ποτιστήριχ,
 κουράδιχ τᾶγριγιόβουδα, κοπάδια τὰ μπεγίριχ·
 ἄλφουτα καὶ λετριβιδιὰ, χαλέπες καὶ χωράφια,
 145 κ' εἰς τὸ Χανιῶ τὸ Τοπαλι μετόχια καὶ κονάκια,
 περβόλια, μελισσόκηπους, ἀμπέλια, πατητήριχα,
 ἀλώνια καὶ ζευγόσπιτα, καὶ χόρτα καὶ παίριχα·
 μιτάτα εἰκοστέσσερα ἔστεινε 'στὴν ἀράδα,
 συκρατιχτὰ 'ποῦ τὴ Γωνιὰ νὰ φτάξου' 'ς τὴ Λιβᾶδα.
 150 Οὐλὴ τὴν Ρίζαν ὠρίζε, χωράφια καὶ χαλέπαις,
 ἀπὸ τοῦ Σφάραγκο γιαιμῆς, νὰ φτάξῃ 'ς τὴν Καρέδαις·
 κιοῦλα, μωδᾶρες καὶ κορφαίς, ἦταν εἰς τὴν ἐξίχ του,
 ἀπὸ τῆς Γούρναις στὴ Γωνιὰ, ἐπίνασι τὰ ζᾶ του·
 κ' οὐδὲ καὶ δὲν ἐντρέπατο νὰ κέρη τῶ' βοσκῶν του,
 155 νὰ μπιζιγάρου Σφακινοῦς νὰ κάμῃ τὸ σκοπὸν του,
 γιὰ νὰ σοὶ μπιζιγάρουσι καὶ μέσα 'ς τὰ χωρῆχ των,
 νὰ μὴν τσ' ἀφίνου ἦσυχους 'ς τὰ χάλιχ τὰ δικὰ των.
 Μᾶχε καὶ μιτατάριδες, καὶ δούλους καὶ ζευγᾶδες,
 δασκάλους καὶ συμπασίδες, 'πὸ ντόπιους κ' ἀραπάδες,
 160 κ' ἐμπλέκουνταν τσοὶ Σφακιανοῦς 'σάν ἤθελαν τσοὶ σμιζοῦ,
 'ς τὸν πόλεμον ἐπιάνουντα, 'σάν ἤθελ' ἀπαντίξου,
 γιὰτὶ 'ποῦ τὸν ἀγάντωνε ἦσιν δασκαλεμένοι,
 νὰ μὴν ἀφίνου Σφακιανὸ 'ς τὸν τόπον του νὰ 'μπαίνῃ·
 κ' αὐτοῦνοῦς, καὶ τὰ ζᾶτωνε νὰ τ' ἀποσκυλλακοῦσι,
 165 'ς τὸν ἐδικό του τὸ ναγιε πόδα νὰ μὴν πατοῦσι·
 καὶ μὴν ἡμέρα τὰ σφρχτὰ τοῦ παππᾶ-Σήφη φεύγου,
 καὶ μέτα 'ς τὴ μαδᾶρα του ἐπήγασιν καὶ 'μπαίνου·
 κ' ἀρπούσιντα συγκούραδα κριανένα δὲν ἀφῆκα,
 πεσκέσι τοῦ Μπραῖμ-ἀγᾶ 'ς τὸ Μπρόσνερο τὰ πῆγαν·
 170 μὰ ἐσηκῶθη κ' ὁ παππᾶς 'ς τὴ Ροδαρέν ἠβγαίνει,
 καὶ τὸ μιτάτο τοῦ ἀγᾶ, 'ς τὸν Καλλικράτη πχαίνει,

- ούλα, τουπειά, ξεπορταρές, λαβέντζια κι' άρμεγάργια,
 καυκιά, μυζήθρες και τυριά κι' όσα 'βρασι κουράδια·
 175 επήρην στείρα κι' έγγκλα, στείράρους 'γκαλονόμους,
 και μαντραισηδες, κι' άρχαγούς, θυλάκια τυροκόμους·
 χαλού και τά μιτάτα του και πέτρα δέν άφηκα,
 του παππα Σίφη τά σφαχτά πολλά ζυνά του 'βγηκα.
 Μά κάθε 'μέρα, 'πό παντού του παίναν τά μαντάτα,
 180 πώς θά τον κάμ' οι Σφακιανοί νά μήν έχη μιτάτα·
 κι' άκόμη κ' οι ζευγάδες του του τόλεγαν καθάργια.
 πώς θά τον κάμ' οι Σφακιανοί νά μήν έχη ζευγάργια·
 ζημιό 'ποφάσισε κι' αυτός γιά νά τσοι 'ξολοθρέψη,
 τά έχη του μιχ και κληή γιά νά τά 'ξεμπερδέψη·
 185 και του 'ποσκέφτει κι' ό πασάς πώς θά νά του βοηθήση,
 νά 'βγη ναύρη τσοι Σφακιανούς ούλους νά τ' άρχνίση.
 Τρεις χρόνοι μόνο 'πέρασα, 'ς τσοι τέσσερης άπάνω,
 που τά Σφακιά τά ρήμαξε, τάσκει του Σουλτάνο,
 που κι' 'Αληδάκης βάρθηκε τάσκει 'νάρματωση,
 190 κι' όσοι 'πομείνα Σφακιανοί νά τ' άποτελειώση·
 'Σ τό Μπρόσνερο εις τό χωργιό κένει τ' έτοιμασίες.
 κι' άσκέργια γράφει δικλληχτά, πεζούς και άτηληδες·
 ψωμιά μπαρούθια κι' άρματια τον Πύργο του γεμίζει,
 κι' ούλημερνίς τσοι Σφακιανούς, στέκει και ροθερίζει·
 195 πώς 'ς τά Σφακιά 'σαν τσοι χοχλιούς θά 'βγηνά τσοιμαζώνη,
 'ς τή Σβουριχτή κι' άν άνεβού κινείς δέν του γλυτώνει.
 Ζημιό 'ποφάσισαν κι' αυτοί νά τότε ροθερίσου,
 νά κτεθούν 'ς τό Μπρόσνερο νά τότε ξεφυτίσου·
 γιά δέν τονε βκατούσι πλειό, 'σαν σκύλλους τσοι μπαχίζει,
 200 νά τσοι μαζώωσι 'πό παντού και νά τσοι τριγουνίζει·
 νά μή 'μπορού' καλόβολα νά 'βγού' 'που τά χωργιά των,
 και νά προβάλουν 'ς τή κορφή, δέν είχα τήν έξίαν τω,
 ξέγνωτους νά μήν τ' άφίνη πλειό και νύχτα μουδε 'μέρα,
 βλέπου κι' άπό τά χέργια του δέν έχρυνε γλυτέρα·
 205 και μαντατοφορίζονται ούλοι ν' άρματωθούσι,
 και νά μονομεργιάσουσι νά 'δούν πώς θά τό 'βρούσι.
 Νά ξανακαμουν πόλεμο είνιε 'ποφασισμένοι,
 'ς τά Σκύφου πρεμαζώνουντι στραθιώτες άντρειωμένοι,

- καὶ μπογαράδες καὶ λιγνοὶ, μὲ τῆ μακριῆς χεροῦκλες,
 210 καὶ μὲ τὰ στήθια τάνοιχτά, καὶ μὲ τῆ ποδαρούκλες,
 μετὰ μακρὲ τῶνε σκουλιὰ, μὲ τῆ 'πισσοκαυκᾶλες.
 τὰμπέθειατῶ τὰ μαλλιάρὰ, καὶ τσ' ἀνοιχταῖς κουτᾶλες·
 καὶ μὲ τῶφέκα γαργερῆ βαστοῦσιν εἰς τὴ χέρη,
 'ς τὴ μέση ἕνα μπίστολο, καὶ μὲ τῆ σκουρομαχέρα·
 215 'ς τὴ ράχη ἕνα σάκκουλο μὲ τὰ χοντρά βαστάγια,
 καὶ καμωμένο 'Ξαργουτοῦ νὰ βάνη δυὸ κριάργια·
 ἄλλοῖνε καλοκαιρινοὶ, κ' ἄλλ' εἶνε γαμπαδάτοι,
 κιᾶλλοι μὲ τῆ ρασόκαρτσες, κιᾶλλοι 'ποκαμισάτοι·
 κ' ἡ φορεσιὰ καὶ τ' ἄρματα λιγάκι καπνισμένα,
 220 καὶ μὲ λουργιὰ ἐπᾶ καὶ 'κεῖ ραμμένα καὶ δεμμένα.
 'Εσηκωθῆκα καὶ πολλαῖς γυναῖκες κ' ἄκλουθοῦσι,
 κιανὲ καὶ γίνη πόλεμος καὶ αὐταῖνες νὰ βοηθοῦσι·
 κ' ὡς ἦσα 'ποκαμισαρές κ' μὲ τῆ κουτελίτες,
 τῆ σουφρες κ' μὲ τῆ ποδιές καὶ μὲ τῆ πηγουνίτες·
 225 ἀφῆκαν σπῖθια κ' παιδιὰ, τῆ ρόκες καὶ τ' ἀρδάχθια,
 δίχως νὰ κλάψουν κιουλιζες, δίχως νὰ χύσου δάκρυα·
 τσ' ἀνθρώπους τῶνε μοναχοῦς δὲ θέλουσι νὰφίσου,
 μὴ πᾶσιν εἰς τὸν πόλεμο κ' δὲ ξαναγυρίσου.
 'Σ τ' 'Αρχοντικῶ 'ς τὸ 'σώχωρο, εἰς τὸ δροσιὸ τοῦ πρίνου,
 230 καλοὶ κακοὶ μονομεργιοῦ, νὰ δοῦν ἔντα θὰ γίνου·
 γυναῖκες, γέροντες καὶ νιοὶ, οὔλοι μικροὶ μεγάλοι,
 ἐκεῖ μονομεργιζόσουσι, νὰ κάμουν ἕνα χάλι·
 κ' ἀπῆς ἐμαζωχτήκασι, ὀλόγυρα καθίζου,
 κ' γιᾶλλοι στέκουσιν ὄρθοι, 'ς τσοὶ τοίχους ἀκουμπίζου·
 235 καὶ λέει ὁ ἕνας τὸ μακρὸ κ' ὁ ἄλλος τὸ κοντὸ του,
 κ' ὁ κάθε γείς τὴν γνώμην του ὡς φτάνει τὸ μυαλό του·
 λέει τῶν κ' ὁ Μανούσακας, μὲ τὴν χόντρη φωνάρα,
 καὶ μὲ τὴν 'ποκαμισαν του, καὶ τὴ πλατὲ 'ζωνάρα,
 ἀποῦ ἦτοε κ' ἡ γιζφορμῆ, γιὰ νὰ περμαζωχτοῦσι,
 240 κ' ἐδᾶ 'σάν τοῦ πνευματικοῦ τὰ λόγια του γροικουσι·
 κ' ὅσα τῶν εἶπε, ὡς ἐδᾶ, οὐλάνε παροιμίαις,
 καὶ 'βγαίνουσι κ' ἀληθινὰ 'σάν νᾶνε προφητεῖαις.
 —Μωρὲ παιδιὰ, γροικήσετε καὶ μένα τὴ βουλή μου,
 ἀποῦ σὲ τέθοια βάσανα, ἄσπρισ' ἡ κεφαλή μου·

- 245 δέν κρίνω νάνημένωμε και ἔτσι νά καρτεροῦμε,
τὸν Ἀληθάκη γλήγορα ἐπὰ θὰ τὸν δεχτοῦμε
μετρήσετέ το γνωστικά, τὸ πῶς δὲ μᾶς συφφείρε,
εἰς τὰ Σφακιά νά ξαναβγῆ τὸ Τούρκικον ἀσκέρι·
θὰ κάψουν τὴ καλύβα μας, ἴσ᾿ τὴν ἐξανακάμα,
- 250 κί' οὐλ' ἠ φτωχειά μας θὰ χαθῆ, κιᾶν ἔχωμε κί πρᾶμμα·
κί' ὅσοι γλυτώσουν ὑπερα θὰ μείνου δίχως βράκκα,
καί σπίθια καί νοικοκυργιά θάργισου 'πού τὴν ἄκρα
γιατ' Ἀληθάκης τὸ σκυλλί ἔνε 'ποφασισμένως,
γῆ μείς νά ξεκληρίσωμε, γῆ κείνος ξεβγαρμένος.
- 255 Μόν' ἄς ἀποφασίσουμε κάτω νά κατεβοῦμε,
ἔς τὸ Μπρόσνερο, ἔς τὸν Πύργο του νά πᾶμε νά τὸν βροῦμε·
νά μὴν τάφισωμε κειρὸ τ' ἀσκέρι νάρματώση,
καί κάμει οὐλαῖς τῆ δουλικῆς νάρθη νά μᾶς πλκώση·
καί ἴσ᾿ τὸν ἐξεκάμωμε, γλυτώνουν τὰ παιδιά μας,
- 260 γλυτώνουσι τὰ ἔχη μας καί τὰ νοικοκυργιά μας·
κί' ὁ βασιλειάς θε νά τὸ ἰδῆ τὸ δίχτο τὸ δικό μας,
καλά πού τοῦ τὸ κάμαμε, θὰ πῆ, κί' ἄς εἶν' ὄχθρός μας·
κ' οἱ Τούρκοι δέν ἀποκοτοῦ κί κένας δὲ σιμώνει,
γιατί, κιᾶν ἐλιγάναμε, μᾶς ἐφοβοῦντ' ἀκόμη.—
- 265 Καί τότες ἀποκρίθηκεν αὐτός ὁ παππᾶ-Σίφης,
'πού τᾶλεγε τὰ λόγια του ἴσ᾿ νάτνε προφήτης,
κί' ἦτνε καί τοῦ Καστελλιού στόμα, σὲ τέθλια βέλλη,
τοῦ Καλλικράτη ἠ πρεπειά, ξεχωριστὸ κεφάλι·
—αὐτ' εἶπε Θεοῦ φῶτισι, Μανούσακα, ἠ βουλή σου,
- 270 κί' ἄφης πῶς εἰς τὰ βάσανα ἄσπρισ' ἠ κεφαλή σου·
ἔμένα μου τόνεῖρεβε γεῖς μὲ τὸ καμηλαῦκι,
νά πᾶμε νά χαλάσωμε τὸν πύργο τ' Ἀληθάκη·
κί' ἀπόψ' εἶδχ ἔς τὸν ὕπνο μου τὸν Ἅγιον Νικήτα,
καί μούλεγε ἔς τὸ Μπρόσνερο νά πᾶμε μὲ τὴν νύχτα·
- 275 κ' ὕστερα πῶς ἐπήγαμε κείχα χρααῖς μὲ γέλοιχ,
πῶς εἶδα καί 'χαλάσασι' τοῦ Πύργου τὰ θεμέλια·
μόν' ἄς ἀποφασίσουμε κάτω νά κατεβοῦμε,
τὸν Ἀληθάκη ἔς τὰ Σφακιά μὴ τὸν ἐκαρτεροῦμε·
θε νάγωμε καί φύλακες ἀγίους καί Παναγία,
- 280 γιατί θὰ πολεμήσωμε «για πίστι καί πατριδα»·

- κι' ὁ ὕψιστος ὅπου θωρεῖ τὴ στενοχώρησί μας,
 βοηθός θενά μᾶς ἐγενῆ 'ς τὴ' στράτα τὴ δική μας·
 ἐμεῖς κακὴ τὴν ἔχωμε παιδιὰ μου ἔτσι κ' ἔτσι,
 'ς τὸ Μπρόσνερ' ἄς κατέβωμε, κ' ὕστερ' ἄς ἔρθ' ὀ, τ' ἔρθη.
- 285 Τὸν Ἀληθάκη, τὸ σκυλί, ὡς πότε θὰ βραστοῦμε·
 —καλόβολα 'ς τὴ πόρτα μας νὰ βγοῦμε δὲ'μποροῦμε·
 μιὰ φορὰ θὰ ποθάνομε καὶ τὲς ξεκουρασιάνε,
 μάποῦ τὴ 'ζῆσι τὴν κακὴ' ὁ θάνατος καλλιάνε·
 εἰς τσ' οὐρανοὺς οἱ γιᾶγγελοι θὰ μᾶς ἀποδεχτοῦσι,
- 290 καὶ ἡ γιερχόμεναις γεναιῖς θὰ μᾶς ἐσυγχωροῦσαι.
 Ὁ Μπενοδασκαλόπαπας, λέσι, κιᾶλλοι παπᾶδες,
 μέσα ποῦ τὴν Ἀνώπολι, κιᾶπο τσοὶ Κομητᾶδες·
 ὁ παπᾶ Σίφης Σκορδυλῆς, κι' ὁ Χατζηδογιοργάκης,
 Μπουρδούνης, Σιφοδάσκαλος, καὶ ὁ παπᾶ Μωράκης·
- 295 Βλάχοι καὶ Μαυροπάτεροι εἴπασι τὴ βουλήν τω
 νὰ πᾶ νὰ βροῦσι τὸν ἀγᾶ ἦτον ἡ γι' ἀφορμὴ τω·
 κ' ἐμειναν οὔλοι σύφωνοι ἀπόφασιν ἐκάμα,
 'ς τὸ Μπρόσνερο νὰ κατέβω δίχως κιανένα πρᾶμμα.
 Μά εἶπε κ' ἡ Πατσουροζομπιά κ' ἐμεῖς θάρματαθοῦμε,
- 300 κ' ἡ Νικολέτα, κ' ἡ Χρουσῆ θεὶ νὰ σᾶς ἀκλουθοῦμε·
 μαζὺ νὰ πολεμήσωμε, μαζὺ κιᾶν ἐχαθοῦμε,
 κ' ἐμεῖς ἐβαρεθῆκαμε τσοὶ Τούρκους νὰ γροικοῦμε·
 οὔλαις μαζὺ θεὶ νᾶρθομε φωνιάζ' ἡ γι' Ἀρχοντοῦλα,
 με τὴ Δούπασσου-Κατεργιά καὶ παππαδο-Σοφοῦλα.
- 305 Γυναῖκες, σεῖς νὰ κάτσετε μαζὺ με τὰ παιδιὰ σας,
 μὰ σᾶς κάτω 'ς τὸ Μπρόσνερο, δὲν ἔνε ἡ δουλειὰ σας·
 ὀγλήγορα 'ς τὰ σπιθικ σας, τῶν λέν' οἱ πολεμάρχοι,
 μὰ 'μεῖς τοῦ Πύργου τὴν Τουρκιὰ τὴν τρώμε καὶ μονάχοι—
 —Μὰ 'μεῖς δὲν ἀπομένομε, μαζὺ σας θ' ἀκλουθοῦμε,
- 310 ταῖ ῥωμηοσύνης τὸν ὀχθρὸ κ' ἐμεῖς θὰ πολεμοῦμε.—
 —'Ἄς ἔρθου, 'σὰ' δὲ γίνεται, μὰ ἡ πρώτη των δὲν ἔνε,
 εἶπεν, ὁ Βολουδόπωλος, κ' ἡ συντροφιά καλ' ἔνε,—
 Βαθειᾶν αὐγὴ σηκόνουνται, κι' οὔλοι μονομεργιοῦσι,
 καὶ κάνουσι παράκλησι 'ς τὸ δρόμο γιὰ νὰ μπόῦσι·
- 315 Παπᾶδες δεκατέσσερης τὰ ἱερά ντυμένοι,
 διαβάζου τὴν παράκλησι 'ς τὰ δάκρυα βουτυμένοι·

- οί λαϊκοί 'νατολικά κάνουνει τὸ σταυρόν τω,
 τὴν Παναγιά παρακαλοῦ' τὸ μοναχὸ βοηθόν τω·
 ξεσκούληδες παρακαλοῦ' καὶ σιύφτου' τὸ κεφάλι,
 320 καὶ «Παναγία σῶσαι μας λέει μικροὶ μεγάλοι·
 οὔλοι, γυναῖκες καὶ παιδιὰ, μαζὺ παρακαλοῦσι,
 καὶ κάνουνει κί' ἁγιασμὸ καὶ τὸν σταυρὸ φιλοῦσι·
 ἐκμάσαι τὸν ἁγιασμὸ καὶ τὸ σταυρὸ φιλοῦσι,
 οἱ γεροντάδες τσ' εὐλογοῦ' κί' ἀπόκις ξεκινούσι
 325 κί' ὡς τὰ γλυκοχαράμματα τὸ Μπρόνερο' κυκλώνου'
 καὶ δυὼ παιγιωῖτες διαλληχτοὶ 'ς τὸν Πύργον ἀποσώνου'
 ὁ Καραβάνος ἐν' ὁ γεῖς, κί' ἄλλος 'πὸ τσοὶ Μπουζίδες,
 κί' αὐτοὺς τσοὶ δυὼ ἐπέψασι γιὰτ' εἶν καλ' ἄγκυτζίδες·
 καὶ παραγκέρουσι τῶνε ν' 'πάσι νὰ χωστουσι,
 330 κί' ὡς διαφωτίση τὸ ταχύ, ἔτοιμοι νὰ βρεθοῦσι,
 'πού θὰ προβάλλη ὁ Ἄγας ἀποῦ τὸ παραθύρι,
 μόνο νὰ μὴν τοῦ κάμουσι λύπησι καὶ χατῆρι·
 τόμου κί' ἀνοίξη γιὰ νὰ ἰδῆ, τσ' ἐργάτες νὰ φωνιάζη,
 τσοὶ δουλευτάδες, τσοὶ βοσκούς γιὰ νὰ τσοὶ διατάξη,
 335 νὰ τοῦ μονοφτυλίσουσι ἀμείως ὡς προεβλῆ.
 πρίχου προφτάξη νὰ τσ' ἰδῆ, γῆ τοῦ τὸ 'πούσι ἄλλοι·
 τὰμμάθιχ τῶν ν' ἀνοίξουσι γιὰ νὰ τόνε σκοτώσου,
 νὰ 'πάσιν ὕστερα κί' αὐτοὶ τὸν Πύργον νὰ τσακώσου.
 Μὰ τάρκουπουζιχ τᾶπιστα τοῦ κάμασι χατῆρι,
 340 γιὰτ' ὡς ἐφάνη τὸ ταχύ ἀπὸ τὸ παραθύρι,
 τοῦ μονοπαίξασι κ' οἱ δυὼ, μὰ 'κεῖνα δὲν ἐπῆρα·
 βάσαν' ἄλλῆς λοῆς 'ς αὐτὸν ἐφύλαγεν ἡ μοῖρα·
 ἄκουσε τσῆ πυροβολές, καὶ τρέχει 'ς τὸν ὀνιάτου,
 'ντύνεται κί' ὀρδινιάζεται, καὶ βάνει τ' ἄρματά του·
 345 κ' εἶχε καὶ μιὰ διακοσχερὲ ἀράπιδες κί' ἀγάδες,
 τῶ' Σφακιανῶν ἐφώναξε, ἤρθετε κερατάδες;
 θὰ σᾶς σὲ δεῖξω 'γῶ μωρέ, πῶς πολεμοῦν οἱ γιάντρες,
 πού δὲν τὸ καταδέχονται νὰ κάνουνει μπροσάδες.
 Λέει του ὁ Μανούσακας μὲ τῆ χοντρή φωνάρα,
 350 καὶ μὲ τὴν 'ποκαμίσαν του καὶ τὴν πλατὲ ζωνάρα.
 —'Ἰδᾶ θὰ δῆς, μωρέ μπουρμα, μὲ πρὶος θὰ πολεμίσης,
 ποῦ χαζιρεύου' κί' καλὰ. ἕνα μας μὴν ἀφίσης'

- ἔδα θὰ δείξῃ ὁ πόλεμος ἂν εἶσαι παλληκάρη,
 κ' ἦρθεν ἡ γιῶρα σου, μπουρμά, διάκοιός θὰ σὲ πάρῃ·
- 355 Κι' ὥστε ποῦ νὰ τὸ καλοπῆ, οὐλ' ἐχυνεβολίζαν·
 κι' ἀρχίζου τονε 'ς τὰ φοχοῦ χοῦ, μέσα τὸν ἐσφαλίξα·
 κι' ἀπόξ' ὅσοι βρεθήκασι τῆ μπαλοταῖς γροικουσί,
 κι' ὅσο ἔμποροῦσι φεύγουσι, οὐλα τὰ παραιτοῦσι.
- Καὶ τοῦ Μπροσνέρου ἡ τουρκιά, οἱ τρομεροὶ τζορμπάδες,
 360 ἀπ' οὐλος Ἀποκώρωνας δὲν εἶχε τέθουρους σκιάδες,
 εἰς τ' ἄρματτα σταθήκασι, μ' ἀνὲ και ἀντισταθεῦσι,
 τὸν ἄλλο κόσμο γλήγορα οὐλοι θὰ τὸν εὐροῦσι.
 Ἵσαν εἶδαν τέθουο χωρατὰ τὴν ράχιν ἐγυρίσα,
 σπῖθια καὶ ζᾶ καὶ πράγματα οὐλα τὰ παραιτήσα,
- 365 κ' ἐπήγασιν εἰς τὸ Βαφέ, 'ς τὸ Νίπος, καὶ στοῦ Βάμου,
 κ' ἐβλέπασι τοὶ Σφακιανοὺς 'ς τὸ Μπροσνέρο πῶς διάχνου·
 'ς τὸ Πύργον τὸ Μπρατι ἀγά πῶς τόνε συγύριζου,
 τὰ σπῖθια καὶ τὰ ζάτωγε πῶς τὰ ζετσαμπαδίζου.
 Ἄντρεις κῆαμιὰ πενηνταρὲ οἱ Τούρκοι Μπροσνερίτες,
- 370 κι' ἀπ' οὐλους οἱ κακότεροι αὐτοῖ ἴσαν οἱ κοπρίτες·
 'ς τ' Ἀποκώρωνου τὰ χωριά ἐκάθουτο χιλιάδες
 ἀγάδες, ξεκουκούλωτοι, γιαντίσσαροι μπουρμάδες,
 καὶ δὲν ἀποφασίσασι καθόλου νὰ σιμώσου,
 καὶ τ' Ἀληδάκη τοῦ φτωχοῦ βοήθεια νὰ τοῦ δώσου.
- 375 Κι' ἀπὸ τ' ἀσκέρι τοῦ πασσαῦ κμανένας δὲν ἐφάνη,
 γιὰτὶ δὲν τῶν ἐπέψασι βασιλικὸ φερμάνι·
 κι' ἀφήμασιν τὸν ἔρημον, τὸ δόλιον Ἀληδάκη,
 κ' ἐφάγαντον οἱ Σφακιανοί, ὡς τὸ κολατσιδάκι,
 ἐφάγαντον οἱ Σφακιανοὶ ὡς τὸ κολατσιδάκι,
- 380 μὰ δὲν τὸν ἦρθε χούτωμα, μουδὲ καὶ μεξεδάκι·
 κι' αὐτόνο' καὶ τσ' ἀνθρώπους του, οὐλους τσ' ἐκταλῶσα,
 μέσα 'ς τὸν Πύργο ζωντανὸ κμανένα δὲ ἀφῆσαν·
 γιὰτὶ μονομεργιάσασι οὐλ' οἱ καλοὶ παιγιωῖτες,
 κ' ἐβλέπα' τὰ παράθουρα, φονέδες καὶ τῆ πόρταῖς,
- 385 κι' ἀπ' ὅπου βλέπασι καπνὸ, οὐλοι μονοφτυλίζα,
 κ' ἐσποῦσα' ἡ γριαπαλόπετρες καὶ τὰ σμαγδάκι' ἀνοίγα·
 κιόντε ἔξαναπροβαίνασιν οἱ Τούρκοι κ' ἐξαιμόνα·
 τῶν ἔπαιζαν οἱ Σφακιανοί, 'ς τὸν τόπο τοὶ ξαπλώναν·

- λαγούμια τῶν ἐκάμασι κ' ἐπέσα' ἡ καντουνάδες,
 390 Ἄλλάχ, Ἄλλάχ, φωνιάζασι καὶ ντόπιοι κ' ἀραπάδες.
 Μ' ἀντρίστικ' ἐπολέμησαν ἄν ἄνδρες ἐξαστάξ, ἡ
 οὔλοι τῶν ἐσκοτώθηκαν, καὶ τὰ ζυγῶνα' φτάξ'
 κ' αὐτόνος ὁ Μπραίμ. ἀγᾶς ἔχασε τὴ ζῶν του,
 395 κ' οὔλ' ἐπαρξενεύτικαν ἔς τὴ τόσην ἀντρεία του,
 τὰ κρέτα του τὴν εἶχασι τὴν ὄψιν τοῦ γαλάτου.
 Κ' ἀπῆς καὶ τσοὶ ἠκωτώσασι μέσ' ἔς τὸν Πύργο 'μπῆκαν
 κ' ἐπῆραν δ.τι εὐρίκασι καὶ πρᾶμμα δὲν ἀφήκα'
 ἔς τὸ Μπρόσνερο ἐκάτσασι κ' ἐκάμασι καὶ δεῖπνο,
 400 καὶ τὰ σπιτάκια τῶ Τουρκῶν οὔλα τὰ κάμαν λύχνο'
 καλὰ τὰ συγυρίτσασιν ἐβγάλα καὶ τῆ πόρτες,
 κατοικηριὸ τὰ κάμω' οἱ σπου, γίτες καὶ ἡ σκλώπες'
 καὶ πῶς νὰ κουβκλίσουσι τὰ τόσα κελεπίργια,
 'μουῖδ' οἱ γαιειδάροι φτάνουσι μουλλέρηγ' οὔιδε μεπερίργια'
 405 μπρὸς ὥρας γίνα' χτήματα, μονάχοι τὰ σηκῶνου,
 κ' δ,τι 'μποροῦσε κάθε γει' ἔς τ' Ἀσχύφου τ' ἀποσῶνου'
 οὔλοι, γυναῖκες καὶ παιδιὰ ὁμάδι κατεβῆκα,
 κ' ἐγδύσασιν τὸ Μπρόσνερο καὶ πρᾶμμα δὲν ἀφήκα'
 Περὶσσεια κουραστήκασι δὴ μέραις νὰ τὸ γδύσου,
 410 κ' δ,τι τὸν ἐσηκῶνετο πρᾶμμα νὰ μὴν ἀφήσου'
 οὔλα τὰ κουβαλήσασι ἔς τ' Ἀσχύφου ἔς τὸ λειβάδι,
 ἡ κάψα δὲ τσοὶ 'μπόδισε μοῦ δὲ καὶ τὸ σκοτάδι:
 πόρτες, πιθόργια καὶ βουτσιὰ, μὲ τὸ κρασί ν' ὁμοδι,
 καὶ τὸ κρεθῆρι πῆρασι, πέρνουσι καὶ τὸ λάδι.
 415 τσικάλι δὲν ἀφήκασι, πινάκι, γῆ σανίδα,
 σκουτέλι, κουλουκουτερό, μουῖδὲ καὶ λεκανίδα,
 καζάνια σκρανταεφτά, λαβέντσια τοῦ μεγάτου,
 ποῦ, κ' Ἀλιδάκης ὁ φτωχὸς τᾶβρε ποῦ τὸν 'μπαμπά του,
 μπρίκια τηγάνια τέντσερα, τυφράδες καὶ μπακίργια,
 420 καὶ τὰ μπαρούθια πέρνουσι, πέρνου καὶ τὰ μολύθια,
 κ' ὅσα μουλλαρογάιδουρα, φοράδες καὶ μεπερίργια,
 οὔλα τὰ πρεμαζῶνουσι μὲ γέλοια καὶ παιγινῖδια'
 καὶ ρούχο, ποῦ νὰ φῆσουσι, γδυμνοὶ ἄν οἱ καλύμένοι'
 γδυμνοὶ ἄν καὶ ἔξυπόλητοι καὶ κακαποδομένοι'

- 425 μαῦρο τονε τὸμμάτι τω κ' ἴ, τι ἤβρισταν τὸ πέρνα,
 τὸν πύργ', ἄν ἐσηκῶνετο, 'ς τ' Ἀσκύφου τὸν ἐφέρνα.
 Ἡ στράτα ποῦ τὸ Μπρόσνερο νά πάη 'ς τὸ Λιβάδι,
 ἦτονε μιά μελιττακειζὶ συγκρατιχτὸ κοπάδι·
 οἱ γ' ὄρκεροι κατέββακινα, κ' οἱ φορτωμένοι βγαίνα,
- 430 κ' ἄφιναν τὸ γομάρι τω κ' ἰόπίσω ἐγ'ιζέρνα·
 κ' ἴ, τ' ἔβρησκαν τὸ σήκωνα' καὶ πάλι πίσω πηαίνα,
 κιοῦλημερνίς, κιοῦληνυκτις ἀνεβοκατεβαίνα,
 ὡσά' τὸ κάν' οἱ μέρμηγκες ὄντες εἰς τὴν φωλιγὰ των
 τὸ καλοκαίρι κουβιλοῦ θροφὴ γιζ τὴ χρονειὰ των·
- 435 'Σ τ' Ἀσκύφου μονομέργιασαν οὔλα τὰ κελεπίργια,
 κ' ἰπόκις τὰ μοιράσασιν' οὔλα δίγως χιτίργια·
 μὰ γιζ ψηφίν εἰς τὰ ἄρχοντες ἐδίδασι δυὸ πάρτες,
 κ' αὐτοὶ καλά σήκωνασι κ' ἐκάμασι καὶ στράτες.
 Αὐτόνος ὁ Μανούσακας μὲ τὰ χονδρὰ στιβάνια,
- 440 ἓνα γομάρι σήκωσε λαβέντσια καὶ καζάνιχ·
 κιοῦλοι παραξενεύτηκα' καὶ τσοῦρμο καὶ λογάδες,
 πιάνουσι καὶ ζυγιάζοντα καὶ ἔβαιν' ὀγδόντ' ὀκάδες.
 Οἱ Σφακιανοὶ μοιράζουσι τὰ ἔχη τ' Ἀλιδάχη,
 κ' οἱ Τοῦρκοι τινὲ κλαίουσι κ' εἰνιε νά πιοῦν φαρομάκι·
- 445 κλαίει τον κ' ἠ χανούμη του, παρηγοργιζ δὲν ἔχει,
 τοῦ γιοῦτζη ἐπαράγγερνε 'ς τὰ ἀγκάλαις τση τὸν ἔχει·
 νυγέ μου, μὲ τσοὶ Σφακινοὺς νὰ ἔχης τὴν εὐκή μου,
 ὄχθριτα νὰ μὴν ἔχετε, νὰ σὲ χαρῶ παιδί μου·
 κ' ἴς τρώσι βούγια καὶ σφαχτά, μαῦτὰ δὲν ἀποκάνου',
- 450 νὰ μὴ σου βρίστουν ἀφορμὴ πέλεμο νὰ σου κάνου',
 καὶ νὰ σὲ κάμουσι καὶ σέ, 'σά' κάμαν τοῦ μπαμπᾶ σου,
 νὰ χέσης τὸ κορμάκι σου καὶ τὰ νοικοκυργιζ σου.
 Μὰ κλαίουσι κ' οἱ Σφακιανοὶ κάμποσους ἀντρειωμένους,
 λειοντάργιχ 'ς τὴν πλιληκαργιζ, 'ς τὸν πόλεμ' ἀξιωμένους.
- 455 κλαίει τὸ Μπούζο-Θόδωρο. ποῦχε μεγάλο νάμι,
 καὶ τὸ Φλέ-Φλέ τὸ Σταβιανό, καὶ τὸν Πατεργιάννη·
 τὸν Κανακό-Γερώνυμο, ἀποῦ τον ἀντρειωμένους,
 κ' ἦτο καὶ νεῖος μοναχογιοῖς, περισσεῖα χαϊδεμμένους·
 κλαίειν τὸ Σκορδαλ'-Αντρουλῆ, τὸν ὄμορφο παγιγνώτη,
- 460 μαζὺ μὲ τὸν παππᾶ-Βαρδῆ, καὶ τὸν παππᾶ τὸ Χιῶτη·

- καὶ τὸν Σπαντιδο-Κωσταντῆ, καὶ τὸν Σφο-Μανώλη,
τὸν Μπριλογιάννο-Θόδωρο, ποῦ τὸ 'παινοῦσαν δλοί,
καὶ τὸ Νικόλα Μαλαντρή, τὸ Ρούσιο, ποῦ τὸ Θόλος'
καυμένος ὁ Βαφό-Κωστας, κ' ὁ Μπήργερος ὁ Πόλος'
465 κλαῖν τῆ Μπουρπαχο-Κατσουλή, μὲ τὴν μακρὴ πλεξούδα,
ἀπὸ 'πολέμ' ἀντρείστικα, κ' ἄς ἦτο κοπελοῦδα'
κλαῖσι καὶ τὴν Σγουρxfελλιὰ, ποῦκανε τὰ λαγούμια,
κ' ἔκανε τὰ παιδιὰ 'ρφανά, γηραδες τὰ γχνούμια'
ἀποῦ τὴν κῆρε μπαλοτὲ κ' ἔπεσεν εἰς τὸ δῶμα,
470 καὶ πέρν' ἢ μπόρμπερη φωθιά καὶ τῆνε κάνει λυῶμα.
Γλήγορα θε νὰ κλάψουσι καὶ τὸν Ζαρπετο-Γιωργῆ,
καὶ τὸν Μιχαῖλουδὸ-Πόλο, καὶ τὸν Βαρδο-Κοκόλη,
καὶ τὸν Μπουνατο-Μιγεῖῆ, κ' ἔχου μεγάλη πρίκα,
κ' αὐτοὶ βαρὲ 'ς τὸν πόλεμο σπερίσσεια βαρησιῆκα.
475 Μὰ 'σὰν ἀπομοιράσαι τὸ ντραῶνυ' 'ς τὸ Λειβάδι,
ἐκεῖ γιὰ νὰ ξεκουραστοῦν ἐμείναι τὸ βράδυ.
'Εσφαζαν βούγια καὶ σφαχτὰ καὶ στεῖρες καὶ κριγάργια,
καὶ μερτικὰ γεμιζουσι λαβέντσια κ' ἀρμεγάργια'
ἐψήσαν βούδια καὶ σφαχτὰ, κριγάργια σουβλισμένα,
480 νὰ φάσι νὰ ξεκουραστοῦ τὰ πολυκουρασμένα'
τῶν στεῖρες κάνου σουβλισταῖς, τὰ βούγια 'ς τὰ λαβέντσια'
καὶ τῶν ψηστῶν ἢ μυρωδιὰ ἀχνίζεν ὡς τὰ νέφια'
οὔλοι χαροκοπήσασιν ἤπιον κκὶ τραγουδήσα,
κ' ἐκείνους ποῦ σκοτώθησα' τσοὶ συγνομακαρίσα.
485 'Εδέτσι τὸν ἐδιάξασιν αὐτὸν τὸν Ἀληδάκη,
'ποῦ ἦτο 'ς τὸν Ἀποκώρωνα ἀκούνιστο χαράκι,
κ' ἦτονε κ' ὁ πλουσιώτερος τῶ γιαννιτσαραγάδω,
κ' ἄκομη δυνατώτερος τῶν ἄλλωνῶ' πασσάδω',
καὶ δὲν ἐπρόφταξ' ὁ φτωχὸς τὰσκέρι νάρματώση,
490 νὰ 'βγῆ νὰρῆ τσοὶ Σφακιανούς, οὔλους νὰ τσοὶ σκοτώση.
Οἱ σκοῦροι κ' οἱ ἀνάλαγοι δὲν τὸν ἐκκετεροῦσαν,
'σὰ σκάρες μὲ τῆ' μυρωδιὰ ἀπάνω του 'γλακούσα'
ἐστριφογυριστήκασιν ὀμπρός κ' ὀρδινιστήκκ,
κόπο νὰ κάμῃ νὰ τσοὶ 'βρῆ αὐτοὶ δὲ' τὸν ἀφῆκκ.
495 'Σ τὸ Μπρόσνερο κατέβηκκν 'πούλα τὰ χαζιρεύγει,
νὰ μὴ τὸν κάμουν 'ς τὰ Σφκκιά νὰ 'βγῆ νὰ τσοὶ γυρεύγῃ'

- πήγανε 'ς τὸ κονάκι του καὶ μετὰ τὸν κλειοῦσι,
εἰς τὰ Σφακιά μὴ ξαναβγῆ κάλλια τὸν καταλυοῦσι.
Καλὰ ποῦ τοῦ τὸ 'κάμασι τᾶπονου τοῦ καρμῖρη,
500 ποῦ γέμισεν τὸ Πύργον του μπαροῦθια καὶ μολύβι·
ἀσκέργια μονομέργιαζε εἰς τὰ Σφακιά νὰ 'βγάλη,
νὰ μὴν ἀφήσῃ 'ς τὰ βουνὰ πέτραν ἀπάνω 'ς ἄλλη·
ἀσκέργια μονομέργιαζεν εἰς τὰ Σφακιά νὰ ρίξῃ,
τοσοὶ Σφακιανούς εἰς τὰ γρεμνὰ οὐλους νὰ τοσοὶ γρεμίσῃ·
505 γιὰτὶ τοσοὶ 'ρήμαξ' ἡ τουρκιά τσ' ἄλζουδουσι κ' ἐπεινοῦσα,
καὶ πότες γεροντόβουϊδο πότες σφαχτὸ τ' ἀρπούσα,
κ' ἐμπένα κκὶ κιαμιά φορὰ εἰς τοσοὶ δικούς του πόπους
ἀποῦ δὲν ἤθελε ναιδῆ μουιδὲ καὶ ζῆ γι' ἀθρώπους·
αὐτὸς δὲ τσοὶ λυπάτονε τσῆ πείνας νὰ ψοφήσου,
510 γιὰυτὸ κιαῦτοί'χαν ὄρεξι νὰ τονε συγυρίσου·
γιὰ τὴν κακὴν του γειτονιά νὰ τότεν ζεπαστρέψουν,
καὶ τσῆ 'δικαίσι τωνε κορφαίσι ναιδοῦ νὰ ξεμπερδέψουν.
'Παυτάνος ὁ Μπραζὶ ἀγᾶς με τὸν ἀγᾶ μπαμπά του,
τὰ γονικά των ἀρπαξε καὶ τᾶκαμε δικὰ του·
515 γιὰ 'κεινοδὰ 'ς τὸ Μπρόνερο κατέβησαν με τᾶστρα,
κ' αὐτόνο κκὶ τσ' ἀθρώπους του, οὐλους τοσοὶ 'κάμαν πάστρα·
τὸν Πύργον ἐχαλάσασι καὶ μέσα τσ' ἐπετρώσα,
'ς τὴν ἀπονιάν του τὴν πολλὴ καλὰ τὸν ἐπλερώσα·
καλὰ τὸν ἐπλερώσασι γιὰ τὴν καλαθρωπειά του,
520 ἐπῆραν καὶ τὰ ἔχη του καὶ τὰ νοικοκυριά του·
πέρονου καὶ τσῆ μωδᾶρες του, 'πόστζινε τὰ μιτάτα,
'ποῦ 'κάναν τὰ καλὰ τυριὰ, τσῆ Ροδχαίσι τᾶφραῖτα.
Κ' αὐτόνο τὸν ἀμπώζασι, πίσω 'ς τὴ βορρεινάδα,
κ' ἔχασε καὶ τὴν ἔρημη τοῦ κόσμου πρσιναδά·
525 ἔφρε τὸ κεφάλι του, πᾶσιν οὐλοὶ τ' οἱ κόποι !
τῶν ἀκριβῶ τὰ πράμματα, τὰ τρῶν' οἱ χαροκόποι.
Κ' ἐγὼ τὸν ἐδιγῆθηκα οὐλο 'ς τὴν ἀφεδιά σας,
νὰ μὴ τονε ξεχάσετε καὶ 'σεῖς,, καὶ τὰ παιδιὰ σας.

ΓΕΙΟΡΓΗΣ ΠΑΤΕΡΟΣ

[Κόπια σηχομένη ἐκ τῆ πρώτης κόπια τοῦ ριμαδόρου]

Λ Ε Ξ Ι Λ Ο Γ Ι Ο Ν

Α

- Ἄγᾶς, κύριος τουρκ.
 Ἄγουτζίδες, σκοπευταί, τούρκ. κυ-
 νηγοί.
 Ἄγρίμι, ἀγριόγιδον.
 Ἄγώρια, ὄρεινά χωρία.
 Ἄδυνατός, δυνατός, ισχυρός.
 Ἄζᾶς, πρόκοιτος.
 Ἄζιλακιάς, ὄσος κατάμεστον βλα-
 νοφόρων δένδρων, πρίνων καὶ ἀζι-
 λάκων περὶ τὸ χωρίον Ἄσκυφον.
 Ἄζουδος, ταλαίπωρος.
 Ἄθός, ἄνθος.
 Ἄι-Γιάννης, χωρίον τῶν Σφακίων.
 Ἄλάλητα, ἀνήλατα (ἐκ τοῦ ελασίω)
 καὶ ἀτιθάσσειται ὡς ἐκ τῆς πλη-
 σμονῆς ζῶα.
 Ἄλαργάρω-ἀλαργεύω, ἀπομακρύνομαι.
 Ἄλλιως, ἄλλως, (ἀλλῶς πως)
 Ἄμάλαια, ἀγνά, δροσερά, τρυφερά,
 ἄθικτα.
 Ἄμε-ἄμέτε, ἄγε, ἄγεσε.
 Ἄμολάρω καὶ ἄμολιῶ, ἀπολύω.
 Ἄμπῶθω καὶ ἄμπῶχῶ, ἀποθῶ-
 ἐξωθῶ.
 Ἄνακεφαλή, ἀνυποταξία, ἀπ. ἰθια,
 ἀναρχία.
 Ἄνάκαρα, ὕπατα, μεταφ. δυνάμεις
 τοῦ ἀνθρώπου.
 Ἄναθιβάλλω καὶ ἀναθιθάνω, ἀναμι-
 μνήσκομαι-διηγούμαι, (ἐξ οὗ καὶ
 ἀθηβολαίς-ἀαμνήσεις).
 Ἄναρίφνητος, ἀναρίφνητος.
 Ἄναστοροῦμαι, ἱστορῶ, ἐξιστορῶ,
 διηγούμαι (ἐνθυμοῦμαι).
 Ἄνώπολις, κωμόπολις τῶν Σφακίων
 Ἀξιωσύνη, ἰκανότης.
 Ἄπαντέγω, ἀναμένω προσδοκῶ.
 Ἄπογυρίζω, παρακάμπτω, λοξοδρομῶ

- Ἄποδόματα, ὁ ἔσχατος βίος (τὰ
 ὕστερά).
 Ἄποσκυλακῶ, ἐκδιώκω. μεταφ. ὡς ἡ
 διὰ λιθοβολισμῶν καὶ διὰ ξύλων
 ἐπίθεσις πρὸς καταδιώξιν σκύλων
 καὶ λοιπῶν ὄχλησῶν ὄντων.
 Ἄποσώνω, μεταφ. προσβάλλω.
 Ἄποκοτῶ, ἀποτοκμῶ.
 Ἄργαστήρι, ἀργαλειός.
 Ἀρμιά, σφύς τῶν ὄρειων.
 Ἄρομπουζί, ἰταλ. ὄπλον προγενε-
 στέρας ἐποχῆς τυφεκίου.
 Ἄς, ἄφες.
 Ἀσκέργια, τουρκ. στρατεύματα.
 Ἄσσεσ, θέσις ὁροπέδιου μικροῦ ἀνω-
 θεν τῶν χωρίων Ἄνωπέλας καὶ
 Ἄρζόνης.
 Ἄτλης-ἀτηλῆς, τουρκ. ἰππεύς.

Β

- Βάλη τουρκ. περιστάσεις, περιστα-
 τικά βάσανα.
 Βαγεστούν, βαγεστῶ, ἀπαυδῶ βαρύ-
 νομαι.
 Βεργί, δόσις, δόσιμο, δῶρον,
 Βιστιδοῦρες, ἰταλ. μεσοφῶρια κεντητὰ
 Βουβάδο-Βρασκάδες, χωρία χειμερι-
 νὰ τῶν Σφακίων, ἰσίως τῶν Νιμ-
 βριωτῶν.
 Βολικά, ἐπίρ. ἐν εὐθέτω, ἀνέτως,
 εὐγερῶς.
 Βορδονάρης, ἀστραβηλάτης, μουλλαράς
 Βρῦσες, Κεφαλοβρῦσις ἐν Ἀποκορώνῳ
 κάτωθεν τοῦ χωρίου Μπρόσνερου.

Γ

- Γαργεροί, λεροί, ρυπαροί.
 Γαμπαδάτος, περιβέβημένος χλαί-

νην μαλλίνην, γαμπᾶς, καπότα.
 Γιαγέρνω, επανακάμπτω, επιστρέφω
 Γιαμῖς, διὰ μιᾶς,
 Γιουρούσι, τουρκ. ἔφοδος.
 Γιουργιάρω, ἐφορῶ καὶ τρέπω εἰς
 φυγὴν τινα.
 Γιортанлики' τουρκ. περιδέριον.
 Γιωργίτση, χειμερινόν χωρίον, ἄνω-
 θεν τοῦ Μπρός-Γιαλοῦ τῶν Σφα-
 κίων.
 Γιασούρκασις, τουρκ. κορυφαῖος,
 ἡγέτης τῶν ἀπίστων.
 Γλάκι, ὁρόμος.
 Γλυτέρα, σωτηρία, ἀπαλλαγὴ,
 Γομάρι φορτίον.
 Γούργουθα, τόπος δασώδης παρὰ τὰ
 πλάγια τοῦ χωρίου Ἀνωπέλεως
 καὶ Μουρίου τῶν Σφακίων.

Δ

Δέσκος ὀροπέδιον ἄνωθεν τῶν ἀκρω-
 ρειῶν τοῦ χωρίου Ἀσκούφου.
 Δίχως κινεῖα πρᾶγμα, μεταφ. ἀναν-
 τιστήτως, ἄνευ λόγου.
 Διάγνω, πράττω.
 Διαγουμίζω, διαρπάζω, ληλατῶ.
 Διασίδι, ὁ στήμων τοῦ ὄφρασματος, ἐξ
 οὗ διάζομαι.
 Δόλιο, δειλαῖον.
 Δοσίματα φόροι διαφόρων εἰδῶν
 Δοκαρόπορος, ἱεραπὸς ἄγουτα εἰς τὰς
 τῶν λευκῶν ὄρεων Σφακίων χι-
 νοσκεπᾶστους κορυφάς.
 Δράκια, μεταφ. δράκοντες.
 Δρομαγισμένος, κἀβίδρος, πνευστιῶν.

Ε

Ἐγγαλα, γαλαθηνά, αἰγιοδοπόδατα
 γαλάρια.
 Ἐδᾶ, ἐπίρ. χρον. ἤδη, τώρα.
 Ἐδέτσι, οὕτω.

Ἐδικούς, συγγενεῖς.
 Ἐλι, ἡδᾶ, λιγαλιά (θέσις τις παρὰ τὴν
 παραθαλάσσιον κάτωθεν τοῦ Ἀϊ-
 Γιάνη Σφακίων.
 Ἐπά, ἐδῶ ἐνταῦθα.
 Ἐτοιῶδα, οὕτω πως.
 Εὔγορα, καλὴ θεά, (ἐξ οὗ, βγορίζω,
 βγορολογῶ, ἐπισκοπῶ).
 Ἐγῆ, τὰ ὑποστατικά. περιουσία.

Z

Ζαρώνω, συμμαχεύομαι εἰς τι μέρος
 περίφροτος, περιφορίζομαι, περιστέλ-
 λομαι.
 Ζόρε, τουρκ. βία.
 Ζυγῶνω, διώκω.

Θ

Θόλος, διαμέρισμα τῆς περιφερείας
 τοῦ Μπρός-Γιαλοῦ.
 Θωδωρή κορφή, ὄρος ὑψιστον ἐκ τῆς
 ὀροσειρᾶς τῶν λευκῶν ὀρέων.

I

Ἰζάνι, τουρ. προσευχή.
 Ἰλιγγας, παραθαλάσσιον μεταξὺ
 Μπρός-Γιαλοῦ καὶ Λουτροῦ τῶν
 Σφακίων.
 Ἰντα, πῶς, τί, ποῖος, ὅτι.
 Ἰντα λογίως, τίνι τρόπῳ.

K

Καζάνι, τουρκ. λέβης.
 Καθάργια, μεταφ. σαφῶς.
 Καίτες, καὶ ἔπειτα, καὶ τότε.
 Καλλικράτης, ὄρεινόν χωρίον Σφακίων
 Καλίγια, ἐμβαδὸς ἐντηταί.
 Καλύβες, χωρίον παραθαλάσσιον Ἀ-

ποχωρώνων.
 Καλόβολα, ἐφιπτώσ, εὐγερωῶς.
 Καντοῦνι, ἰταλ. γωνία, (ἐξ οὗ καν-
 τουνάδες τοὺς γωνιολίθους).
 Καρμίσης, ἄπ. κηστος, φιλάργυρος.
 Καρώνω, ἀποθνήσκω αἰφνης καὶ διὰ
 μιᾶς παθαίνω ἀποσφακέλισιν).
 Καστέλλι, ἰταλ. μικρὸν βενετικὸν
 φρούριον ἄνωθεν τοῦ Μαύρου λι-
 μένος εἰς Μπρὸς Γιάλο.
 Καταλυῶ, καταλύω, μεταφ. ἐξαφα-
 νίζω, θανατώνω τινα.
 Κάφαλος, ξύλον. κεκαυμένου δέν-
 δρου, λείψανον,
 Κελεπίργια, τουρκ. λεία πολέμου,
 λάφυρα.
 Κεφάλια, μεταφ. μέτωπα λοφίσκων
 καὶ γηλόφων.
 Κίανεις, κανείς, οὐδείς.
 Κιαπόκιας ἐπειτα, ὕστερα.
 Κιῶντες, καὶ ὅτε, ὀπότε.
 Κολατσιδάκι, κολατσιό, ἰταλ. ἀκρα-
 τισμα, πρόγευμα.
 Κοπελιάς ἀρμί, ὀροκορυφή τις εἰς
 τὰ Λευκά ὄρη.
 Κόκκινη Μηλιά, μεταφ. τὰ ἐνδό-
 τερα τῆς Ἀραβίας εἰς Μέκκαν.
 Κομητάδες, χωρίον Σφακίων.
 Κονάκι, τουρκ. οἶκος ἀρχοντος, ἀρ-
 χοντικός, μεταφ. ἀνάκτορον με-
 ριστάνος ὀθωμανοῦ μετ' ἐπετε-
 λείου αὐλικῶν.
 Κουβαλιῶ, κομιζῶ, μεταφέρω.
 Κουζουλὸς μωρὸς
 Κουνῶ, κοινῶ.
 Κυυλουκουτερόν, ρῶπος, ρωπικὸν,
 σκεῦος οἰκιακόν.
 Κούρτα, ἰταλ. αὐλή περιπεφραγμέ-
 νη ἐνθα σταθμεύωσι τὰ πρὸς ἄ-
 μελξιν πράβατα
 Κοσοῦλτο, ἰταλιστί, σύσκεψις, συμ-
 βούλιον.
 Κουτέλες ἀνοικτές, ὅμοι εὐρεῖς, (ἐξ
 οὗ ἀνοικτοκούταλος, ὁ εὐρύωμος).

Κουτελίτης μανθῆλιον περὶ τὸ μέ-
 τωπον (ἐπιμετώπιον).
 Κουτελώνω, ἐντιμετωπιζῶ.
 Κράπη, ὀροπέδιον, πρὸ τῆς εἰς τὸν
 φάραγκα τοῦ Κατρέως εἰσόδου, καὶ
 ἐνθα ἢ πρὸς τὸ χωρίον Ἀσκυφον,
 τῶν Σφακίων ὁδός.
 Κρέτα, κρέατα.
 Κρούσια, ὀροπέδιον μυστὸν πελω-
 ρίων πευκῶν, κυπαρίσσιον καὶ ἄ-
 γριοδένδρων ἄνωθεν τοῦ Ἀϊ-Γιάννη
 Κρυφοκουθένταις, συνεντεύξεις, μυ-
 στικά.
 Κωλώνω, ὀπισθεδρομῶ.

Λ

Λαγγά, λαγκάδια.
 Λαλητούς, ἐλαυνομένους.
 Λαχανᾶς, θέσις ποιμνιοβοσκῆς ἐν
 Ἀσκύφω.
 Λεβάντες, ἰταλ. Ἀνατολή.
 Λέσσια, πτώματα (ἢ ψοφίμια) νε-
 κρῶν ζώων.
 Λιγνός, λεπτός, (λιπόσαρκος).
 Λιγολαῶ, λιζολαῖζω, καθίσταμαι
 ἐλάσσων.
 Λογιαζῶ, διαννοῦμαι.
 Λούπηξ, ἰεράξ, γέφακας, ὄρεον ἀρ-
 πακτικόν, ὡς τὰ τῶν ἰκτιδῶν γένη.
 Λυσόθυρο, λελυμένη θύρα οἰκήμα-
 τος ἐμπεπρησμένου καὶ εἰς σω-
 ρὸν ἐρειπίου διατελοῦντος.
 Λουτρον, ἐπὶ νεῖον τοῦ χωρίου Ἀ-
 νοπώλεως καὶ λιμῆν.
 Λουργιά, ἱμάντες λωρία.

Μ

Μαγάρι, κἄν, εἴθε.
 Μαγκλαβίζω, βασιανίζω.
 Μαδάραϊς, κορυφαί τῶν ὀρέων.

Μαντάτο, ἀγγελία, ιταλ.
 Μαντατοφορίζω, ἀγγέλω.
 Μάρωπα, ἀμνάδες.
 Μαύρος, μετ' τεθλιμμένος.
 Μεζεδάκι, τουρκ. λίχνευμα,
 Μελιγκούνια, μύρμηκες.
 Μεσοχώρι. κόμη παρὰ τῷ Μπροσ-
 γιάλῳ.
 Μεγάλο-Κάστρο, Ἡράκλειον, πόλις
 περιτειχισμένη με παραθαλάσσιον
 φρούσιον, παλαιὰ πρωτεύουσα
 Κρήτης.
 Μητῶτο λατιν. σταθμός προβάτων,
 ἔθνα ὁ σῆχος τῆς τυροποιτίας με
 προαύλιον περιφραγμένον.
 Μιαρά, ἔντομα βλαβερά καὶ δυ-
 σειδῆ.
 Μισίρι, ἡ Αἴγυπτος τουρκ.
 Μιτιρίζι μιτιρίσι, προτείχισμα, προ-
 μαχῶν του κ.
 Μονομερίζω καὶ μονομεργιῶ, συναῶ
 Μονομιᾶς, ἀθροῖς, διὰ μιᾶς.
 Μονετσιᾶ, πολεμοφῶδια, ιταλ.
 Μονοφυτιλίζω, πυροβολῶ ἀθροῖς.
 Μουκαρέμι. ἀγγελία τουρκ.
 Μουρίζω, μεταφ. ἀντιμετωπίζω,
 προσκτενίζω (μούρη, πρόσωπον).
 Μπαϊράκια, σημαῖαι τουρκ.
 Μπάλλαις, σφαίραι ὄπλων ιταλ.
 Μπάς. μήπως.
 Μπαμπαλή-Χάλι, ξενῶν ἐν Ἀπο-
 ποχωρώνῳ, τουρκ.
 Μπαϊρακτάρης, σημαιοφόρος τουρκ.
 Μπατέρνω, ὑποφέρω, τουρκ.
 Μπαγίζω, καταδιώκω, δι' ἀκοντι-
 σμῶν καὶ πετροβολημάτων.
 Μπερδουκλώνομαι, περιπλέκομαι,
 προσκόπτω.
 Μπέτης, στήθος.
 Μπιζιγάρω, τουρκ. κεντῶ τὴν φι-
 λοτιμίαν τινος, καταστενοχωρῶ.
 Μπόι, ἀνάστημα, τουρκ.
 Μπουγαράδες, πελώριοι ὑψηλοῦ ἀνα-
 στήματος, τουρκ.

Μπινίσι, μανδύας, τουρκ.
 Μπόρμπερη, πυρίτης, Polvere,
 ιταλ.
 Μποσκάδες, ἐνεδραι imboscata
 ιταλ.
 Μπόρσεις, δύναμις, ισχύς.
 Μπουρνούζι, χλαίνα ἐρισθῆος, τουρκ.
 Μπουγιουρντί, προσταγή, τουρκ.
 Μπουριάδες, ἄθροι, ἀρνησίθηρσοι.
 Μπουριπάδες πυροβόλα Βενετικά.
 Μπούκα, στόμα. ιταλ.

N

Ναγέ, πριζέφρια, τουρκ.
 Νάμι, φήμη, τουρκ.
 Νιμβρος, ὄρεινόν χωρίον Σφακιῶν.
 Νιρεαλῆς, τουρκ. μέρας γαιοκτή-
 μων, τίτλος τουρκικός, ἀπονέμι-
 το δὲ συνήθως εἰς ἄρχοντας ὀθω-
 μανούς καὶ εἰς τινὰς χριστιανούς
 τῶν παραποταίνων καὶ παραθα-
 λασσίων περιφερειῶν.
 Ντιβάνι, συμβούλιον, τουρκ.
 Νταῦκος, σχαστός βράχος.

Ξ

Ξαθέρι, κρυφή.
 Ξαμώνω, σκοπεῖω, σημαδεύω.
 Ξεβγάνω καὶ ξεβγάλλω, μεταφ. ἔξα-
 φανίζω, ἐκθάλλω
 Ξέγνοις, ἀμέριμνος, ἄφροντις.
 Ξεγνοῖω, ἀφροντιστῶ,
 Ξεκινῶ, ἐκκινῶ.
 Ξεκληρίζω, παγγενεὶ καταστρέφω.
 Ξεκουρασσιᾶ, ἀνάπαυλα.
 Ξεπαστρεύω, μεταφ. θανατώνω.
 Ξενερίζω, μετ. ἐξέρχομαι τοῦρεῖθρου
 Ξαναζωμένω, μένω καὶ πάλιν ἐκτός
 τῆς διαμονῆς μου
 Ξεκουκούλωτοι, συμμορίαὶ δολοφό-

νων Τούρκων.

Σεφτυλίζω, κόπτω τὴν θρυαλλίδα μεταφ. ἀφαιρῶ τὴν ζωὴν τινος.

Σεμιστεύω, σώζω, λυτρῶναι τινος τὴν ζωὴν.

Σόμπλεια, κεντήματα, ποικίλματα (ἐξ οὗ ἔσομπλαιάζω, κεντῶ).

Συλόδεμα, περιστροφικὴ ὁδὸς τοῦ χωρίου Ἀσχύφου.

Σετζαμπαδίζω, μεταφ. ἀποσπῶ διὰ τῶν χειρῶν, ὡς διὰ σιδηρᾶς ἀρπάγης, ὅτι ὀηποτε δι' αὐτῶν συλλάβω, τουρκ.

Σεσκούλης, ἀσκητής.

Σεπορταρέ, πελεκητὴ σανίς, ἐν ᾗ κυκλικῶς κεχάραται αὐλαξ ἐξ ἧς ῥεεὶ ὁ ὄρρος τοῦ ἐν τοῖς τύποις νωποῦ τυροῦ.

Ο

Ὅρμαθιαστούς, συμπλεγμένους κατὰ ὄρμαθούς.

Ὅρδιναίζομαι, μεταφ. παρασκευέζομαι, ἰταλ.

Ὅντᾶς, δωμάτιον, ἀνώγειον τουρκ.

Π

Παιγνιώτης, σκοπευτής.

Παπούρα αγριάδα, πρὸς βοσκὴν ζώων.

Παραδέρνομαι, ταλαιπωροῦμαι.

Πάστρα, μεταφ. καθαίρεσις, ἀνατροπή, θανάτωσις.

Πατητήριζα, ληνοί· πατητήρι·

Πατῶ, μεταφ. κυριεύω.

Πηγουνήτης, μανόηλιον περὶ τοῦς πώγωνας

Πλακίων, μεταφ. φθάνω, αἴφνης ἐπέροχομαι.

Πλειὸ καὶ πηλιά, πλεόν, περισσότερον

Ποδιὰ, ἡ ἀλλαγῶ ἐμπροσθέλλα.

Πορίζω. ἐξέροχομαι τῆς πόλεως.

Πόρος, ἐξοδος.

Ποροφάραγγο καὶ ποροάγγο, κλεισώρεα.

Ποικιά, πικρά, θλιβερά.

Προμαζώνω, συλλέγω.

Πράμματα, μεταφ. τὰ πολιτικά.

Πάρτες, μερίδες ἰταλ.

Ρ

Ρασόκαρτσα καὶ ρασόβρακα, μάλινον βρακί.

Ριμαδώρος, στιχογράφος, ἰταλ.

Ριζατζής, ὁ ὑπὲρ ἄλλου τινός μεσολαβῶν πρὸς ἐπίτευξιν χάριτος παρὰ τοῖς ἰσχύουσι, τουρκ.

Ροδαρές, θέσις παιμνιοστασιῶν ἐν τοῖς μεταξύ Καλλικράτους καὶ Ἀσχύφου ὄρεσι.

Ριζικό, τύχη, ἰταλ.

Ρωμηρόσνη, μεταφ. ἐλληνισμός.

Σ

Σαῆς, πεζοδρόμος τουρκ.

Σαντζάκι, σημαία πολεμικὴ τουρκ.

Σβουριχτή, ὄρος ὑψηλότατον τῆς ὄροσειρᾶς τῶν Λευκῶν ὄρεων ἀνωθεν τῶν χωρίων Ἀγίας Ρουμέλης καὶ Ἀϊ-Γιάννη.

Σελαμέτι, τουρκ. σωτηρία.

Σερασκέρης τουρκ. στρατιωτικὸς διοικητής.

Σηκώνομαι, μεταφ. ἐξεγείρομαι (εἰς ἐπανάστασιν).

Σιορρημάζω, κατερημῶ, κατερημῶ.

Σχιάδες, ἐσχιάδες, θρασεῖς ὕβρισται καὶ μαχαιροβγάλται τουρκ.

Σκαπουλῶ, σκαπουλάρω, ἐπιπροσθῶ, διαφεύγω· ἰταλ.

Σκλίθωσις, συγκίνησις μέγχιδακρῶν.

Σκουλῶπες, γλαυκες,

Σκουντουφλιασμένη, ζοφερά.

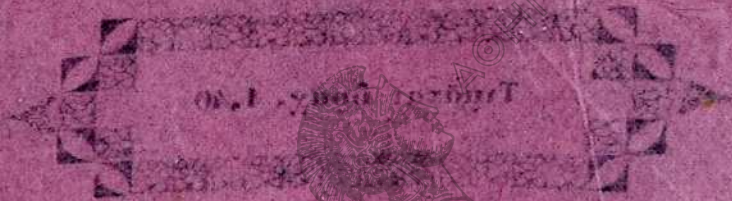
ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000020654

Тиражъ 1.40

АКАДЕМІА

Τιμᾶται δραχ. 1,40

AKAΔHMIA

ΝΕΑΝ